

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ**  
**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**  
**ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ**



**«ΑΙΤΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:  
Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΦΟΡΕΩΝ - ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΦΟΡΙΑΚΩΝ  
ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΚΡΗΤΗΣ»**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

**Επιμέλεια**

Γκορόγιας Δημήτριος    Α.Μ. 13035  
Σπυριδάκης Ιωάννης    Α.Μ. 12840

**Επιβλέπων εισηγητής-καθηγητής**

κος Δρακομιχάλης Μιχαήλ

Ήπειρος  
Δεκέμβριος, 2015

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
PROLOGUE.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 .....	9
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ .....	9
1.1 Έννοια των Φόρων- Φορολογίας .....	9
1.2 Σκοποί και Λειτουργίες της Φορολογίας .....	14
1.3 Αρχές της Φορολογίας .....	17
1.4 Φορολογικός Έλεγχος .....	20
1.5 Έννοια Φοροδιαφυγής.....	24
1.6 Έννοια Παραοικονομίας.....	28
1.7 Έννοια Φοροαποφυγής.....	33
1.8 Έννοια Φοροκλοπής.....	34
1.9 Φοροδιαφυγή έναντι Φοροαποφυγής .....	34
1.10 Διάκριση ανάμεσα σε Φοροδιαφυγή & Παραοικονομία .....	36
1.11 Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών Νόμος 4174/2013 .....	37
1.12 Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος Νόμος Νόμος 4172/2013 .....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 .....	44
ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ.....	44
ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ .....	44
2.1 Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων .....	44
2.2 Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή Φυσικών Προσώπων .....	50
2.3 Νομοθεσία για την Φορολόγηση Νομικών Προσώπων .....	53
2.4 Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή Νομικών Προσώπων.....	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 .....	60
Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ .....	60
3.1 Μέτρα για την καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής και της Φοροαποφυγής .....	60
3.2 Καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής και της Φοροαποφυγής σε εθνικό επίπεδο .....	60
3.3 Μέτρα για την Καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής και της Φοροαποφυγής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε Εθνικό Επίπεδο .....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 .....	64
Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗΣ ΙΕΡΑΡΧΗΣΗΣ .....	64

(THE ANALYTIC HIERARCHY PROCESS).....	64
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ.....	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	69
ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ .....	69
5.1 Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή στο Ρέθυμνο Αναφορά στα Ερωτηματολόγια.....	69
5.2 Το Λογισμικό Expert Choice .....	70
5.3 Δόμηση Ιεράρχησης.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	79
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ .....	79
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	90

### **ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ**

Πίνακας 2.1: Φορολογητέο Εισόδημα Φυσικών Προσώπων.....	46
Πίνακας 2.2: Κλίμακα Φόρου Αποζημιώσεων.....	47
Πίνακας 2.3: Κλίμακα Φόρου Επιχειρηματικής Δραστηριότητας.....	48
Πίνακας 2.4: Κλίμακα Φόρου Ακίνητης Περιουσίας.....	49
Πίνακας 4.1: Κλίμακα Αριθμών ΑΗΡ.....	67
Πίνακας 5.1: Κλίμακα Σχετικής Σημαντικότητας Ερωτηματολογίων .....	70
Πίνακας 5.2: Παράδειγμα Συμπλήρωσης Ερωτηματολογίου .....	70
Πίνακας 5.3: Κριτήρια και Υπό-Κριτήρια Έρευνας .....	76
Πίνακας 6.1: Δυναδικές Συγκρίσεις Ερωτηματολογίων Λογιστών .....	79
Πίνακας 6.2: Δυναδικές Συγκρίσεις Ερωτηματολογίων Εφοριακών.....	80

### **ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΕΙΚΟΝΩΝ**

Διάγραμμα 1.1: Κύριες κατηγορίες φόρων και κοινωνικών εισφορών 2013 .....	12
Διάγραμμα 1.2: Κύριες κατηγορίες φόρων και κοινωνικών εισφορών, Ε.Ε.-28, .....	13
Χάρτης 1.1: Χάρτης Φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.....	27
Διάγραμμα 1.3: Παραοικονομία (Αδήλωτη Εργασία & Φοροδιαφυγή) % ΑΕΠ στην ΕΕ-27, 2011 .....	28
Διάγραμμα 1.4: Μέγεθος της Παραοικονομίας στις Ευρωπαϊκές Χώρες 2008 & 2013 .....	33

Εικόνα 5.1 Ιεραρχική Δομή Μοντέλου Επιλογής Τύπου Διακοπών.....	71
Εικόνα 5.2: Λεκτική Σύγκριση.....	73
Εικόνα 5.3: Τοπικές Προτεραιότητες.....	74
Εικόνα 5.4: Συνολικές Προτεραιότητες.....	75
Εικόνα 5.5: Τελική Ιεράρχηση.....	76
Διάγραμμα 5.1: Δόμηση Ιεράρχησης.....	77
Διάγραμμα 6.1: Έλλειψη Παιδείας Η Άποψη των Λογιστών.....	81
Διάγραμμα 6.2: Έλλειψη Παιδείας Η Άποψη των Εφοριακών.....	81
Διάγραμμα 6.3: Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας Η Άποψη των Λογιστών.....	82
Διάγραμμα 6.4: Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας Η Άποψη των Εφοριακών.....	82
Διάγραμμα 6.5: Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημοσίων Εσόδων η άποψη των Λογιστών.....	83
Διάγραμμα 6.6: Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημοσίων Εσόδων η άποψη των Εφοριακών.....	83
Διάγραμμα 6.7: Ατιμωρησία η Άποψη των Λογιστών.....	84
Διάγραμμα 6.8: Ατιμωρησία η Άποψη των Εφοριακών.....	84
Διάγραμμα 6.9: Υπερβολική Φορολόγηση η Άποψη των Λογιστών.....	85
Διάγραμμα 6.10: Υπερβολική Φορολόγηση η Άποψη των Εφοριακών.....	85
Διάγραμμα 6.11: Βαρύτητα Κριτηρίων, Λογιστές.....	86
Διάγραμμα 6.12: Βαρύτητα Κριτηρίων, Εφοριακοί.....	86
Διάγραμμα 6.14: Βαρύτητα Υπό-Κριτηρίων, Λογιστές.....	87
Διάγραμμα 6.15: Βαρύτητα Υπό-Κριτηρίων, Εφοριακοί.....	88

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και αλλά και της φοροαποφυγής, απασχολούν έντονα τους αρμόδιους κρατικούς φορείς λόγω του ότι ευθύνονται για την απώλεια εκατομμυρίων ευρώ από τον κρατικό προϋπολογισμό κάθε χρόνο. Η παρούσα εργασία πραγματεύεται αυτό το πολύ σημαντικό θέμα και συγκεκριμένα πέρα από την θεωρητική προσέγγιση, ερευνά περαιτέρω το θέμα της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής στην Κρήτη και ιδιαίτερα στο Ρέθυμνο.

Συγκεκριμένα το πρώτο μέρος της εργασίας είναι η θεωρητική προσέγγιση, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες που σχετίζονται με την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή των φυσικών και νομικών προσώπων. Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται οι τρόποι για την αντιμετώπιση των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η Διαδικασία Αναλυτικής Ιεράρχησης, η οποία και εφαρμόστηκε για την δημιουργία των ερωτηματολογίων που χρησιμοποιήθηκαν για τις ανάγκες της έρευνας.

Το δεύτερο μέρος αφορά την μελέτη περίπτωσης για την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή στην Κρήτη και ιδιαίτερα στο Ρέθυμνο, στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα ερωτηματολόγια τα οποία διανεμήθηκαν στους λογιστές και στους εφοριακούς, καθώς επίσης και στο πρόγραμμα Expert Choice το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την επεξεργασία των δεδομένων. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας , ενώ ταυτοχρόνως παρατίθενται οι απαραίτητοι πίνακες και τα γραφήματα που τεκμηριώνουν τα αποτελέσματα. Στο τέλος της εργασίας υπάρχουν τα συμπεράσματα που εξήχθησαν τόσο από το θεωρητικό μέρος, όσο και από την μελέτη περίπτωσης.

## **PROLOGUE**

The phenomenon of tax evasion and avoidance and employ highly competent government agencies because they are responsible for the loss of millions of euros from the state budget every year. This paper discusses this very important issue, namely beyond the theoretical approach, further investigate the issue of tax evasion and avoidance in Crete particularly in Rethymno.

Specifically, the first part of the thesis is the theoretical approach, the first chapter presents the basic concepts related to tax evasion and avoidance. The second chapter refers to the evasion and avoidance of natural and legal persons. The third chapter sets out ways to tackle the phenomena of tax evasion and avoidance. In the fourth chapter presents the Analytic Hierarchy Process, which was applied for the creation of the questionnaires used for the purposes of research.

The second part deals with the case study on tax evasion and avoidance in Crete and particularly Rethymno, in the fifth chapter refers to the questionnaires distributed to the accountants and national tax as well as in Expert program Choice which was used for processing data. The sixth chapter presents the results of research, while at the same time given the necessary tables and charts documenting the results. At the end of the work there conclusions were derived both from the theoretical part, and the case study.

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φοροδιαφυγή δεν είναι ένα ακόμα ελληνικό φαινόμενο, αλλά παγκόσμιο. Όμως στην Ελλάδα και ιδίως τα τελευταία χρόνια που η χώρα πλήττεται από την παγκόσμια οικονομική κρίση, το φαινόμενο της φοροδιαφυγής βρίσκεται σε έξαρση, γεγονός το οποίο μεταφράζεται σε απώλεια εκατομμυρίων ευρώ από τον κρατικό προϋπολογισμό ετησίως.

Αρκετά συχνά η έννοια της φοροδιαφυγής συγχέεται με την έννοια της φοροαποφυγής. Είναι δύο δραστηριότητες οι οποίες να μεν έχουν το ίδιο αποτέλεσμα και εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό, όμως πραγματοποιούνται με διαφορετικό τρόπο. Συγκεκριμένα, στην φοροδιαφυγή περιλαμβάνονται όλες οι παράνομες πράξεις τις οποίες πράττουν οι φορολογούμενοι, στοχεύοντας στην μη καταβολή φόρων ή στην μείωση του καταβαλλόμενου ποσού. Ενώ η φοροαποφυγή περιλαμβάνει όλες τις «νόμιμες πράξεις» τις οποίες πράττουν οι φορολογούμενοι ακριβώς για τον ίδιο σκοπό. Στις νόμιμες αυτές πράξεις ουσιαστικά περιλαμβάνονται τα κενά της νομοθεσίας τα οποία παρέχουν την δυνατότητα, υπό προϋποθέσεις, να μειωθούν οι φόροι.

Η Ελλάδα μετά τη επιβολή των Μνημονίων έχει δεσμευτεί για την πάταξη τόσο της φοροδιαφυγής, όσο και της φοροαποφυγής, αυτό γίνεται προσπάθεια να επιτευχθεί μέσω της επιβολής φόρων. Όμως δεδομένων των οικονομικών συνθηκών, και την έλλειψη ρευστότητας, νομικά και φυσικά πρόσωπα αδυνατούν να αποπληρώσουν τους ολοένα και αυξανόμενους φόρους, οπότε ψάχνουν νέους τρόπους φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Για να μπορέσει να υπάρξει σωστή αντιμετώπιση του φαινομένου, θα πρέπει πρώτα να βρεθούν τα αίτια που το προκαλούν. Τα πλέον αρμόδια άτομα για τον εντοπισμό των παραγόντων που συμβάλουν στην ύπαρξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, είναι οι λογιστές και οι εφοριακοί, καθώς είναι γνώστες του θέματος.

Η μελέτη περίπτωσης αφορά την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή στην Κρήτη και ειδικά στο Ρέθυμνο. Συνολικά διανεμήθηκαν και συμπληρώθηκαν 60 ερωτηματολόγια, 30 σε λογιστές και 30 σε εφοριακούς. Τα ερωτηματολόγια έχουν δομηθεί με την Διαδικασία Αναλυτικής Ιεράρχησης, η οποία επιτρέπει την σύγκριση μεταξύ κριτηρίων και υπό-κριτηρίων, τα οποία στην μελέτη περίπτωσης σχετίζονται με τα αίτια που συμβάλουν στην φοροδιαφυγή και στην φοροαποφυγή.

**ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ**



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

### ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

#### 1.1 Έννοια των Φόρων- Φορολογίας

Ο φόρος είναι η αναγκαστική εισφορά την οποία καταβάλλει ο οφειλέτης προς το κράτος ή προς νομικό πρόσωπο χωρίς ειδική αντιπαροχή. Η είσπραξη του φόρου από το κράτος γίνεται με σκοπό την αντιμετώπιση των διαφόρων δημόσιων δαπανών, οι οποίες προκύπτουν από την λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Για τις εν λόγω δαπάνες όπως για παράδειγμα είναι η πληρωμή των μισθών, η υγεία, η παιδεία, η εθνική άμυνα κ.τ.λ., οι πολίτες υπόκεινται σε υλική θυσία.

Η πληρωμή των φόρων δεν αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο ειδικό αντάλλαγμα, αλλά σε γενικό το οποίο είναι απαραίτητο τόσο για την ύπαρξη, όσο και για την ευημερία του πολίτη ως πρόσωπο ενταγμένου εντός του κοινωνικού συνόλου.

Μια ακόμα διαφορετική εννοιολογική προσέγγιση του φόρου είναι η εξής, «φόρος είναι το μέρος του εισοδήματος των ιδιωτών που μεταβιβάζεται στο δημόσιο τομέα μέσω της φορολογίας, ώστε ο δημόσιος τομέας να μαζέψει τους οικονομικούς πόρους που χρειάζεται για καλύψει τις δαπάνες για τις δραστηριότητες του» (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015).

Σύμφωνα με τους ως άνω ορισμούς, προκύπτουν τα παρακάτω εννοιολογικά συστατικά στοιχεία του φόρου:

- Η αναγκαστική εισφορά του πολίτη προς το δημόσιο ή προς νομικά πρόσωπα.
- Η καταβολή του φόρου χωρίς την ύπαρξη ειδικού ανταλλάγματος.
- Αποτελεί ένα μέσο άσκησης του κράτους για κοινωνική και οικονομική πολιτική.
- Συντελεί στην πραγματοποίηση των κρατικών σκοπών.

Τα εισοδήματα που αποκτά ο κάθε πολίτης, φορολογούνται από τις διάφορες δημόσιες οικονομίες με ποικίλους τρόπους. Η ανάγκη καθιέρωσης από την πολιτεία ενός φορολογικού συστήματος, προέκυψε από την σύλληψη της φορολογητέας ύλης και από την ακολουθούμενη φορολόγηση της, ο στόχος του φορολογικού συστήματος είναι η δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.

Τόσο η φορολόγηση των εισοδημάτων των φυσικών και των νομικών προσώπων , όσο και η φορολόγηση συγκεκριμένων πράξεων, όπως είναι η μεταβίβαση των ακινήτων,

των κληρονομιών, των δωρεών, των γονικών παροχών και της μεγάλης ακίνητης περιουσίας, γίνεται με άμεσο τρόπο. Επομένως το προϊόν το οποίο προκύπτει από την φορολόγηση συγκεκριμένων προσώπων και πράξεων, που ανήκει εντός του πλέγματος των φορολογικών επιβαρύνσεων ανήκει στους άμεσους φόρους.

Αλλά οι φορολογικές υποχρεώσεις των πολιτών δεν τελειώνουν με την καταβολή των άμεσων φόρων, κάθε φορά που πραγματοποιούν οποιοδήποτε είδους δαπάνη, για την αγορά καταναλωτικών αγαθών και για την αποδοχή υπηρεσιών, καταβάλλουν επιπλέον εισφορές οι οποίες προορίζονται για το δημόσιο. Οι εισφορές αυτές εμπεριέχονται στην τελική τιμή πληρωμής του προϊόντος ή της υπηρεσίας, επομένως πραγματοποιούνται με αφανή και έμμεσο τρόπο την χρονική στιγμή που πραγματοποιείται η εκάστοτε δαπάνη. Η προοριζόμενη προς το Δημόσιο εισφορά, σε αυτή την περίπτωση ανήκει στους έμμεσους φόρους (Φλώρος, 2010).

Οπότε υπάρχει διάκριση των φόρων σε άμεσους και σε έμμεσους φόρους:

- Άμεσοι είναι οι φόροι οι οποίοι επιβάλλονται στο εισόδημα των φυσικών και των νομικών προσώπων, καθώς και οι φόροι οι οποίοι επιβάλλονται στην περιουσία (ακίνητη, κληρονομιών, δωρεών).
- Έμμεσοι είναι οι φόροι που επιβάλλονται στην εγχώρια κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών, καθώς επίσης οι φόροι που επιβάλλονται στις εισαγωγές.

Ως κριτήριο για την συγκεκριμένη διάκριση των φόρων υπήρξε το γεγονός ότι οι άμεσοι φόροι δεν μετακυλίσονται, σε αντίθεση με τους έμμεσους φόρους που μετακυλίσονται. Όμως πλέον όλοι οι φόροι μετακυλίσονται στις τιμές γεγονός το οποίο θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά την εκτίμηση των επιπτώσεων των φόρων.

Τόσο οι άμεσοι, όσο και οι έμμεσοι φόροι παρουσιάζουν συγκεκριμένα πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα. Η συνύπαρξη των άμεσων και των έμμεσων φόρων είναι αναγκαία, δεδομένου ότι συμβάλλει στην εξισορρόπηση των μειονεκτημάτων που παρουσιάζει ο κάθε τρόπος φορολόγησης.

Πλεονεκτήματα Άμεσων φόρων:

- Είναι πιο δίκαιοι.
- Έχουν σταθερή απόδοση.
- Απαιτούν μικρό κόστος για την είσπραξη τους.
- Οι φορολογούμενοι γνωρίζουν την ακριβή δόση των ποσών που καλούνται να πληρώσουν.

### Μειονεκτήματα Άμεσων Φόρων:

- Σε αντίθεση με τους έμμεσους φόρους δεν έχουν άμεση απόδοση.
- Συμβάλουν στην αύξηση της φοροδιαφυγής, δεδομένου ότι την ευνοούν.
- Αποτελούν αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης.
- Η διαδικασία για την είσπραξη τους είναι δύσκολη.

### Πλεονεκτήματα Έμμεσων Φόρων:

- Η διαδικασία είσπραξης τους είναι εύκολη.
- Η καταβολή τους είναι επίσης εύκολη, λόγω του ότι ενσωματώνονται στο τίμημα του προς κατανάλωση προϊόντος ή στο αντίτιμο της αποδοχής υπηρεσιών του κάθε φορολογούμενου.
- Δεν ευνοούν την φοροδιαφυγή.
- Έχουν μεγαλύτερη απόδοση σε σύγκριση με τους άμεσους φόρους.
- Η είσπραξη τους πραγματοποιείται και από τους ξένους τουρίστες, γενικά καταβάλλονται από το σύνολο των πολιτών, χωρίς εξαιρέσεις.

### Μειονεκτήματα Έμμεσων Φόρων:

- Αβέβαιη είσπραξη σε περιόδους οικονομικής κρίσης.

Κατά την περίπτωση που αυξηθούν οι φορολογικοί συντελεστές πέρα ενός ορίου, ειδικά όταν είναι αναλογικοί, μπορεί να υπάρξει μείωση των φορολογικών εσόδων. Συγκεκριμένα, όταν η οικονομία βρίσκεται κάτω από το επίπεδο πλήρους απασχόλησης τότε, όταν ο φόρος είναι αναλογικός και επιπλέον ο φορολογικός συντελεστής είναι αρκετά υψηλός, μια μείωση του συντελεστή θα επιφέρει αύξηση της ζήτησης της απασχόλησης, του εισοδήματος και των φορολογικών εσόδων. Το γεγονός αυτό θα συμβεί λόγω του ότι θα υπάρξει αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος, το οποίο συνεπάγεται αποδυνάμωση του κινήτρου για φοροδιαφυγή και των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παραοικονομία.

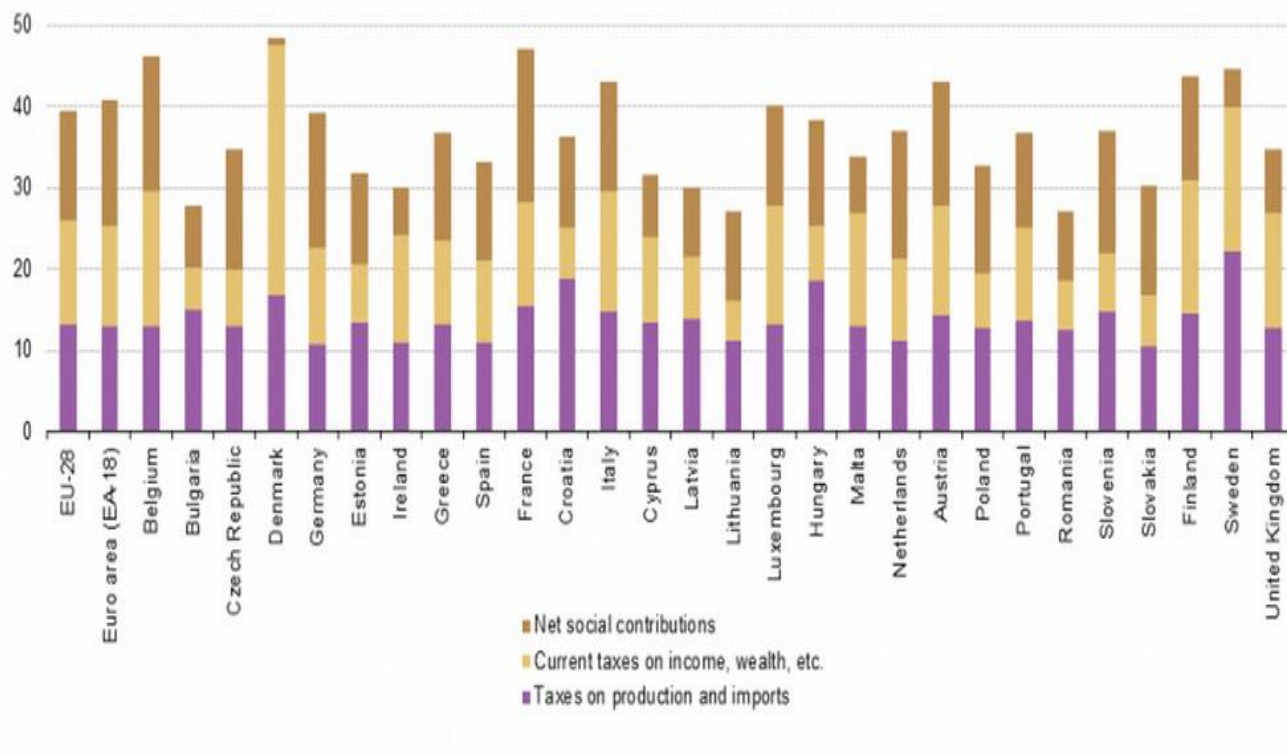
Όμως για να συμβεί αυτό θα πρέπει οι φορολογούμενοι να θεωρούν αξιόπιστη την ασκούμενη οικονομική πολιτική που σχετίζεται με τη μονιμότητα της μείωσης των φορολογικών συντελεστών. Σε περίπτωση που δεν ισχύει αυτό, τότε η μείωση του φορολογικού συντελεστή δεν θα έχει τα παραπάνω αποτελέσματα, δεδομένου ότι δεν θα υπάρξει αύξηση της κατανάλωσης από την πλευρά των φορολογούμενων, αλλά θα υπάρξει αύξηση μόνο της αποταμίευσης, λόγω του ότι οι φορολογούμενοι θα έχουν την πεποίθηση ότι στο εγγύς μέλλον το κράτος θα αυξήσει τους φορολογικούς συντελεστές, έτσι ώστε να

εξοφληθεί το δημόσιο χρέος που δημιουργήθηκε όταν έγινε μείωση των φορολογικών συντελεστών.

Όλες αυτές οι κινήσεις τόσο από την πλευρά των φορολογούμενων όσο και από την πλευρά του κράτους, συνεπάγονται ότι βραχυχρόνια η ασκούμενη δημοσιονομική πολιτική ενδεχομένως να έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, όμως μακροχρόνια είναι σίγουρο ότι δεν θα είναι το ίδιο αποτελεσματική όπως προσδοκάται.

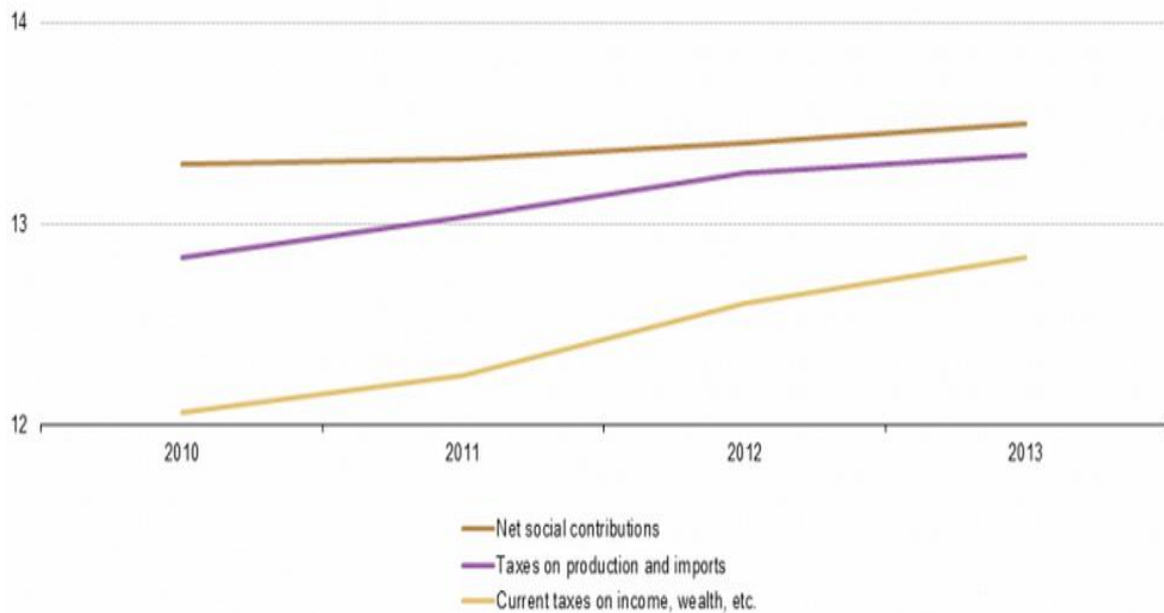
Στα Διαγράμματα που ακολουθούν παρουσιάζονται οι κύριες κατηγορίες φόρων και κοινωνικών εισφορών για το 2013 στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι κύριες κατηγορίες φόρων και κοινωνικών εισφορών για την Ε.Ε.-28 για το διάστημα 2010-2013.

**Διάγραμμα 1.1: Κύριες κατηγορίες φόρων και κοινωνικών εισφορών 2013**



Πηγή: Eurostat, 22/10/2014

**Διάγραμμα 1.2: Κύριες κατηγορίες φόρων και κοινωνικών εισφορών, Ε.Ε.-28, 2010-2013**



Πηγή: Eurostat, 22/10/2014

Σύμφωνα με την Eurostat «τα κυριότερα είδη δημόσιων εσόδων είναι οι τρέχοντες φόροι εισοδήματος και περιουσίας κ.λπ., οι φόροι επί της παραγωγής και των εισαγωγών, και οι καθαρές κοινωνικές εισφορές, με τους φόρους κεφαλαίου να αποτελούν το 2013 μόνο το 0,3 % του ΑΕγχΠ στην ΕΕ-28. Το 2013 στην ΕΕ-28 οι φόροι επί της παραγωγής και των εισαγωγών ανήλθαν στο 13,3 % του ΑΕγχΠ, οι τρέχοντες φόροι εισοδήματος, περιουσίας κ.λπ. στο 12,8 % του ΑΕγχΠ και οι κοινωνικές εισφορές στο 13,5 % του ΑΕγχΠ. Τα σχετικά μερίδια των τριών αυτών κατηγοριών φόρων στο ΑΕγχΠ αυξήθηκαν κατά την περίοδο 2010-13, με μεγαλύτερη αύξηση στους τρέχοντες φόρους εισοδήματος, περιουσίας κ.λπ. (Διάγραμμα 2).

Υπήρξε σημαντική διακύμανση στην δομή των φορολογικών εσόδων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ το 2013 (Διάγραμμα 1). Όπως ίσως προβλεπόταν, οι χώρες που ανέφεραν σχετικά υψηλά επίπεδα δαπανών τείνουν να είναι εκείνες που επίσης εισέπραξαν περισσότερους φόρους (σε ποσοστό του ΑΕγχΠ). Για παράδειγμα, το 2013, ο υψηλότερος λόγος εσόδων προς ΑΕγχΠ από τις κύριες κατηγορίες φόρων και κοινωνικών εισφορών ήταν 48,6 % που σημειώθηκε στη Δανία, ενώ στη Γαλλία και στο Βέλγιο σημειώθηκαν τα επόμενα μεγαλύτερα ποσοστά (47,1 % and 46,2 % αντίστοιχα). Το ποσοστό του ΑΕγχΠ

που αντιστοιχεί στα εν λόγω έσοδα ήταν κάτω από 30 % σε τρία από τα κράτη μέλη της ΕΕ: Λιθουανία, Ρουμανία και Βουλγαρία» (Eurostat, 22/10/2014).

## 1.2 Σκοποί και Λειτουργίες της Φορολογίας

Σύμφωνα με τα όσα έχουν προαναφερθεί είναι προφανές ότι ο σημαντικότερος και κυριότερος σκοπός της φορολογίας είναι ο ταμειευτικός. Γενικά η φορολογία αποσκοπεί στο να εξασφαλίσει τα απαιτούμενα δημόσια έσοδα έτσι ώστε να καλύπτονται οι δημόσιες δαπάνες, στην κάλυψη των οποίων συμβάλουν και οι υπόλοιπες πηγές εσόδων (επιχειρηματική δραστηριότητα κ.τ.λ.).

Πέρα όμως από τον ταμειευτικό σκοπό, η φορολογία αναλόγως την ακολουθούμενη γενική πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης, ενδέχεται να εκπληρώνει κοινωνικούς σκοπούς όταν χρησιμοποιείται για την καταπολέμηση της οικονομικής ανισότητας η οποία δημιουργείται ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές τάξεις. Συγκεκριμένα η κοινωνική πολιτική που ασκείται μπορεί να εκδηλωθεί πρακτικά υπό την μορφή φορολογικών μεταρρυθμίσεων, μέσω των οποίων επιδιώκεται η φορολογική ελάφρυνση των αδύναμων οικονομικά κοινωνικών στρωμάτων, ενώ αντίστοιχα στα οικονομικά ισχυρότερα κοινωνικά στρώματα η φορολογική επιβάρυνση είναι μεγαλύτερη.

Ακόμα ένα σημαντικός σκοπός της φορολογίας, ιδίως σε περιόδους κρίσεων, είναι ο οικονομικός σκοπός, για παράδειγμα η αύξηση των τιμών των πετρελαιοειδών προϊόντων, χωρίς να σχετίζονται οι λόγοι που προκαλούν την αύξηση αυτή, ενδέχεται να οδηγήσει την εκάστοτε κυβέρνηση στην απόφαση μείωσης του φόρου των πετρελαιοειδών προϊόντων ο οποίος και εμπεριέχεται στις τιμές τους, απώτερος στόχος αυτής της μείωσης του φόρου είναι η συγκράτηση του πληθωρισμού. Ακόμα κατά τις περιόδους εθνικών κρίσεων υπάρχει το ενδεχόμενο επιβολής πρόσθετης φορολογίας στους πολίτες έτσι ώστε να ενισχυθεί η εθνική άμυνα της χώρας (Φλώρος, 2010).

Ένα επίκαιρο παράδειγμα αύξησης της φορολογίας εν μέσω οικονομικής κρίσης, είναι η συνεχόμενη αύξηση των φόρων κατά τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, γεγονός το οποίο οφείλεται στην οικονομική κρίση η οποία πλήττει την χώρα κατά τα τελευταία επτά χρόνια, λόγω του μεγάλου χρέους και του δημοσιονομικού ελλείμματος η κυβέρνηση υπέγραψε Μνημόνια μέσω των οποίων επιβάλλεται αύξηση της φορολογίας έτσι ώστε να υπάρξει όχι μόνο κάλυψη των δημόσιων δαπανών αλλά επιπλέον και εξόφληση των χρεών της χώρας προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Παρακάτω παρατίθενται συγκεντρωτικά οι λειτουργίες της φορολογίας, δεδομένου ότι η φορολογία αποτελεί ένα σημαντικό μέσο το οποίο κατέχει το κράτος για την αντιμετώπιση τόσο του σοβαρού οικονομικού όσο και κοινωνικού προβλήματος της ανισοκατανομής του πλούτου, και ως γνωστό οι φόροι είναι ένα ισχυρό μέσο για να αντιμετωπίζονται οι διαταραχές εντός του οικονομικού συστήματος.

#### Οικονομικές Λειτουργίες Φορολογίας

- ❖ Συμβάλει κατά ένα σημαντικό μέρος στην επίλυση του σοβαρού προβλήματος της οικονομικής ύφεσης. Συγκεκριμένα, η μείωση της φορολογίας (άμεσης και έμμεσης) επιφέρει την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των ιδιωτών, που με τη σειρά της οδηγεί στην αύξηση της ζήτησης αγαθών και μέσω αυτής στην αύξηση της παραγωγής. Με τον τρόπο αυτό και με τη λήψη και άλλων πρόσφορων οικονομικών μέτρων η οικονομία θα καταφέρει να ξεπεράσει την ύφεση στην οποία βρίσκεται.
- ❖ Αποτελεί ένα αποτελεσματικό μέσο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η εκάστοτε εφαρμοζόμενη φορολογική πολιτική οφείλει να τείνει αφενός μεν στην ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα για τη δημιουργία νέων ή την επέκταση ήδη υπάρχοντων επενδύσεων (φορολογικά κίνητρα) και αφετέρου στην αποθάρρυνση κάθε μορφής μη παραγωγικής δαπάνης (φορολογικά αντικίνητρα).
- ❖ Ιδίως για την ενθάρρυνση της αποταμιευτικής κίνησης (η οποία αναμένεται να αποτελέσει στη συνέχεια μέσο χρηματοδότησης των επενδύσεων), ο νομοθέτης δύναται να θεσπίσει φορολογικές απαλλαγές για τα εισοδήματα από τόκους καταθέσεων σε Τράπεζες, από τόκους ομολογιακών δανείων κ.λπ. ή τη μεγάλη φορολογική επιβάρυνση των μη παραγωγικών δαπανών.
- ❖ Μέσω της προνομιακής φορολογικής μεταχείρισης των επιχειρήσεων που πραγματοποιούν παραγωγικές επενδύσεις μπορεί να επιδιωχθεί η τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας.
- ❖ Μέσω της παροχής φορολογικών κινήτρων επιδιώκεται επίσης η δημιουργία μεγάλων οικονομικών μονάδων, η τουριστική ανάπτυξη της χώρας, η ανάπτυξη της ναυτιλίας κ.λπ. Θα πρέπει όμως να παρατηρηθεί ότι η παροχή φορολογικών κινήτρων δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα.
- ❖ Μέσω της φορολογίας υπάρχει η δυνατότητα της καταπολέμησης του πληθωρισμού. Η αύξηση άμεσων και έμμεσων φόρων δύναται να επιτελέσει σημαντικό ρόλο στην φορολογική πολιτική. Όμως θα πρέπει να λαμβάνονται όλα

τα απαιτούμενα μέτρα ώστε η αύξηση της φορολογίας να μην έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομία και να μην τροφοδοτεί κοινωνικές αναταράξεις, όπως για παράδειγμα θα πρέπει οι έμμεσοι φόροι να πλήττουν τις πολυτελείς δαπάνες και όχι είδη πρώτης ανάγκης.

- ❖ Μέσω της φορολογίας μπορεί να επιδιωχθεί η «διόρθωση» του ισοζυγίου πληρωμών με την αποθάρρυνση, μέσω της αύξησης των επιβαλλόμενων φόρων, των εισαγωγών. Να σημειωθεί όμως ότι με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποκλείεται η λήψη μέτρων αντίθετων προς τις σχετικές ρυθμίσεις του κοινοτικού δικαίου (Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2015).

### Κοινωνικές Λειτουργίες Φορολογίας

- ❖ Με την θέσπιση προοδευτικών συντελεστών στη φορολογία εισοδήματος επιτυγχάνεται η αφαίρεση μεγαλύτερου ποσού από τους οικονομικά εύρωστους σε σχέση με τους οικονομικά ασθενέστερους πολίτες, κάτι το οποίο έχει ως αποτέλεσμα την μείωση των οικονομικών ανισοτήτων. Ο βαθμός, «διόρθωσης» των οικονομικών ανισοτήτων εξαρτάται από τη διαμόρφωση της κλίμακας των φορολογικών συντελεστών και ιδίως στα υψηλά εισοδήματα.
- ❖ «Στην επίτευξη του στόχου αυτού σοβαρή είναι και η συμβολή των φόρων περιουσίας (και κυρίως των φόρων κληρονομιών και δωρεών). Και στην περίπτωση αυτή η πρόβλεψη προοδευτικών συντελεστών και μάλιστα αρκετά υψηλών στα ανώτερα κλιμάκια οδηγεί στον περιορισμό των οικονομικών ανισοτήτων και στην αποφυγή συσσώρευσης οικονομικής δύναμης».
- ❖ Οι φόροι κατανάλωσης μπορούν να βοηθήσουν στον μετριασμό των οικονομικών ανισοτήτων, με τη θέσπιση της απαλλαγής των βασικών αγαθών και την επιβολή υψηλών συντελεστών στα είδη πολυτελείας, χωρίς όμως να παραβιάζονται οι ρυθμίσεις του κοινοτικού δικαίου.

Όμως πέρα από την διόρθωση και την εξυγίανση των οικονομικών ανισοτήτων, μέσω της φορολογίας μπορεί να αντιμετωπιστούν και άλλα κοινωνικά προβλήματα όπως (Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2015):

- Το πρόβλημα της ανεργίας, για το οποίο θεσπίστηκε η απαλλαγή από τη φορολογία των κρατικών επιδοτήσεων που χορηγούνται σε επιχειρήσεις για την πρόσληψη ανέργων. Άλλο ένα έναυσμα για την καταπολέμηση της ανεργίας είναι η παροχή φορολογικών προνομίων σε επιχειρήσεις με την πρόσληψη ανέργων.



- Το στεγαστικό πρόβλημα, στην επίλυση του οποίου συμβάλει η απαλλαγή της αγοράς πρώτης κατοικίας (μέχρις ορισμένου ποσού) από το φόρο μεταβίβασης ακινήτων.
- Για την μείωση της κατανάλωσης για τα οιοπνευματώδη ποτά και για τον καπνό, εν μέρει μπορεί να συμβάλει φορολογία, μέσω της θέσπισης υψηλών φορολογικών συντελεστών σε αυτά τα αγαθά, παρόλο που σε αυτή την περίπτωση ο σκοπός της φορολογίας είναι ταμειευτικός.
- Στην προστασία του περιβάλλοντος με την παροχή φορολογικών «προνομίων» σε επιχειρήσεις οι οποίες αγοράζουν εξοπλισμό που συμβάλει στην μείωση της ρύπανση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει πρωτοβουλία για την επιβολή φόρου στην ενέργεια και το περιβάλλον, με στόχο την ορθολογιστική χρήση των πηγών ενέργειας και τη μείωση της μόλυνσης του περιβάλλοντος.

### 1.3 Αρχές της Φορολογίας

Η επιβολή των φόρων σε όλα τα ανεπτυγμένα κράτη γίνεται σύμφωνα με κανόνες που έχουν θεσπιστεί από την πολιτεία, και από τους οποίους διέπεται η φορολογική πολιτική του κάθε κράτους. Στην συνέχεια παρατίθενται οι συγκεκριμένοι κανόνες:

- Ο κανόνας της καθολικότητας του φόρου: με βάση τον οποίο ο φόρος θα πρέπει να επιβάλλεται στο σύνολο των πολιτών χωρίς εξαιρέσεις, από την επιβολή των φόρων δεν θα πρέπει να εξαιρούνται οι αλλοδαποί που κατοικούν στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τον Φλώρο (Φλώρος, 2010), «η απαλλαγή από τον φόρο των μικρών εισοδημάτων δεν έρχεται σε αντίθεση με τον κανόνα της καθολικότητας, επειδή η διαφορά των εσόδων από την φορολόγηση των μικρών εισοδημάτων σε σχέση με τα έξοδα βεβαίωσης και είσπραξης του φόρου είναι πολύ μικρή και επί πλέον το ίδιο το κράτος μεταγενέστερα, ίσως, χρειαζόταν να ενισχύσει οικονομικά τους μικροεισοδηματίες».
- Ο κανόνας της παραγωγικότητας του φόρου: ο οποίος εξυπηρετεί τον ταμειευτικό σκοπό της φορολογίας. Ο εκάστοτε φόρος θεωρείται παραγωγικός όταν:
  - όταν το ποσοστό του δεν είναι υπερβολικό, κάτι το οποίο ως αποτέλεσμα θα είχε ο φορολογούμενος να φοροδιαφεύγει,
  - δεν καθιερώνει απαλλαγές,
  - επιδιώκεται η όσο το δυνατόν γρήγορη βεβαίωση και είσπραξη του, με τα μικρότερα δυνατά έξοδα,

- οι νόμοι είναι σαφείς και δεν αλλάζουν συχνά.
- Ο κανόνας της απλότητας του φόρου: ο οποίος ορίζει ότι η φορολογική νομοθεσία θα πρέπει να είναι απλή και κατανοητή, καθώς επίσης θα πρέπει να γίνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα κωδικοποίηση των φορολογικών διατάξεων και να αποφεύγεται η περιπλοσιολογία, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την αποφυγή της σύγχυσης και την βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στους φορολογούμενους και στα φοροτεχνικά όργανα.  
Όμως κάτι τέτοιο δεν υφίσταται στο φορολογικό σύστημα που εφαρμόζεται αυτή την στιγμή στην Ελλάδα, του οποίου χαρακτηριστικά είναι τόσο η πολυπλοκότητα, όσο και η περιπλοσιολογία, αυτό οφείλεται στην νοοτροπία των εκάστοτε αρμόδιων του Υπουργείου Οικονομικών, αλλά και στην εφαρμογή των Μνημονίων τα οποία συνεχώς απαιτούν αλλαγές στην φορολογία.
- Ο κανόνας της βεβαιότητας και της σταθερότητας: σύμφωνα με το οποίο όταν είναι νόμοι είναι απλοί και υπάρχει σταθερότητα, δηλαδή δεν αλλάζουν συχνά, τότε ο κάθε φορολογούμενος θα έχει την δυνατότητα να γνωρίζει εκ των προτέρων το ποσό του φόρου που καλείται να πληρώσει προς το Δημόσιο, καθώς και τον τρόπο εξόφλησής του.
- Ο κανόνας της καταλληλότητας του φόρου: σύμφωνα με το οποίο ο κάθε φόρος που επιβάλλεται από το κράτος θα πρέπει να είναι κατάλληλος τόσο από άποψη χρόνου, όσο και από άποψη τόπου και τρόπου πληρωμής. Όσον αφορά τον χρόνο πληρωμής, αυτός θα πρέπει να είναι ο χρόνος που διευκολύνει τον φορολογούμενο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί στην περίπτωση που ο χρόνος πληρωμής συμπίπτει με τον χρόνο πραγματοποίησης του εισοδήματος. Ως τόπος πληρωμής θα πρέπει να καθορίζεται η κατοικία ή ο τόπος διαμονής ή ο τόπος επαγγελματικής στέγης του φορολογούμενου. Ενώ ο τρόπος πληρωμής θα πρέπει να δίνει στον φορολογούμενο κάθε δυνατή διευκόλυνση, όπως για παράδειγμα η εξόφληση του φόρου μέσω ρύθμισης δόσεων.
- Ο κανόνας του ελάχιστου ορίου συντήρησης: ο οποίος ορίζει ότι για κάθε φορολογούμενο απαιτείται η ύπαρξη ενός τμήματος του εισοδήματος του το οποίο δεν θα φορολογείται, έτσι ώστε να μπορεί ο φορολογούμενος να καλύψει τις εκάστοτε ανάγκες του και της οικογένειάς τους. Αυτό το τμήμα καλείται «ελάχιστο όριο συντήρησης».
- Ο κανόνας του διαφορισμού των εισοδημάτων: η ικανότητα του φορολογούμενου να δίνει τον φόρο (φοροδοτική ικανότητα) εξαρτάται και από την προέλευση του

εισοδήματος του, για παράδειγμα ο φορολογούμενος του οποίου το εισόδημα προέρχεται από κεφάλαιο έχει μεγαλύτερη φοροδοτική ικανότητα από εκείνον του οποίου το εισόδημα προέρχεται από προσωπική εργασία, κατά την περίπτωση που και οι δύο έχουν το ίδιο ποσό εισοδήματος. Έστω ότι από αυτούς του δύο φορολογούμενους αφαιρεθεί το ίσο ποσό εισοδήματος για φόρο, τότε ο φορολογούμενος του οποίου το εισόδημα προέρχεται από προσωπική εργασία θα επωμιστεί μεγαλύτερο φορολογικό βάρος σε σύγκριση με τον άλλο. Από το παράδειγμα αυτό συμπεραίνεται ότι δεν θα πρέπει να υπάρχει το ίδιο φορολογικό βάρος για όλα τα εισοδήματα, αλλά να υπάρχει διάκριση ανάμεσα τους.

- Ο κανόνας αποφυγής της διπλής φορολογίας: σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι διπλή φορολογία υφίσταται κατά την περίπτωση που το ίδιο πρόσωπο υποβάλλεται δύο φορές στον ίδιο φόρο για το ίδιο αντικείμενο, ή μέσα στο ίδιο κράτος ή μεταξύ διαφόρων κρατών.

Στόχος ενός καλά σχεδιασμένου φορολογικού συστήματος είναι η αποφυγή της διπλής φορολόγησης, λόγω του ότι η διπλή φορολόγηση ενίοτε οδηγεί σε φοροδιαφυγή, και επιπλέον εξασθενεί την επιχειρηματική προσπάθεια και δημιουργεί φορολογικές ανισότητες. Για την αποφυγή της διεθνούς διπλής φορολόγησης διατίθενται οι παρακάτω μέθοδοι:

1. Μέθοδος έκπτωσης φόρου, κατά την οποία ο φόρος ο οποίος καταβάλλεται σ' ένα ξένο κράτος για εισόδημα που φορολογείται και από το ελληνικό κράτος, αφαιρείται από το φόρο που προκύπτει στην Ελλάδα σύμφωνα με την φορολογική νομοθεσία.
2. Μέθοδος της εξαίρεσης ή της απαλλαγής, σύμφωνα με την εν λόγω μέθοδο «τα κράτη, στην επικράτεια των οποίων αποκτιούνται εισοδήματα από πρόσωπα που είναι κάτοικοι άλλων κρατών, απαλλάσσουν τα πρόσωπα αυτά της φορολογίας ή φορολογούν μόνο εκείνα τα εισοδήματα που προκύπτουν στην επικράτεια τους» (Φλώρος, 2010).
3. Μέθοδος της διαίρεσης ή κατανομής, όσα κράτη εφαρμόζουν την συγκεκριμένη μέθοδο χωρίζουν το εισόδημα σε δύο μέρη, το ένα μέρος φορολογείται από την χώρα στην οποία κατοικεί ο φορολογούμενος, ενώ το δεύτερο μέρος φορολογείται από την χώρας στην οποία αποκτάται το εισόδημα.

## 1.4 Φορολογικός Έλεγχος

Ως φορολογικός έλεγχος ορίζεται το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών και επαληθεύσεων, ο οποίος διενεργείται από του ελεγκτές του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και στοχεύει (Κορομηλάς- Γιαννόπουλος, 2015):

- Στην διαπίστωση εφαρμογής των φορολογικών διατάξεων,
- Στην διαπίστωση της υποβολής των φορολογικών δηλώσεων και των λοιπών οικονομικών καταστάσεων, σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται από τους διάφορους κώδικες της ελληνικής νομοθεσίας (Βιβλίων & Στοιχείων, Εισοδήματος, Φ.Π.Α. κ.λπ.) σχετικά με την υποχρέωση υποβολής τους.
- Στην επαλήθευση του περιεχομένου των δηλώσεων σε σύγκριση με τα οικονομικά δεδομένα, όπως προκύπτουν σύμφωνα με τα προβλεπόμενα και τηρούμενα βιβλία και στοιχεία τα οποία υποχρεωτικά θα πρέπει να τηρούνται με βάση τις αρχές της λογιστικής επιστήμης και του Ενιαίου Λογιστικού Σχεδίου (όπου η εφαρμογή του είναι υποχρεωτική), και τέλος
- Στον προσδιορισμό των οικονομικών αποτελεσμάτων και τον καθορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων.

Γενικά ο φορολογικός έλεγχος οποιασδήποτε μορφής ή φύσεως έχει ως σκοπό την διαπίστωση της τήρησης της κείμενης φορολογικής νομοθεσίας, από τους επιτηδευματίες φυσικά ή νομικά πρόσωπα αλλά και από οποιονδήποτε άλλο που δεν είναι επιτηδευματίας, όμως διενεργεί οικονομικές συναλλαγές.

Συγκεκριμένα το αντικείμενο ενός φορολογικού ελέγχου σχετίζεται με την εφαρμογή των διατάξεων των φορολογικών κωδικών όπως του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας, του Φόρου Εισοδήματος, του Φόρου Κεφαλαίου, Τελών & Ειδικών Φορολογιών κ.λπ. Τα αρμόδια όργανα για την διεξαγωγή των φορολογικών ελέγχων είναι η Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία, η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων και τα Περιφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα. Ο στόχος του κάθε ελέγχου είναι να εμπεδώνει αίσθημα ισότητας και δικαιοσύνης προς τον κάθε ελεγχόμενο.

Όταν ένα σύστημα φορολογικών ελέγχων είναι αποτελεσματικό, τότε συμβάλει στην αύξηση των δημόσιων εσόδων, στην αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης της χώρας και επιπλέον στην δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών. Υπάρχει περαιτέρω διάκριση του φορολογικού ελέγχου σε Προληπτικούς, Προσωρινούς, και Τακτικούς Φορολογικούς Ελέγχους.

## Προληπτικός Φορολογικός Έλεγχος

Ο Προληπτικός Φορολογικός Έλεγχος ως σκοπό έχει να διαπιστώσει το κατά πόσο και αν εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, επίσης να διαπιστώσει την εκπλήρωση των ληξιπρόθεσμων φορολογικών υποχρεώσεων ως προς τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας, τον Φόρο Μισθωτών Υπηρεσιών, τους λοιπούς παρακρατηθέντες φόρους κ.τ.λ. Όμως ο βασικότερος στόχος του Προληπτικού Φορολογικού Ελέγχου, με την αιφνίδια παρουσία των ελεγκτών, είναι η αποτροπή των φορολογούμενων από το να διαπράξουν παραβάσεις.

Ο Προληπτικός Φορολογικός Έλεγχος μπορεί να διεξαχθεί είτε εντός, είτε εκτός της εκάστοτε επιχείρησης. Εκτός της επιχείρησης διενεργείται κατά την διακίνηση αγαθών, έτσι ώστε να διαπιστωθεί εάν η διακίνηση τους πραγματοποιείται με τα προβλεπόμενα στοιχεία. Εντός της επιχείρησης διενεργείται έχοντας ως στόχο την διαπίστωση της ορθής εφαρμογής των προβλεπόμενων διατάξεων του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, καθώς και των υπόλοιπων φορολογικών αντικειμένων.

Κατά την διεξαγωγή του ο Προληπτικός Φορολογικός Έλεγχος θα πρέπει να είναι σύντομος και ουσιαστικός, στον αρμόδιο ελεγκτή θα πρέπει να γνωστοποιούνται οποιοδήποτε άλλο βιβλίο ή στοιχείο κατέχει η επιχείρηση, πέρα από αυτά τα οποία τηρούνται υποχρεωτικά.

Αρμόδιες για την διεξαγωγή Προληπτικών Φορολογικών Ελέγχων είναι οι Υποδιευθύνσεις Ελέγχου των Δημόσιων Οικονομικών Υπηρεσιών και η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων, επίσης δύναται να διεξάγονται και από τα ελεγκτικά κέντρα σε υποθέσεις οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητα τους.

## Προσωρινός Φορολογικός Έλεγχος

Ο Προσωρινός Φορολογικός Έλεγχος ως σκοπό έχει τον καταλογισμό των φόρων, των τελών κ.τ.λ. εφόσον διαπιστωθεί η μη εκπλήρωση των ληξιπρόθεσμων φορολογικών υποχρεώσεων ή η εκπλήρωση ορισμένων από τις φορολογικές υποχρεώσεις, κατά τις περιπτώσεις στις οποίες δεν είναι απαραίτητος ο τακτικός φορολογικός έλεγχος ή κατά την δεδομένη χρονική στιγμή δεν είναι εφικτή η διεξαγωγή του.

Ο Προσωρινός Φορολογικός Έλεγχος έχει στοιχεία και από τον προληπτικό και από τον τακτικό φορολογικό έλεγχο, κατά την διεξαγωγή του Προσωρινού Φορολογικού

Ελέγχου παρέχεται η δυνατότητα έκδοσης προσωρινών φύλλων ελέγχου. Μετά το πέρας του Προσωρινού Φορολογικού Ελέγχου καταλογίζονται οι φόροι που θα πρέπει να αποδώσουν οι επιχειρήσεις, σύμφωνα με τα τηρούμενα βιβλία και στοιχεία και τους οποίους παρέλειψαν, εσκεμμένα ή μη, να συμπεριλάβουν στις δηλώσεις τους ή υπέβαλλαν μη επαρκείς δηλώσεις.

Προσωρινός Φορολογικός Έλεγχος διεξάγεται σε επιχειρήσεις οι οποίες δεν υποβάλλουν φορολογικές δηλώσεις, ή υποβάλλουν αρνητικές δηλώσεις, είτε σε επιχειρήσεις που υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με φοροδιαφυγή, ή επιχειρήσεις που δεν εφαρμόζουν ορθά τις προβλεπόμενες φορολογικές διατάξεις.

Προσωρινό Φορολογικό Έλεγχο έχουν το δικαίωμα να διενεργούν οι Υποδιευθύνσεις Ελέγχου των Δημόσιων Οικονομικών Υπηρεσιών, καθώς και τα Ελεγκτικά Κέντρα.

#### Τακτικός Φορολογικός Έλεγχος

Σκοπός του Τακτικού Φορολογικού Ελέγχου είναι ο πλήρης έλεγχος του συνόλου των φορολογικών αντικειμένων και υποχρεώσεων της εκάστοτε επιχείρησης. Ο Τακτικός Φορολογικός Έλεγχος είναι κατά κανόνα οριστικός, με εξαίρεση ελάχιστες περιπτώσεις, και εφόσον αυτό επιτρέπεται από την νομοθεσία.

Ο Τακτικός Φορολογικός Έλεγχος διεξάγεται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τις διατάξεις του άρθρου 66 του Νόμου 2238/1994, επίσης θα πρέπει να είναι εμπειριστατωμένος, πλήρης και οριστικός. Μετά το πέρας του Τακτικού Φορολογικού Ελέγχου γίνεται προσδιορισμός της φορολογητέας ύλης με τεκμηριωμένο πόρισμα, βάσει των δεδομένων που προέκυψαν από τα βιβλία και στοιχεία της επιχείρησης, αλλά και από τα υπόλοιπα στοιχεία και πληροφορίες.

Ο Τακτικός φορολογικός έλεγχος διενεργείται από τις Υποδιευθύνσεις Ελέγχου των Δημόσιων Οικονομικών Υπηρεσιών, καθώς και από τα Ελεγκτικά Κέντρα (Κορομηλάς-Γιαννόπουλος, 2015).

Ένας τυπικός φορολογικός έλεγχος θα πρέπει να διαπιστώνει τα εξής (Ρόζος, 2015):

1. Αν τηρούνται τα προβλεπόμενα βιβλία και τα κατά περίπτωση στοιχεία, σύμφωνα με τον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων,
2. Αν εκδόθηκε ή λήφθηκε το προβλεπόμενο για την συναλλαγή στοιχείο,

3. Αν καταχωρήθηκε η εκάστοτε συναλλαγή στα τηρούμενα βιβλία,
4. Αν υποβλήθηκαν έγκαιρα τυχόν, προβλεπόμενα βάσει διατάξεων, συμφωνητικά στην αρμόδια υπηρεσία,
5. Αν ο τρόπος εξόφλησης της συναλλαγής ήταν ο ενδεδειγμένος,
6. Αν συμπεριλήφθηκαν οι αξίες μετά των αντίστοιχων φόρων στις υποβληθείσες φορολογικές δηλώσεις (εισόδημα, ΦΠΑ, ΦΜΥ κ.λπ.),
7. Αν υπήρξε ακύρωση της συναλλαγής εξολοκλήρου ή εν μέρει με την έκδοση Πιστωτικού,
8. Αν είναι θεωρημένο και συμπληρωμένο ορθά το, κατά περίπτωση, ληφθέν στοιχείο,
9. Αν συμπεριλήφθηκαν οι αξίες της συναλλαγής στις, κατά περίπτωση προβλεπόμενες, ετησίως υποβαλλόμενες συγκεντρωτικές καταστάσεις του άρθρου 20 του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων,
10. Αν επιβλήθηκε επί της αξίας της συναλλαγής ο τυχόν προβλεπόμενος φόρος ή τέλος και στο ορθό ύψος συντελεστή,
11. Αν εκκρεμεί προς επεξεργασία έγγραφο δελτίο πληροφοριών από άλλη Υπηρεσία η καταγγελία για τον ελεγχόμενο.

Ένας ουσιώδης φορολογικός έλεγχος θα πρέπει να διαπιστώνει επιπλέον (Ρόζος, 2015):

1. Αν ο ελεγχόμενος έχει υποπέσει σε παραβάσεις του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων. για προηγούμενες συναλλαγές,
2. Σε περίπτωση διακίνησης αγαθών με πιο μεταφορικό μέσο έγινε (ιδιόκτητο ή δημοσίας χρήσης); Επίσης εάν υπάρχουν συναφή στοιχεία της διακίνησης π.χ. Φορτωτική, αποδείξεις διοδίων, τιμολόγιο αγοράς καυσίμου οχήματος, ζυγολόγιο κ.λπ.
3. Με αυτοψία των εγκαταστάσεων προκειμένου για περιπτώσεις όπου αναγράφεται στα στοιχεία ότι λαμβάνει χώρα παραγωγική διαδικασία ή αποθήκευση και εμπορική δραστηριότητα ότι υφίσταται η σχετική υποδομή,
4. Υπήρχε, κατά περίπτωση, το απόθεμα του εμπορεύματος ή του προϊόντος που ήταν το αντικείμενο της συναλλαγής,
5. Σε καταμέτρηση υπολοίπου ταμείου και αξιόγραφων, σε περίπτωση τακτικού ελέγχου σε επιχείρηση που τηρεί βιβλία Γ' κατηγορίας Κ.Β.Σ., δεν παρατηρούνται διαφορές,

6. Βρισκόταν σε ουσιαστική λειτουργία η επιχείρηση κατά το ελεγχόμενο χρονικό διάστημα,
7. Υπάρχει κατά περίπτωση σύνδεση - αντίκρισμα της συναλλαγής με πραγματοποιηθέντα έσοδα,
8. Υφίστανται ήδη εκθέσεις ελέγχου της Υπηρεσιακής μονάδος για προηγούμενες διαπιστώσεις ή τρίτων που έχουν θεσμικό χαρακτήρα π.χ. Ορκωτών ελεγκτών.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τον νέο Κώδικα Φορολογικών Διαδικασιών, «ο έλεγχος της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων μπορεί να έχει τη μορφή του φορολογικού ελέγχου από το γραφείο της Φορολογικής Διοίκησης ή του επιτόπιου φορολογικού ελέγχου. Η Φορολογική Διοίκηση στις περιπτώσεις που διενεργεί φορολογικό έλεγχο από το γραφείο της, αξιοποιεί κάθε στοιχείο που έχει στην κατοχή της όπως, οικονομικές καταστάσεις, δηλώσεις και λοιπά στοιχεία που υποβάλλει ο φορολογούμενος καθώς και οποιοδήποτε έγγραφο ή πληροφορία περιήλθε από τρίτους» (taxheaven, 13/5/2014).

### **1.5 Έννοια Φοροδιαφυγής**

Σε καθημερινή βάση τα ΜΜΕ κάνουν λόγο για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αλλά και για την επιτακτική ανάγκη πάταξης του, δεδομένων των απωλειών που προκαλεί στην ελληνική οικονομία.

Ως έννοια φοροδιαφυγή (tax evasion) είναι κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογουμένου, με την οποία επιδιώκει τη μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης ή αποφυγή καταβολής του φόρου που του έχει βεβαιωθεί (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015).

Όμως ο ως άνω ορισμός είναι μια γενική εννοιολογική προσέγγιση του ορισμού της φοροδιαφυγής. Ένας διαφορετικός και πιο αναλυτικός είναι ο ορισμός της φοροδιαφυγής ως (Νάστας, 2007):

- ❖ Το μέρος του εισοδήματος το οποίο βάσει των ισχυόντων νομοθετικών διατάξεων, πρέπει να αναφερθεί εθελοντικά στις αρμόδιες αρχές, αλλά για κάποιους λόγους δεν αναφέρεται και έτσι δεν φορολογείται.
- ❖ «Το μέρος των έμμεσων φόρων και άλλων άμεσων φόρων που πρέπει να επιβληθούν και να αποδοθούν εθελοντικά στο κράτος αλλά για μερικούς λόγους τα χρήματα αυτά δεν φθάνουν στο δημόσιο ταμείο.



- ❖ Οι τόκοι εκείνων των φόρων που αποδίδονται με καθυστέρηση, και
- ❖ Οι φόροι που δεν συλλέγονται, λόγω φορολογικών ελαφρύνσεων ή για άλλους λόγους χωρίς την επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων».

Τα αίτια που οδηγούν στην φοροδιαφυγή ποικίλουν, ενδεικτικά στην συνέχεια αναφέρονται τα κυριότερα, χωρίς αυτό να αποκλείει ότι ενδεχομένως να υπάρχουν και άλλα αίτια τα οποία οδηγούν στην έξαρση του φαινομένου της φοροδιαφυγής ιδιαίτερα κατά τα τελευταία χρόνια που η οικονομική κρίση έχει πλήξει την Ελλάδα. Επομένως οι παράγοντες που επηρεάζουν την φοροδιαφυγή είναι (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015):

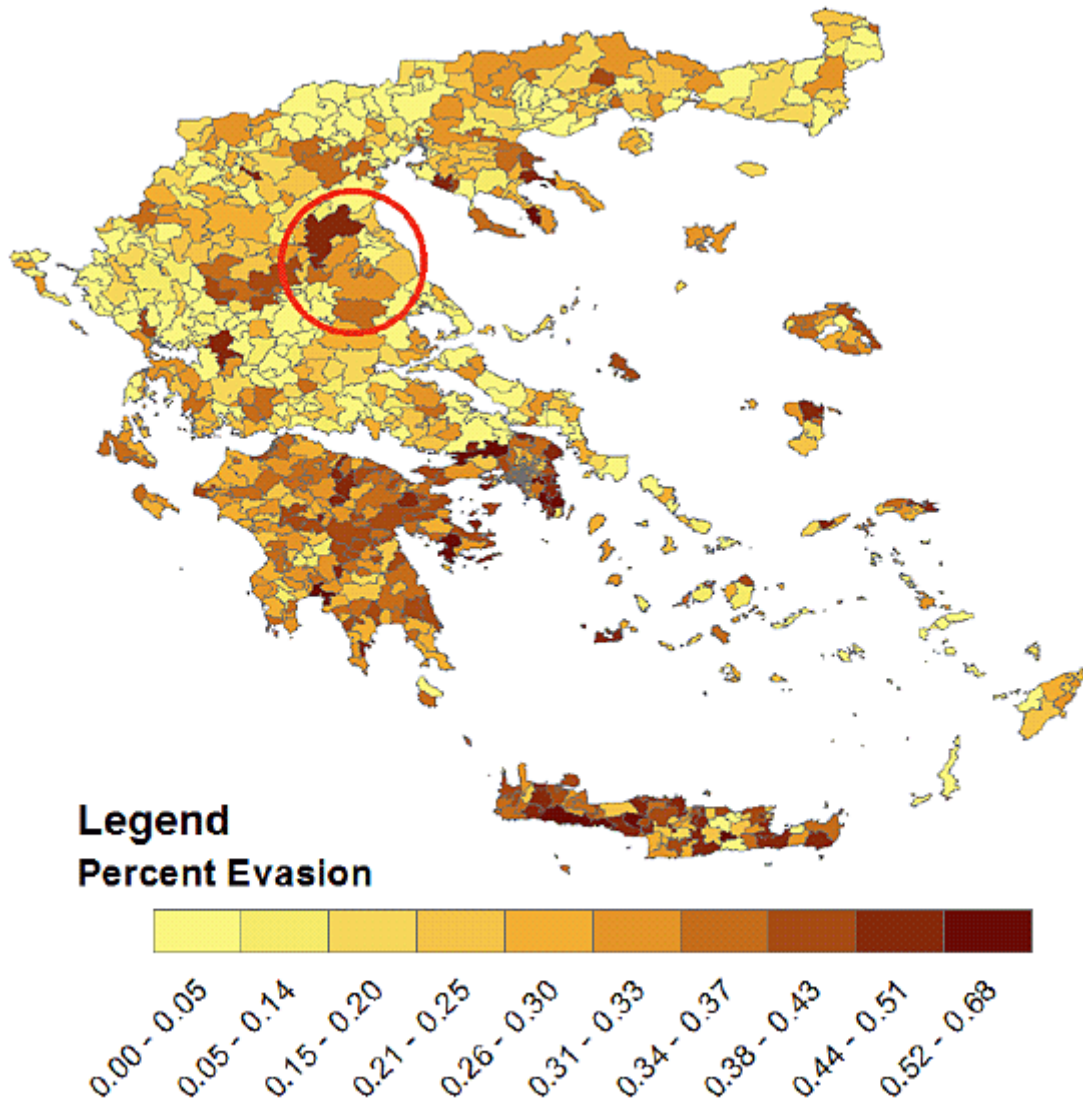
- *«Το ύψος των φορολογικών συντελεστών.*
- *Η διάρθρωση της οικονομίας και της οικονομικής δραστηριότητας (π.χ. βαθμός παραοικονομίας, ποσοστό των μη μισθωτών στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, ποσοστό του γεωργικού τομέα στο σύνολο του ΑΕΠ).*
- *Η ανεπάρκεια των δημοσίων υπηρεσιών να καταγράψουν επακριβώς το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων.*
- *Η ανεπάρκεια των φοροτεχνικών υπηρεσιών να βεβαιώσουν, να εισπράξουν τους φόρους και να διασταυρώσουν τα φορολογικά στοιχεία.*
- *Οι συστηματικές ρυθμίσεις φορολογικής αμνηστίας.*
- *Η έλλειψη δημοσιονομικού κτηματολογίου.*
- *Ο τρόπος διακυβέρνησης μιας χώρας και διαχείρισης του δημοσίου χρήματος και ιδιαίτερα του προϊόντος των φορολογιών.*
- *Η άδικη κι αυθαίρετη μεταχείριση των φορολογουμένων από το κράτος (π.χ. τα υψηλά επιτόκια επιβάρυνσης των φορολογουμένων στην περίπτωση που οφείλουν, αλλά όχι όταν τους οφείλει το κράτος).*
- *Το επίπεδο των προσφερομένων δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών.*
- *Το ύψος των ποινών για φορολογικές παραβάσεις.*
- *Το στάδιο του οικονομικού κύκλου που βρίσκεται η οικονομία (ύφεση-ανεργία-πληθωρισμός).*
- *Το μέγεθος του δημόσιου τομέα, σε συνδυασμό με το βαθμό του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομική δραστηριότητα».*

Εξίσου σημαντικό είναι να αναφερθούν οι λόγοι για τους οποίους ο εκάστοτε φορολογούμενος φοροδιαφεύγει:

1. Πρωτίστως κερδίζει και αποταμιεύει περισσότερα χρήματα δεδομένου ότι το εισόδημα του δεν φορολογείται,
2. Η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται με ευκολία, λόγω του γεγονότος ότι οι συναλλαγές γίνονται με ρευστό, επομένως είναι πολύ δύσκολο να ανιχνευτούν,
3. Δεν υπάρχει η κοινωνική κατακραυγή, αντιθέτως κατά τα τελευταία χρόνια επικρατεί η άποψη ότι αυτός που «κλέβει το κράτος» αντιμετωπίζεται από τον κοινωνικό του περίγυρο σαν «μάγκας»,
4. Φύση επαγγέλματος, για παράδειγμα ένας οδηγός ταξί, ή ένας ιδιοκτήτης εστιατορίων είναι πιο εύκολο να φοροδιαφύγει σε σύγκριση με έναν μισθωτό.
5. Υψηλή φορολογία και ασφαλιστικές εισφορές «ωθούν» πολίτες στην παραοικονομία και στην φοροδιαφυγή. Ιδίως κατά τις περιπτώσεις που οι ελεύθεροι επαγγελματίες βλέπουν τον τζίρο τους να απορροφάται σε τέλη επιτηδεύματος, προκαταβολές φόρου, κανονικό φόρο, υπέρογκες ασφαλιστικές εισφορές ΟΑΕΕ, κάτι το οποίο συνεπάγεται ότι οδηγούνται στην απόκρυψη εισοδημάτων με απώτερο στόχο την εξοικονόμηση χρημάτων (Capital, 8/10/2014).

Ενδεικτικά ο επόμενος χάρτης απεικονίζει την διασπορά της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα όπως προέκυψε από την έρευνα του Ν. Αρταβάνη και των Adair Morse και Μαργ. Τσούτσουρα. Στην εν λόγω μελέτη, υπολογίστηκε το μέγεθος της φοροδιαφυγής σύμφωνα με την υπόθεση ότι οι τράπεζες καθορίζουν τα επίπεδα δανεισμού με βάση το πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών και όχι το δηλωθέν, από τα αποτελέσματα της μελέτης προέκυψε και ο χάρτης που ακολουθεί και παρουσιάζεται η εκτιμώμενη φοροδιαφυγή ανά περιοχή ως ποσοστό του εισοδήματος.

**Χάρτης 1.1: Χάρτης Φοροδιαφυγής στην Ελλάδα**



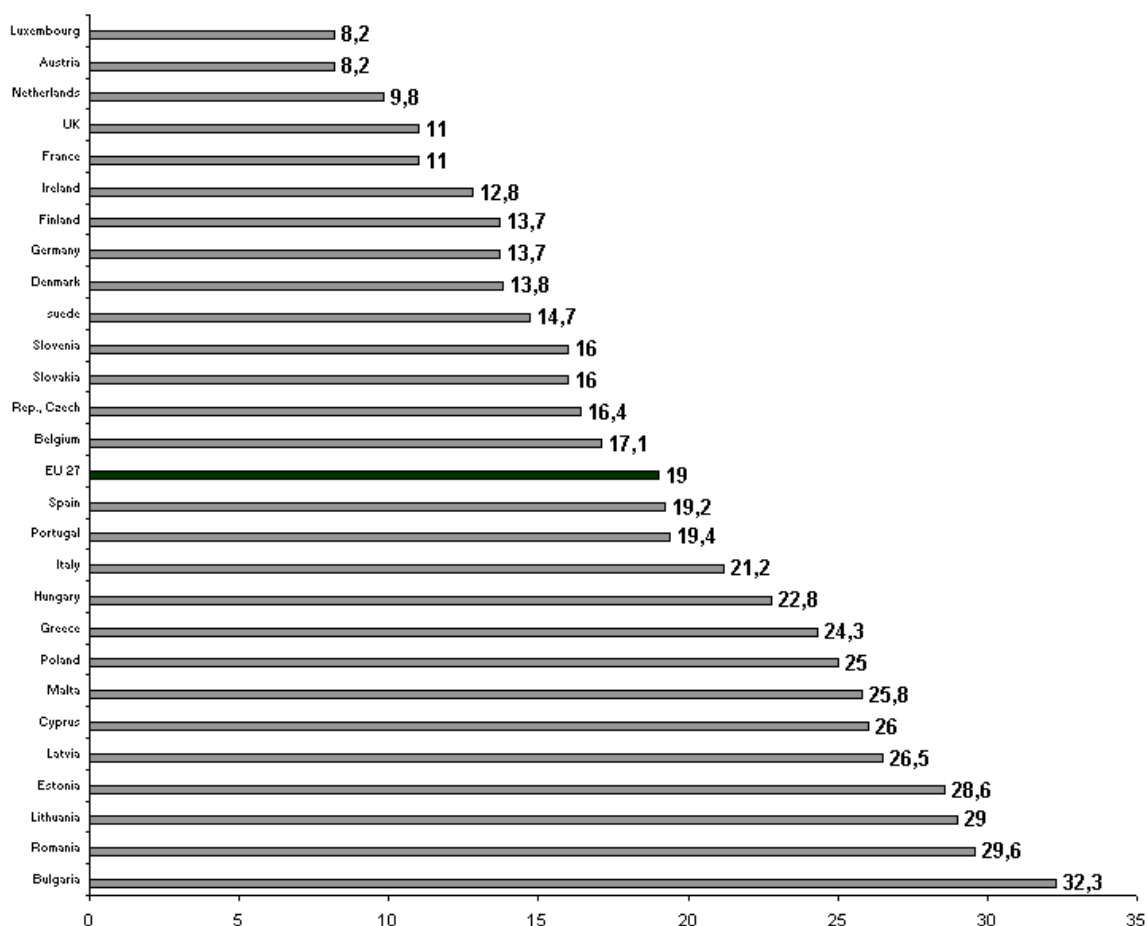
Πηγή: Euro2Day, 5/9/2012

Όπως παρατηρείται η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα φαινόμενο εκτεταμένο και διασκορπισμένο σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Ενδεχομένως να αναμενόταν ότι τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής θα συγκεντρώνονταν στα μεγάλα αστικά κέντρα, κάτι το οποίο σύμφωνα με τα δεδομένα του χάρτη δεν ισχύει, η φοροδιαφυγή εντοπίζεται και στα νησιά, αλλά και σε αγροτικές περιοχές.

Το επόμενο διάγραμμα παρουσιάζει την παραοικονομία, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η αδήλωτη εργασία και η φοροδιαφυγή, ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε. -27). Σύμφωνα με τα δεδομένα του διαγράμματος για την Ελλάδα το ποσοστό της παραοικονομίας είναι 24,3%

επί του ΑΕΠ, ένα αρκετά αυξημένο ποσοστό σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

**Διάγραμμα 1.3: Παραοικονομία (Αδήλωτη Εργασία & Φοροδιαφυγή) % ΑΕΠ στην ΕΕ-27, 2011**



Πηγή: Rechstat, 2012

### 1.6 Έννοια Παραοικονομίας

Είθισται η έννοια της παραοικονομίας να συγχέεται με την έννοια της φοροδιαφυγής, όμως είναι δύο διαφορετικά φαινόμενα τα οποία προκαλούν τις ίδιες συνέπειες στην οικονομία, δηλαδή την μείωση των δημόσιων εσόδων.

Ως παραοικονομία νοείται «το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο ασκείται λαθραία και παράνομα. Το τμήμα αυτό της οικονομικής δραστηριότητας, ενώ θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο επίσημο εθνικό προϊόν αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία, δεν είναι δυνατόν να μετρηθεί και να καταγραφεί από τις επίσημες

στατιστικές υπηρεσίες, οπότε αποκαλύπτεται όταν οι καταναλωτικές δαπάνες εμφανίζονται υπερβολικά υψηλότερες από τα καταγεγραμμένα επισήμως συνολικά εισοδήματα» (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015).

Εντός των πλαισίων της κάθε κοινωνίας, η οικονομική δραστηριότητα αποτελείται από δύο επιμέρους όψεις, την ορατή και την αόρατη, κατά αντιστοιχία πρόκειται για την επίσημη πλευρά της οικονομικής δραστηριότητας (η οποία και καταγράφεται) και την «κρυφή» πλευρά η οποία αποτελεί την παραοικονομία.

Είναι γεγονός ότι η παραοικονομία είναι μια πολύπλευρη έννοια, απόδειξη για αυτό αποτελεί το γεγονός ότι αρκετές φορές συγχέεται εκτός από την έννοια της φοροδιαφυγής, με την διαφθορά και γενικά για την περιγραφή του φαινομένου της παραοικονομίας επιστρατεύονται πολλά και διαφορετικά ονόματα. Όμως πέρα από τον ως άνω ορισμό που δόθηκε, υπό ευρεία έννοια η παραοικονομία αποτελείται από:

1. ένα σύνολο δραστηριοτήτων που δεν περιλαμβάνονται στον μηχανισμό της αγοράς (όπως η παραγωγή των νοικοκυριών),
2. από παράνομες δραστηριότητες οι οποίες περιέχονται στα πλαίσια της αγοράς (όπως η απαγορευμένη παραγωγή και διάθεση ουσιών), και
3. από νόμιμες δραστηριότητες της αγοράς που δεν καταγράφονται για διάφορους λόγους (όπως η φοροδιαφυγή ή και φοροκλοπή).

Ο συνδυασμός και των τριών αυτό κατηγοριών οικονομικών δραστηριοτήτων εκτελούνται σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, όπως για παράδειγμα σ' ένα οικονομικό έτος.

Η πιο αυστηρή εννοιολογική προσέγγιση της παραοικονομίας έχει διατυπωθεί από την πλευρά εξεχόντων οικονομολόγων όπως ο Vito Tanzi (1980), σύμφωνα με τους οποίους η παραοικονομία σχετίζεται με το μέρος του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος το οποίο δεν μετρείται και συνεπώς δεν καταγράφεται (Νάστας, 2007).

Ο πιο κοινά αποδεκτός και εύστοχος ορισμός της παραοικονομίας είναι η επέκταση της αυστηρής εννοιολογικής προσέγγισης που προαναφέρθηκε και συγκεκριμένα, «παραοικονομία ή υποδόρια οικονομία είναι το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο εθνικό προϊόν – αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία – βάσει της εθνικολογιστικής πρακτικής (ορισμών και συμβατικοτήτων που έχουν υιοθετηθεί), πλην όμως, για διάφορους λόγους δεν καθίσταται

δυνατό να καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες μετρήσεως» (Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, 2011). Από αυτό τον ορισμό συνεπάγονται τα εξής:

1. Αντικείμενο ενδιαφέροντος αποτελεί μόνο η προστιθέμενη αξία.
2. Οικονομικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα είναι οι εργασίες των νοικοκυρών στην λειτουργία του νοικοκυριού (παρασκευή φαγητού, καθάρισμα σπιτιού κ.τ.λ.) και η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών προς αυτοκατανάλωση εντός των πλαισίων του νοικοκυριού (εφόσον πρόκειται για μη πρωτογενή και δεν ανήκουν στην σφαίρα της επαγγελματικής τους δραστηριότητας) αποκλείονται.
3. Το μέγεθος της παραοικονομίας είναι αρνητική συνάρτηση του βαθμού τελειότητας των μεθόδων και της οργανωτικής- στατιστικής υποδομής μετρήσεως των εθνικολογιστικών μεγεθών. Όσο καλύτερη στατιστική οργάνωση διαθέτει μια χώρα, τόσο μικρότερη θα είναι και η μη καταγραφόμενη οικονομική δραστηριότητα.

Οι σημαντικότερες αιτίες οι οποίες συμβάλουν στην ύπαρξη και στην εξάπλωση του φαινομένου της παραοικονομίας είναι οι εξής (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015):

- *«Ο βαθμός του κρατικού παρεμβατισμού (περιορισμοί, αλλαγές νόμων, μέγεθος δημόσιου τομέα).*
- *Η κρατική γραφειοκρατία.*
- *Η υψηλή φορολογική επιβάρυνση (φόροι, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης).*
- *Η φοροδιαφυγή.*
- *Η μη ορθολογική χρησιμοποίηση εκ μέρους του κράτους του προϊόντος των φορολογιών.*
- *Το υψηλό ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών στην οικονομία, σε σχέση με το ποσοστό εκείνων οι οποίοι προσφέρουν εξαρτημένη εργασία.*
- *Το επίπεδο ευσυνειδησίας και κοινωνικοοικονομικών αξιών των ηγετών και των μελών μιας κοινωνίας.*
- *Η ύπαρξη βρώμικου χρήματος το οποίο μπορεί να προέρχεται από ναρκωτικά, πορνεία, εμπόριο όπλων, καταχρήσεις δημοσίου χρήματος, κ.ά.*
- *Η επεικής τιμωρία των παρανομώντων».*

Κατά τις περιπτώσεις στις οποίες διαπιστώνεται μεγάλο ποσοστό παραοικονομίας, οι εκάστοτε εφαρμοζόμενες πολιτικές δεν έχουν κανένα από τα επιθυμητά αποτελέσματα, λόγω του ότι τα εφαρμοζόμενα μέτρα οικονομικής πολιτικής επηρεάζουν μόνο εκείνους

που δεν στρέφονται στην παραοικονομία. Το γεγονός αυτό αποτελεί και την εξήγηση στο ότι η πολιτική περιορισμού των εισοδημάτων και της ζήτησης, οδηγεί σε μείωση του εισοδήματος και της ζήτησης, μόνον εκείνων που προσφέρουν εξαρτημένη εργασία (μισθωτοί). Επομένως ισχύει η παραδοχή ότι το κόστος των σταθεροποιητικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων σύγκλισης επωμίζονται κυρίως οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι.

Η ύπαρξη της παραοικονομίας, επιπρόσθετα συνεπάγεται αύξηση της εισφοροδιαφυγής στον τομέα των άμεσων φόρων, άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών, στρεβλώσεις της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πολιτών και των όρων ανταγωνισμού των επιχειρήσεων που δρουν νόμιμα και εκείνων που παρανομούν. Επίσης η ύπαρξη της παραοικονομίας εκτός από τις ως άνω αρνητικές επιδράσεις, ενισχύει τα εισοδήματα, την απασχόληση και πιθανότατα την απόδοση των έμμεσων φόρων.

Η παραοικονομία έχει προφανώς αρνητικές επιπτώσεις, όμως έχει και θετικές επιπτώσεις για το κράτος, εν συνεχεία αναφέρονται οι επιπτώσεις της παραοικονομίας σύμφωνα με τον Αγαπητό (Αγαπητός, 20/2/2010):

- ❖ *«Η υποεκτίμηση του ΑΕΠ από τις επίσημες εθνικολογιστικές στατιστικές η οποία μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα και λανθασμένη άσκηση οικονομικής πολιτικής.*
- ❖ *Η ύπαρξη αθέμιτου ανταγωνισμού-υπερκέρδη, δεδομένου ότι οι παραοικονομούντες λειτουργούν εκτός των πλαισίων της αγοράς και των υπαρχόντων νόμων.*
- ❖ *Η παραοικονομία συνοδεύεται από μεγάλη φοροδιαφυγή με αποτέλεσμα τον περιορισμό των εισπραττόμενων φορολογικών εσόδων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. Αυτό οδηγεί σε διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, χειροτέρευση της υπάρχουσας άδικης κατανομής του πλούτου και αδυναμία εξασφάλισης των απαραίτητων πόρων για τη χρηματοδότηση των κοινωνικών αγαθών που πρέπει να προσφέρει το κράτος. Έτσι εξηγείται γιατί τα μη εισπραττόμενα φορολογικά έσοδα υπερβαίνουν το 40% των εισπραττόμενων.*
- ❖ *Καθιστά αναποτελεσματική την ασκούμενη οικονομική πολιτική δεδομένου ότι η τελευταία βασίζεται στην εξέλιξη των επίσημων στατιστικών μεγεθών και της νόμιμης οικονομικής δραστηριότητας (ειλικρινείς νομοταγείς –νόμιμους μισθοσυντήρητους πολίτες ή ειλικρινείς επιχειρηματίες). Γι αυτό έχει αποδειχθεί ότι η ασκούμενη εισοδηματική δημοσιονομική σταθεροποιητική πολιτική είναι αποτελεσματική κυρίως στον τομέα της εξαρτημένης εργασίας και όχι στους*

φοροφυγάδες –εμπόρους ναρκωτικών, εμπόρους όπλων, δωροδοκούμενους ελεύθερους επαγγελματίες.

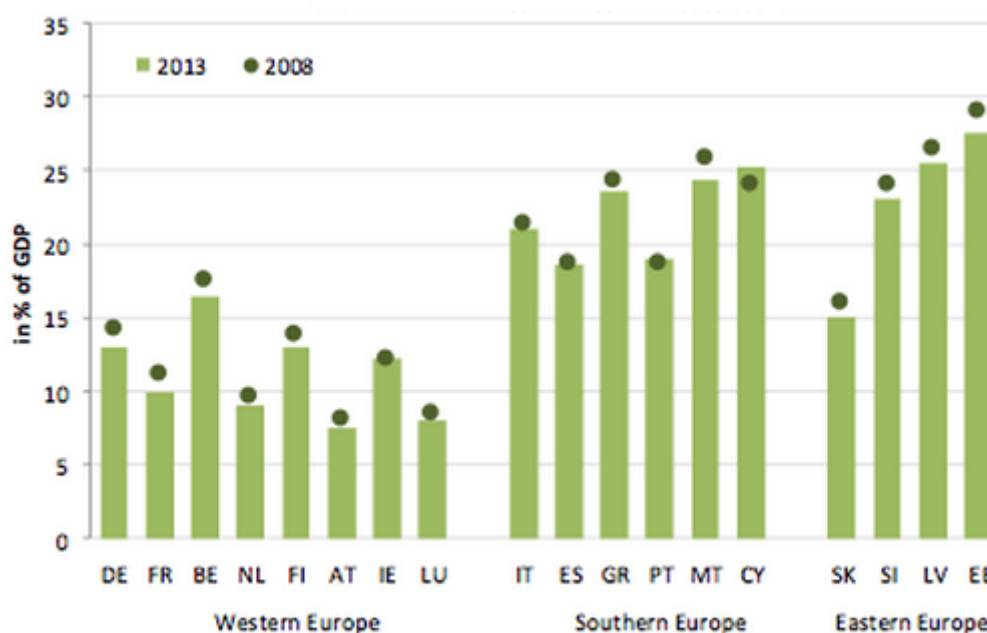
- ❖ Συνοδεύεται με εκροή εισοδημάτων στο εξωτερικό (π.χ. αμοιβές λαθρομεταναστών, μαύρο χρήμα από δωροδοκίες κ.τ.λ.).
- ❖ Ενισχύει την ενεργό ζήτηση και την αποταμίευση ή την αγορά χρηματιστηριακών προϊόντων, με θετικά αποτελέσματα όταν η ζήτηση είναι υποτονική και αρνητικά εάν υπάρχει υπερβάλλουσα ζήτηση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι παραοικονομούντες έχουν πολύ υψηλή οριακή ροπή για κατανάλωση. Κάτω από τις σημερινές συνθήκες της εγχώριας και διεθνούς οικονομικής κρίσης η ύπαρξη μεγάλης παραοικονομίας – φοροδιαφυγής στη χώρα μας έχει απορροφήσει αρκετούς αρνητικούς κραδασμούς της οικονομίας και οι συνέπειες της κρίσης είναι μικρότερες σε σχέση με εκείνες των άλλων χωρών».

Η παραοικονομία δεν είναι ένα φαινόμενο το οποίο παρουσιάζει έξαρση μόνο στην Ελλάδα, εξίσου μεγάλα ποσοστά επί του ΑΕΠ εμφανίζονται και στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, βάσει του διαγράμματος που ακολουθεί, στο οποίο παρουσιάζεται το μέγεθος της παραοικονομίας ως ποσοστό του ΑΕΠ, στις Ευρωπαϊκές χώρες για το 2008 και το 2013.

Η παραοικονομία το 2013 σημείωσε τα χαμηλότερα επίπεδα της δεκαετίας, η εξήγηση αυτής της εξέλιξης μπορεί να δοθεί από διάφορους λόγους όπως είναι η βελτίωση των οικονομικών συνθηκών, η δραματική συρρίκνωση του κατασκευαστικού τομέα σε χώρες οι οποίες έχουν πληγεί από την οικονομική κρίση, δεδομένου ότι ο κατασκευαστικός τομέας ανέκαθεν αποτελούσε ένα από τους τομείς στους οποίους άκμαζε η παραοικονομία. Ακόμα ένας λόγος για αυτή την συρρίκνωση της παραοικονομίας αποτέλεσε η μικρή μείωση της φοροδιαφυγής κατά τα τελευταία χρόνια, καθώς επίσης και η αυστηρότερη επιβολή των νομοθετικών διατάξεων.



**Διάγραμμα 1.4: Μέγεθος της Παραοικονομίας στις Ευρωπαϊκές Χώρες 2008 & 2013**



Πηγή: Bruegel, 26/2/1015

### 1.7 Έννοια Φοροαποφυγής

Η έννοια της φοροαποφυγής δεν θα πρέπει να συγχέεται με την έννοια της φοροδιαφυγής, παρόλο που και οι δύο ενέργειες επιφέρουν το ίδιο αποτέλεσμα και επομένως έχουν τον ίδιο σκοπό, που δεν είναι άλλος από την μη καταβολή φόρων, η κύρια διαφορά τους είναι το νόμιμο- ηθικό μέρος βάσει του οποίου διενεργείται η πράξη της φοροδιαφυγής ή της φοροαποφυγής.

Συγκεκριμένα ως «Φοροαποφυγή (tax avoidance ή tax mitigation) ορίζεται η εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών που αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων με μοναδικό στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Πραγματοποιείται στα πλαίσια ενός καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού, κατά τον οποίο δημιουργούνται διάφορα σενάρια και εναλλακτικές, μέχρι να προσδιοριστεί ο ελάχιστος δυνατός φόρος, συνήθως στα πλαίσια του νόμου» (Wikipedia, 2015).

Ένας πιο περιεκτικός ορισμός είναι «Φοροαποφυγή είναι η, με νόμιμες ενέργειες, προσπάθεια των φορολογουμένων, εκμεταλλευόμενοι κενά του νόμου, να μειώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις ή να αποφύγουν την καταβολή των οφειλόμενων φόρων»

(Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015). Για την καλύτερη κατανόηση του όρου παρατίθεται το παρακάτω παράδειγμα.

### Παράδειγμα

«Στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων όπου ο νόμος προβλέπει την υποβολή κοινής δήλωσης των συζυγών αλλά χωριστό προσδιορισμό του φόρου κάθε συζύγου, είναι εύκολο ο σύζυγος να μεταβιβάσει στη σύζυγο εισοδήματα από ορισμένες πηγές για να φορολογηθεί ο πρώτος με χαμηλότερο οριακό φορολογικό συντελεστή».

Από τους παραπάνω ορισμούς είναι κατανοητό ότι η φοροαποφυγή διαφέρει από την φοροδιαφυγή, όσον αφορά το νόμιμο της όλης διαδικασίας ή του τρόπου για την αποφυγή πληρωμής των φόρων. Όταν χρησιμοποιούνται νόμιμοι τρόποι γίνεται αναφορά για φοροαποφυγή, ενώ στην αντίθετη περίπτωση γίνεται αναφορά για φοροδιαφυγή.

## **1.8 Έννοια Φοροκλοπής**

Φοροκλοπή είναι μία παρανομία που κάνει το κράτος και ουσιαστικά "κλέβει" από τους πολίτες χρήματα, μέσω της επιβολής άδικων φόρων. Πρόκειται για φορολόγηση ανύπαρκτων, εικονικών αξιών κ.τ.λ., γεγονός το οποίο έχει άμεσο αντίκτυπο στη δαπάνη χρημάτων του πολίτη προς τέτοιες άδικες εισφορές, υπό μορφή φορολογίας. Μέσω της φοροκλοπής αδικείται ο φορολογούμενος, ενώ ευνοείται το κράτος.

## **1.9 Φοροδιαφυγή έναντι Φοροαποφυγής**

Η φοροαποφυγή διαφέρει ως προς την φοροδιαφυγή και ισορροπεί εντός των πλαισίων της νομιμότητας και της παρανομίας. Η φοροαποφυγή όπως έχει ειπωθεί ξανά είναι μια νόμιμη διαδικασία κατά την οποία με την σωστή χρήση νομοθετικών διατάξεων, ο εκάστοτε φορολογούμενος μπορεί να αποφύγει την πληρωμή φόρων. Από την άλλη πλευρά η φοροδιαφυγή είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας ο φορολογούμενος δεν καταβάλλει προς το δημόσιο τους απαιτούμενους φόρους, μέσω της απόκρυψης εισοδημάτων ή μέσω άλλων παράνομων διαδικασιών.

Ουσιαστικά, με την φοροαποφυγή οι φόροι δεν καταβάλλονται λόγω κενών που υπάρχουν στην νομοθεσία, τα οποία τα εκάστοτε φυσικά ή νομικά πρόσωπα εκμεταλλεύονται προς όφελος τους. Για να χαρακτηριστεί μια ενέργεια ως φοροαποφυγή θα πρέπει να συγκεντρώνει τα εξής χαρακτηριστικά (Φαρλέκας, 2014):

- 1) Να υπάρχει το στοιχείο της ανειλικρίνειας, της εικονικότητας και της πλαστότητας.
- 2) Να υφίσταται εκμετάλλευση των κενών, των ασαφειών και της κακής διατύπωσης της φορολογικής νομοθεσίας ή σε αντίθετη περίπτωση εκμετάλλευση δυνατοτήτων της φορολογικής νομοθεσίας οι οποίες υποτίθεται ότι δεν ήταν στην πρόθεση του νομοθέτη.
- 3) Να υπάρχει μυστικότητα ώστε να αποφευχθεί η λήψη μέτρων που θα καλύψει τα σχετικά κενά της φορολογικής νομοθεσίας για φοροαποφυγή.
- 4) Η όλη διαδικασία βασίζεται σ' ένα καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού, κατά τον οποίον δημιουργούνται διάφορα σενάρια και εναλλακτικές μέχρι, να προσδιοριστεί ο ελάχιστος δυνατός φόρος, στα πλαίσια του νόμου.

Να σημειωθεί ότι στην έννοια της φοροαποφυγής περιλαμβάνονται και οι ενέργειες που στόχο έχουν τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης σε όριο κατώτερο από αυτό που είχε πρόθεση να επιβάλλει ο νομοθέτης. Έναν κοινό σημείο μεταξύ της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής είναι το γεγονός ότι και στις δύο περιπτώσεις ο φορολογούμενος έχει την επιθυμία να φοροδιαφύγει, γιατί ουσιαστικά το αποτέλεσμα και από τις δύο πράξεις είναι το ίδιο, άσχετα αν χρησιμοποιούνται νόμιμοι ή παράνομοι τρόποι για την επίτευξη του.

Όμως μια από τις σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα στην φοροαποφυγή και στην φοροδιαφυγή, είναι το γεγονός ότι η φοροαποφυγή δεν μπορεί να εφαρμοστεί εξίσου εύκολα από όλα τα κοινωνικά στρώματα, δεδομένου ότι για να μπορέσει ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο να εφαρμόσει την φοροδιαφυγή, θα πρέπει πρωτίστως να έχει δημιουργήσει ένα πολύ καλά μελετημένο φορολογικό σχεδιασμό, ο οποίος προαπαιτεί όχι μόνο άριστες νομικές γνώσεις για την εύρεση των «κενών» της φορολογικής νομοθεσίας, αλλά επιπλέον απαιτεί άριστες γνώσεις της οικονομικής και λογιστικής επιστήμης, έτσι ώστε να επιτευχθεί το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα.

Επομένως σε αυτή την περίπτωση γίνεται απόλυτα κατανοητό ότι η φοροαποφυγή διαπράττεται ως επί το πλείστον από κοινωνικά στρώματα τα οποία διαθέτουν την οικονομική επιφάνεια για να πληρώσουν τους κατάλληλους νομικούς και οικονομολόγους που εν συνεχεία θα καταστρώσουν το απαιτούμενο για την περίπτωση τους φορολογικό σχεδιασμό.

Είναι γεγονός ότι βασικός υπεύθυνος για αυτή την ανισότητα είναι ο νομοθέτης, δεδομένου ότι στην Ελλάδα η φορολογική νομοθεσία μεταβάλλεται συνεχώς και κατά

συνέπεια από την μια πλευρά δημιουργούνται «νέα παραθυράκια» για την φοροαποφυγή, ενώ από την άλλη πλευρά οι φορολογούμενοι καλούνται να καταβάλουν ολοένα και αυξανόμενους φόρους κάτι το οποίο έχει ως άμεση συνέπεια την αύξηση της φοροδιαφυγής.

Ακόμα μια σημαντική διαφορά μεταξύ της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής, είναι ότι στην περίπτωση της φοροαποφυγής δεν προβλέπεται συγκεκριμένη ποινή ή επιβολή κυρώσεων από τον νόμο, ενώ ως γνωστό στην περίπτωση της φοροδιαφυγής υπάρχουν σοβαρές ποινές αλλά και κυρώσεις, οι οποίες ποικίλουν ανάλογα αν πρόκειται για φυσικό ή νομικό πρόσωπο.

Συγκεκριμένα οι κυρώσεις- επιπτώσεις για τον φορολογούμενο σε περίπτωση φοροαποφυγής είναι αυτές που ορίζονται στο άρθρο 38 του Νόμου 4174/2013, «κατά τον προσδιορισμό φόρου, η Φορολογική Διοίκηση δύναται να αγνοεί κάθε τεχνητή ρύθμιση ή σειρά ρυθμίσεων που αποβλέπει σε αποφυγή της φορολόγησης και οδηγεί σε φορολογικό πλεονέκτημα. Οι εν λόγω ρυθμίσεις αντιμετωπίζονται, για φορολογικούς σκοπούς, με βάση τα χαρακτηριστικά της οικονομικής τους υπόστασης».

### **1.10 Διάκριση ανάμεσα σε Φοροδιαφυγή & Παραοικονομία**

Η έννοια της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας δεν ταυτίζονται, λόγω του ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων η παραοικονομία συνεπάγεται φοροδιαφυγή, αντιθέτως η ύπαρξη φοροδιαφυγής δεν συνεπάγεται πάντα ότι προϋπάρχει παραοικονομία. Επομένως είναι κατανοητό ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα σύνολο και η παραοικονομία είναι ένα υποσύνολο.

Είθισται η ασκούμενη οικονομική πολιτική να στηρίζεται στα επίσημα στατιστικά στοιχεία, όμως για αρκετές δραστηριότητες δεν μπορεί να γίνει καταγραφή, κάτι το οποίο συμβάλει στην αναποτελεσματικότητα των οικονομικών μέτρων που σχετίζονται με την πάταξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας. Τα έσοδα που εισπράττονται από την καταβολή του ΦΠΑ θα έπρεπε να υπερβαίνουν κατά πολύ τα προϋπολογισθέντα, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει στην πραγματικότητα, αλλά συμβαίνει το άκρως αντίθετο.

Ακόμα ένας παράγοντας που συμβάλει στην αύξηση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας είναι η διάρθρωση της απασχόλησης και των αμοιβών, η οποία οδηγεί τα άτομα σε συμπληρωματικές μορφές μερικής απασχόλησης. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι πολλοί εργαζόμενοι με στόχο την αύξηση του εισοδήματός τους, ενδέχεται να

απασχολούνται και σε δεύτερη εργασία, της οποίας το εισόδημα φυσικά και δεν θα δηλώνεται, και κατ' επέκταση δεν θα φορολογείται.

Ακόμα μια περίπτωση είναι αυτοί των ανέργων οι οποίοι εισπράττουν επιδόματα ανεργίας και ταυτόχρονα έχουν κάποιου είδους μερική απασχόληση. Αυτού του είδους η απασχόληση είναι επιθυμητή και από τους εργοδότες, γιατί δεν καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές (εισφοροδιαφυγή) (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων,2015). Είναι φανερό ότι ιδίως σε κατά τις περιόδους οικονομικής ύφεσης η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή ανθίζουν.

Σύμφωνα τους Παλαιτσάκη και Χατζηκωνσταντίνου (Παλαιτσάκης-Χατζηκωνσταντίνου, 21/4/2015), «η ετήσια απώλεια δημόσιων εσόδων από τη φοροδιαφυγή υπερβαίνει τα 7 δισ. ευρώ, η παραοικονομία υπερβαίνει τα 41 δισ. ευρώ και η διαφθορά του κρατικού μηχανισμού στερεί από την εθνική οικονομία πόρους ύψους 21 δισ. ευρώ». Συγκεκριμένα με βάσει των στοιχείων που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια του 11ου ετήσιου συνεδρίου του Ελληνοαμερικανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου με θέμα «Η φορολογία απέναντι στις σύγχρονες απαιτήσεις του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος», το οποίο πραγματοποιήθηκε τον περασμένο Απρίλιο:

- Η φοροδιαφυγή στη Ελλάδα προκάλεσε απώλεια κρατικών εσόδων της τάξης των 7,2 δισ. ευρώ το 2014, καθώς εκτιμάται ότι ανήλθε στο 4% του ΑΕΠ.
- Το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα υπολογίζεται ότι έφθασε το 23,3% του ΑΕΠ κατά το έτος 2014, δηλαδή περίπου στα 41,7 δισ. ευρώ, ενώ κατά το έτος 2015 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 22,4% του ΑΕΠ, δηλαδή στα 41,2 δισ. ευρώ.
- Η ζημιά που υπέστη η ελληνική οικονομία από τη διαφθορά, υπό την έννοια της μείωσης του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος της υπολογίζεται ότι ανήλθε σε 21 δισ. ευρώ το 2014.

### **1.11 Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών Νόμος 4174/2013**

Μέσω των διατάξεων του Νόμου 4173/2013 καθορίζεται ο νέος Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας και ουσιαστικά καθορίζει τη διαδικασία προσδιορισμού και είσπραξης των εσόδων του Δημοσίου και συγκεκριμένα για:

1. Φόρο Εισοδήματος.
2. Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.).

3. Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.).
4. Φόρο Κληρονομιών, Δωρεών, Γονικών Παροχών, Προυικών και Κερδών από Τυχερά Παίγνια.
5. Φόρους, τέλη, εισφορές ή χρηματικές κυρώσεις που αναφέρονται στο Παράρτημα του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας.
6. Χρηματικές κυρώσεις και τόκους, οι οποίοι προβλέπονται από τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας.

Η Φορολογική Διοίκηση η οποία είναι και αρμόδια για την διεξαγωγή των φορολογικών ελέγχων, σύμφωνα με τα όσα ορίζει το άρθρο 23, «έχει την εξουσία να επαληθεύει, να ελέγχει και να διασταυρώνει την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων εκ μέρους του φορολογούμενου, την ακρίβεια των φορολογικών δηλώσεων που υποβάλλονται σε αυτήν και να επιβεβαιώνει τον υπολογισμό και την καταβολή του οφειλόμενου φόρου, διενεργώντας έλεγχο σε έγγραφα, λογιστικά στοιχεία και στοιχεία γνωστοποιήσεων και παρόμοιες πληροφορίες, θέτοντας ερωτήσεις στον φορολογούμενο και σε τρίτα πρόσωπα, ερευνώντας εγκαταστάσεις και μέσα μεταφοράς που χρησιμοποιούνται για τη διενέργεια επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τις διαδικασίες και χρησιμοποιώντας μεθόδους που προβλέπονται στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας».

Όπως έχει προαναφερθεί ο εκάστοτε έλεγχος που διενεργείται από τη Φορολογική Διοίκηση, προκειμένου να διαπιστωθεί αν ο φορολογούμενος τηρεί τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας, μπορεί να έχει τη μορφή φορολογικού ελέγχου και να διενεργηθεί από τα γραφεία της Φορολογικής Διοίκησης ή επιτόπιου φορολογικού ελέγχου, όπως ορίζεται στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου 23 του Νόμου 4174/2013, και συγκεκριμένα:

- Η Φορολογική Διοίκηση έχει την δυνατότητα να διενεργεί φορολογικό έλεγχο από τα γραφεία της με βάση τις οικονομικές καταστάσεις, δηλώσεις, και λοιπά έγγραφα τα οποία υποβάλλει ο φορολογούμενος, καθώς και έγγραφα και πληροφορίες που έχει στην κατοχή της.
- Η Φορολογική Διοίκηση οφείλει να κοινοποιεί στον φορολογούμενο την απόφαση της για διενέργεια πλήρους επιτόπιου φορολογικού ελέγχου με προηγούμενη έγγραφη ειδοποίηση. Κάθε άλλος επιτόπιος φορολογικός έλεγχος είναι δυνατόν να διενεργείται χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση (Taxheaven, 9/5/2014). Εφόσον υπάρχει πράξη του Γενικού Γραμματέα μπορεί να διενεργηθεί πλήρης επιτόπιος

φορολογικός έλεγχος χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση, σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν ενδείξεις ότι έχει διαπραχθεί φοροδιαφυγή.

Σύμφωνα με την τρίτη παράγραφο του άρθρου 25 «ο επιτόπιος φορολογικός έλεγχος διενεργείται στις εγκαταστάσεις του φορολογούμενου κατά το επίσημο ωράριο εργασίας της Φορολογικής Διοίκησης και μπορεί να παρατείνεται μέχρι την ολοκλήρωσή του. Η Φορολογική Διοίκηση δύναται να διενεργεί επιτόπιο φορολογικό έλεγχο και εκτός του επίσημου ωραρίου εργασίας εφόσον απαιτείται από το είδος των δραστηριοτήτων του φορολογούμενου. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να γίνεται ειδική μνεία στην εντολή φορολογικού ελέγχου. Η είσοδος στην κατοικία του φορολογούμενου επιτρέπεται μόνο με εντολή του αρμόδιου Εισαγγελέα».

Κατά τον έλεγχο, η Φορολογική Διοίκηση, βάσει του άρθρου 24, έχει δικαίωμα να λαμβάνει αντίγραφα των βιβλίων και στοιχείων, καθώς και λοιπών εγγράφων, για τα οποία ο φορολογούμενος δηλώνει ότι αντιπροσωπεύουν ακριβή αντίγραφα. Αν ο φορολογούμενος αρνηθεί να προβεί στην ανωτέρω δήλωση, τότε ο αρμόδιος υπάλληλος ο οποίος κάνει τον φορολογικό έλεγχο, προβαίνει σε σχετική επισημείωση επί των εγγράφων. Επίσης μπορεί ταυτόχρονα να απαιτήσει από το φορολογούμενο ή τον φορολογικό εκπρόσωπό του να παρίσταται στον τόπο όπου διενεργείται ο φορολογικός έλεγχος και να απαντά σε ερωτήματα που του τίθενται, ώστε να διευκολύνεται η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου.

Σε περίπτωση που τα βιβλία και στοιχεία τηρούνται σε ηλεκτρονική μορφή, ο αρμόδιος υπάλληλος που διενεργεί τον φορολογικό έλεγχο, έχει δικαίωμα πρόσβασης σε οποιαδήποτε φυλασσόμενα αρχεία, καθώς και στα λογιστικά προγράμματα και τις πληροφορίες που έχουν καταχωριστεί σε αυτά. Τα προς έλεγχο ηλεκτρονικά αρχεία θα πρέπει να είναι σε αναγνώσιμη ηλεκτρονική ή έντυπη μορφή.

Σύμφωνα με την τρίτη παράγραφο του άρθρου 24, «ο υπάλληλος που έχει ορίσει η Φορολογική Διοίκηση δύναται να κατάσχει βιβλία και στοιχεία που τηρούνται ή διαφυλάσσονται σύμφωνα με τη φορολογική νομοθεσία και οποιαδήποτε άλλα ανεπίσημα βιβλία, έγγραφα, αρχεία ή στοιχεία, εφόσον το θεωρήσει αναγκαίο, προκειμένου να διασφαλισθεί η αποδεικτική αξία αυτών».

Για να πραγματοποιηθεί κατάσχεση, θα πρέπει πρώτα να συνταχθεί μια έκθεση κατάσχεσης, την οποία υπογράφει το όργανο της Φορολογικής Διοίκησης που ενεργεί την κατάσχεση και ο φορολογούμενος ή ο παρόντας κατά τη διενέργεια της κατάσχεσης

υπάλληλος ή εκπρόσωπός του ή λογιστής του, ή, στην περίπτωση των νομικών προσώπων και οντοτήτων, εκτός των ανωτέρω προσώπων, από οποιονδήποτε εταίρο ή οποιοδήποτε μέλος της διοίκησής τους ή φορολογικό εκπρόσωπό τους. Αντίγραφο της έκθεσης κατάσχεσης δίνεται στον φορολογούμενο ή στα πρόσωπα που τον εκπροσωπούν. Αν ο φορολογούμενος αρνηθεί να υπογράψει τότε η έκθεση θυροκολλείται. Ο φορολογούμενος δικαιούται να λάβει αντίγραφα ή φωτοτυπίες των κατασχεθέντων με δαπάνες του. Για την κατάσχεση βιβλίων, εγγράφων και λοιπών στοιχείων τρίτου φορολογούμενου δεν απαιτείται επίδοση της έκθεσης κατάσχεσης σε αυτόν.

Να σημειωθεί ότι για την διενέργεια του φορολογικού ελέγχου αν κρίνεται απαραίτητο από τον αρμόδιο υπάλληλο μπορεί να ζητηθεί η συνδρομή των οργάνων της Ελληνικής Αστυνομίας και από την πλευρά τους τα όργανα της Ελληνικής Αστυνομίας υποχρεούνται να παρέχουν αυτή τη συνδρομή, κατά το χρόνο και στον τόπο που ζητείται (αρ. 25, παρ.8, Ν. 4174/2013).

Ένα από τα σημαντικότερα άρθρα του Νόμου 4174/2013 είναι το άρθρο 55 στο οποίο ορίζεται η φοροδιαφυγή και συγκεκριμένα σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 55, «ως «φοροδιαφυγή» νοείται:

α) η απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων από οποιαδήποτε πηγή με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή φόρου εισοδήματος. Ως απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων νοείται και η περίπτωση κατά την οποία καταχωρούνται στα βιβλία ανύπαρκτες ή εικονικές ολικές ή μερικά δαπάνες ή γίνεται επίκληση στη φορολογική δήλωση τέτοιων δαπανών, ώστε να μην εμφανίζονται καθαρά εισοδήματα ή να εμφανίζονται αυτά μειωμένα. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη εισοδημάτων θεωρείται η μη υποβολή δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης που έχει ως αποτέλεσμα τη μη καταβολή ποσού φόρου τουλάχιστον δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ, ανά φορολογικό έτος, εφόσον πρόκειται για φυσικά πρόσωπα ή υπόχρεους τήρησης απλογραφικών βιβλίων και τουλάχιστον εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ ανά φορολογικό έτος εφόσον πρόκειται για υπόχρεους τήρησης διπλογραφικών βιβλίων.

β) η μη απόδοση, ανακριβής απόδοση, συμψηφισμός, έκπτωση ή διακράτηση φόρου προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, καθώς και η μη υποβολή δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης με σκοπό τη μη πληρωμή των παραπάνω φόρων τελών ή εισφορών, εφόσον προβλέπεται από τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας που αφορά φόρους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του



*Κώδικα. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως μη απόδοση, ανακριβής απόδοση, συμψηφισμός, έκπτωση ή διακράτηση θεωρείται η μη απόδοση, ανακριβής απόδοση, συμψηφισμός, έκπτωση ή διακράτηση, για κάθε φορολογικό έτος ή διαχειριστική περίοδο και για καθεμία φορολογία, τουλάχιστον δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ, εφόσον πρόκειται για φυσικά πρόσωπα ή υπόχρεους τήρησης απλογραφικών βιβλίων και τουλάχιστον εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ, εφόσον πρόκειται για υπόχρεους τήρησης διπλογραφικών βιβλίων.*

*γ) η είσπραξη επιστροφής των παραπάνω φόρων από τη Φορολογική Διοίκηση μετά από παραπλάνηση της Φορολογικής Διοίκησης με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων,*

*δ) η έκδοση πλαστών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η νόθευση φορολογικών στοιχείων. Θεωρείται ως πλαστό και το φορολογικό στοιχείο που έχει διατηρηθεί ή σφραγιστεί με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς να έχει καταχωριστεί στα οικεία βιβλία της Φορολογικής Διοίκησης σχετική πράξη θεώρησής του και εφόσον η μη καταχώριση τελεί σε γνώση του υπόχρεου για τη θεώρηση του φορολογικού στοιχείου. Θεωρείται ως πλαστό και το φορολογικό στοιχείο και όταν οι αξίες που αναγράφονται στο πρωτότυπο και στο αντίτυπο αυτού, το οποίο χρησιμοποιείται για φορολογικούς σκοπούς είναι διαφορετικές,*

*ε) η έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων και η αποδοχή αυτών. Εικονικό είναι το στοιχείο που εκδίδεται για συναλλαγή ανύπαρκτη στο σύνολό της ή για μέρος αυτής ή για συναλλαγή που πραγματοποιήθηκε από πρόσωπα διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στοιχείο ή το ένα από αυτά είναι άγνωστο φορολογικός πρόσωπο, με την έννοια ότι δεν έχει δηλώσει την έναρξη του επιτηδεύματός του ούτε έχει θεωρήσει στοιχεία στην Φορολογική Διοίκηση. Εικονικό είναι επίσης το στοιχείο που φέρεται ότι εκδόθηκε ή έχει ληφθεί από εικονική εταιρία, κοινοπραξία, κοινωνία ή άλλη οποιασδήποτε μορφής επιχείρηση ή από φυσικό πρόσωπο για το οποίο αποδεικνύεται, ότι είναι παντελώς αμέτοχο με τη συγκεκριμένη συναλλαγή, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση η σχετική διοικητική κύρωση επιβάλλεται, καθώς και η ποινική δίωξη ασκείται κατά του πραγματικού υπευθύνου που υποκρύπτεται. Τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία συναλλαγής κατώτερη της πραγματικής θεωρούνται πάντοτε για τους σκοπούς του παρόντος νόμου ως ανακριβή, ενώ τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία μεγαλύτερη της πραγματικής θεωρούνται ως εικονικά κατά το μέρος της μεγαλύτερης αυτής αξίας.*

*στ) η μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση παραστατικών στοιχείων, εφόσον η συνολική αποκρυσταλλωμένη αξία ανέρχεται τουλάχιστον σε πέντε χιλιάδες (5.000,00) ευρώ,*

ζ) η απόκρυψη στοιχείων που αποτελούν αντικείμενο ή συνθέτουν το αντικείμενο του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη θεωρείται η μη απόδοση για κάθε φορολογικό έτος ποσού φόρου τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ,

η) η απόκρυψη στοιχείων που αποτελούν αντικείμενο ή συνθέτουν το αντικείμενο του ειδικού φόρου ακινήτων (ν. 3091/2002) με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή του ειδικού φόρου ακινήτων,

θ) η απόκρυψη οποιασδήποτε φορολογητέας ύλης με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή οποιουδήποτε άλλου φόρου εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη θεωρείται η μη απόδοση για κάθε φορολογικό έτος ή κάθε φορολογική υπόθεση ποσού φόρου τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ».

## **1.12 Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος Νόμος Νόμος 4172/2013**

Ο νέος Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος διέπεται από τις διατάξεις του νόμου 4172/2013 και η ισχύ του είναι από 1/1/2014. Με τον Νόμο 4330/2015 έγιναν τροποποιήσεις στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος. Ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος ρυθμίζει την φορολογία των φυσικών και των νομικών προσώπων, καθώς επίσης κάθε είδους νομικής οντότητας.

Με τον νέο Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος καθορίζεται ο τρόπος φορολόγησης για ειδικές κατηγορίες εισοδημάτων, καθώς και ο τρόπος απόδοσης των φόρων, της προκαταβολής του φόρου, καθώς και της παρακράτησής του κ.λπ. Επίσης επέφερε πολύ σημαντικές αλλαγές στην φορολογία τόσο των φυσικών όσο και των νομικών προσώπων.

Οι κατηγορίες εισοδημάτων μειώθηκαν από έξι σε τέσσερις και πλέον, σύμφωνα με το άρθρο 7, τα ακαθάριστα εισοδήματα διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις,
- εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα,
- εισόδημα από κεφάλαιο και
- εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου.

Με το άρθρο 8 αντικαταστάθηκαν οι έννοιες «διαχειριστική περίοδος» και «οικονομικό έτος» οι οποίες ίσχυαν βάσει το Νόμου 2238/94, με το φορολογικό έτος, το οποίο ταυτίζεται κατά βάση με το ημερολογιακό έτος και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες.

Όπως ορίζει το άρθρο 45 στη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων, υπάγονται και οι προσωπικές εταιρείες (Ο.Ε., Ε.Ε.) οι οποίες συστήθηκαν στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή, οι κοινωνίες αστικού δικαίου, οι αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, οι κοινοπραξίες κ.λπ. (υπάγονταν στην φορολογία φυσικών προσώπων). Από τον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων εξαιρούνται, τα κάθε είδους έσοδα που πραγματοποιούνται κατά την επιδίωξη της εκπλήρωσης του σκοπού τους τα οποία δεν αποτελούν αντικείμενο φόρου.

Σύμφωνα με το άρθρο 65 μειώθηκε στο 50% (από 60%) το ποσοστό που υπολογίζεται επί του συντελεστή φορολογίας προκειμένου να χαρακτηριστεί ένα νομικό πρόσωπο ότι υπόκειται σε προνομιακό φορολογικό καθεστώς. Παρακράτηση φόρου 10%, 15% και 20% επιβάλλεται στην περίπτωση εισοδήματος από κεφάλαιο, το οποίο προκύπτει από μερίσματα, τόκους και δικαιώματα αντίστοιχα.

Ο νέος Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος εισήγαγε τον όρο φορολογική κατοικία στο ελληνικό δίκαιο προκειμένου να προσδιοριστούν τα υποκείμενα στο φόρο πρόσωπα ακολουθώντας τα πρότυπα του ΟΟΣΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και συγκεκριμένα και προβλέπεται ότι ο φορολογούμενος που διαθέτει φορολογική κατοικία στην Ελλάδα, φορολογείται σύμφωνα με τον ελληνικό φόρο εισοδήματος και για το παγκόσμιο εισόδημα του, με εξαίρεση το αλλοδαπό προσωπικό των γραφείων τα οποία έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 89/1967.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

### ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ

### ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

#### **2.1 Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων**

Ως φυσικό πρόσωπο ορίζεται από το Δίκαιο κάθε άνθρωπος που έχει την ικανότητα να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, ανεξάρτητα γένους, ηλικίας, εθνικότητας και θρησκείας. Μόνο ο άνθρωπος θεωρείται "φυσικό πρόσωπο", σε αντιδιαστολή με το Νομικό πρόσωπο (Wikipedia, 2015).

Η φορολόγηση όλων των φυσικών προσώπων πραγματοποιείται βάσει των διατάξεων του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος σύμφωνα με τον Νόμο 4172/2013 καθώς επίσης και από τον Νόμο 4110/2013.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, ως φορολογητέο εισόδημα ορίζεται το εισόδημα που απομένει μετά την αφαίρεση των δαπανών που εκπίπτουν, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Φ.Ε. από το ακαθάριστο εισόδημα. Βάσει του Κ.Φ.Ε υπάρχουν οι εξής κατηγορίες ακαθάριστων εισοδημάτων:

- ❖ εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις
- ❖ εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα,
- ❖ εισόδημα από κεφάλαιο και
- ❖ εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου.

Κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο έχει την φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα υπόκειται σε φόρο για το φορολογητέο εισόδημά του που προκύπτει στην ημεδαπή και την αλλοδαπή, δηλαδή στο παγκόσμιο εισόδημά του που αποκτάται μέσα σε ορισμένο φορολογικό έτος. Στην περίπτωση που το φυσικό πρόσωπο είναι αλλοδαπό προσωπικό το οποίο εργάζεται σε γραφεία εγκατεστημένα στην Ελλάδα, τότε υπόκειται σε φόρο στην Ελλάδα μόνο για το εισόδημα που προκύπτει στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις διατάξεις του α.ν. 89/1967 (Α' 132), όπως ισχύει. Το φυσικό πρόσωπο του οποίου η φορολογική κατοικία δεν βρίσκεται στην Ελλάδα υπόκειται σε φόρο για το φορολογητέο εισόδημά του που προκύπτει στην Ελλάδα και αποκτάται μέσα σε ορισμένο φορολογικό έτος.

Ένα φυσικό πρόσωπο είναι φορολογικός κάτοικος Ελλάδας, εφόσον:

- έχει στην Ελλάδα τη μόνιμη ή κύρια κατοικία του ή τη συνήθη διαμονή του ή το κέντρο των ζωτικών του συμφερόντων, με άλλα λόγια τους προσωπικούς ή οικονομικούς ή κοινωνικούς δεσμούς του, ή
- είναι προξενικός, διπλωματικός ή δημόσιος λειτουργός παρόμοιου καθεστώτος ή δημόσιος υπάλληλος που έχει την ελληνική ιθαγένεια και υπηρετεί στην αλλοδαπή.

Να σημειωθεί ότι, στην περίπτωση που ένα φυσικό πρόσωπο έχει φυσική παρουσία στην Ελλάδα για χρονικό διάστημα πάνω από εκατόν ογδόντα τρεις (183) μέρες μέσα σε οποιαδήποτε δωδεκάμηνη περίοδο, αδιαλείπτως ή με διαλείμματα, θεωρείται ότι είναι φορολογικός κάτοικος Ελλάδας, για το φορολογικό έτος στη διάρκεια του οποίου συμπληρώνεται η δωδεκάμηνη αυτή περίοδος.

Επομένως κάθε φυσικό πρόσωπο καλείται κάθε χρόνο να πληρώσει φόρο εισοδήματος, ο οποίος είναι ο φόρος που επιβάλλεται ετησίως στο εισόδημα που αποκτούν τα φυσικά πρόσωπα.

Όσον αφορά τώρα τα εισοδήματα (τα οποία προκύπτουν είτε στην ημεδαπή είτε στην αλλοδαπή) βάσει των οποίων φορολογούνται τόσο τα φυσικά, όσο και τα νομικά πρόσωπα, σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 5 του Νόμου 4172/2013 είναι:

1. «το εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις που παρέχεται στην ημεδαπή,
2. το εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις που παρέχεται στην αλλοδαπή και πληρώνεται από το Ελληνικό Δημόσιο,
3. το εισόδημα από υπηρεσίες διοίκησης, συμβουλευτικές και τεχνικές που παρέχονται στην ημεδαπή, μέσω μόνιμης εγκατάστασης,
4. το εισόδημα από καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες που παρέχονται στην ημεδαπή,
5. το εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα που ασκείται στην ημεδαπή,
6. το εισόδημα από τη μεταβίβαση παγίων περιουσιακών στοιχείων από αλλοδαπό που ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα μέσω μόνιμης εγκατάστασης στην ημεδαπή,
7. το εισόδημα από ακίνητη περιουσία και το εισόδημα από λοιπά δικαιώματα που προκύπτουν από την ακίνητη περιουσία, εφόσον τα ακίνητα βρίσκονται στην ημεδαπή,
8. το εισόδημα από την πώληση ακίνητης περιουσίας, η οποία βρίσκεται στην ημεδαπή,

9. το εισόδημα από την πώληση ολόκληρης επιχείρησης, εταιρικών μεριδίων ή ποσοστών συμμετοχής, μετοχών, εισηγμένων ή μη ομολόγων και παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων, εφόσον η συναλλαγή πραγματοποιείται στην ημεδαπή ή οι παραπάνω τίτλοι έχουν εκδοθεί από ημεδαπή επιχείρηση,
10. το εισόδημα από μερίσματα ή λοιπά διανεμόμενα ποσά από νομικό πρόσωπο που έχει τη φορολογική του κατοικία στην ημεδαπή,
11. το εισόδημα από μερίσματα ή λοιπά διανεμόμενα ποσά από τις νομικές οντότητες που έχουν τη φορολογική τους κατοικία στην ημεδαπή,
12. το εισόδημα από τόκους καταβληθέντες ή πιστωθέντες από κάτοικο Ελλάδας ή αλλοδαπής μέσω μόνιμης εγκατάστασης στην ημεδαπή,
13. το εισόδημα από δικαιώματα που πιστώνεται ή καταβάλλεται από κάτοικο ημεδαπής ή αλλοδαπής μέσω μόνιμης εγκατάστασης στην ημεδαπή».

Οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο μπορεί να έχει εξαρτώμενα μέλη όπως είναι η σύζυγος εφόσον δεν έχει προσωπικά φορολογητέα εισοδήματα καθώς επίσης εξαρτημένα μέλη θεωρούνται και τα παιδιά κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις οι οποίες περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 11 του Νόμου 4172/2013. Εξαρτημένα μέλη θεωρούνται και άτομα με αναπηρία τα οποία είναι είτε παιδιά του φορολογούμενου είτε αδελφοί και αδελφές των δυο συζύγων (αρ.11, Νόμος 4172/2013).

Το φορολογητέο εισόδημα των φυσικών προσώπων το οποίο προέρχεται από μισθωτή εργασία και από συντάξεις, υποβάλλεται σε φόρο σύμφωνα με την ακόλουθη κλίμακα:

**Πίνακας 2.1: Φορολογητέο Εισόδημα Φυσικών Προσώπων**

Φορολογητέο Εισόδημα (Ευρώ)	Φορολογικός Συντελεστής (%)	Φορολογική Κλίμακα (Ευρώ)	Σύνολο	
			Εισόδημα (Ευρώ)	Φόρος (Ευρώ)
≤ 25.000	22%	5.500	25.000	5.500
25.001 ≤ 42.000	32%	5.440	42.000	10.940
≥ 42.001	42%			

Να σημειωθεί ότι η παραπάνω κλίμακα δεν ισχύει για το εισόδημα από μισθωτή εργασία το οποίο αποκτούν:

- i. οι αξιωματικοί που υπηρετούν σε πλοία του εμπορικού ναυτικού και το οποίο φορολογείται με φορολογικό συντελεστή 15%, καθώς επίσης και
- ii. το κατώτερο πλήρωμα που υπηρετεί σε πλοία του εμπορικού ναυτικού και το οποίο φορολογείται με φορολογικό συντελεστή 10%.

Επίσης όπως ορίζει το άρθρο 15 του Νόμου 4172/2013, φορολογείται αυτοτελώς με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης, κάθε εφάπαξ αποζημίωση η οποία παρέχεται από οποιονδήποτε φορέα και για οποιοδήποτε λόγο διακοπής της σχέσεως εργασίας ή άλλης σύμβασης, η οποία συνδέει τον φορέα με το άτομο που δικαιούται την αποζημίωση. Ο υπολογισμός του εν λόγω φόρου γίνεται σύμφωνα με την παρακάτω κλίμακα:

**Πίνακας 2.2: Κλίμακα Φόρου Αποζημιώσεων**

<b>Κλιμάκιο Αποζημίωσης (Ευρώ)</b>	<b>Φορολογικός Συντελεστής</b>
0 -60.000	0%
60.001 – 100.000	10%
100.001 – 150.000	25%
150.001 και πάνω	30%

Σε ορισμένες περιπτώσεις η κλίμακα της φορολογίας εισοδήματος (Πίνακας 2.2), δεν ισχύει λόγω της ύπαρξης φοροαπαλλαγών, οι οποίες περιέχονται στα άρθρα 16 έως και 19 του Κ.Φ.Ε.. Όταν το φορολογητέο εισόδημα δεν είναι πάνω από είκοσι ένα χιλιάδες ευρώ, τότε υπάρχει μείωση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων 2.100€. Αν το ποσό το οποίο πρέπει να πληρώσει το φυσικό πρόσωπο είναι μικρότερο από 2.100€, τότε το ποσό της μείωσης περιορίζεται στο ποσό του φόρου που αναλογεί. Για εισόδημα πάνω από 21.000€, το ποσό μείωσης του φόρου αντιστοιχεί σε 100€ ανά 1.000€ του φορολογητέου εισοδήματος. Φοροαπαλλαγή δεν υφίσταται για φορολογητέο εισόδημα που είναι πάνω από 42.000€. Επιπλέον φοροαπαλλαγές προβλέπονται για τα εξαρτώμενα μέλη, καθώς επίσης για ιατρικές δαπάνες και για δωρεές. Επιπλέον μείωση φόρου 200€ προβλέπεται για εξαρτώμενα μέλη τα οποία και περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 17 του Νόμου 4172/2013.

Κάθε φυσικό πρόσωπο φορολογείται και για εισόδημα προερχόμενο από επιχειρηματική δραστηριότητα. Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Νόμου 4172/2013 «κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα θεωρείται το σύνολο των εσόδων από τις επιχειρηματικές συναλλαγές μετά την αφαίρεση των επιχειρηματικών δαπανών, των αποσβέσεων και των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις. Στα έσοδα από τις επιχειρηματικές συναλλαγές περιλαμβάνονται και τα έσοδα από την πώληση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης, καθώς και το προϊόν της εκκαθάρισής της, όπως αυτά προκύπτουν στη διάρκεια του φορολογικού έτους. Ειδικά, για τον προσδιορισμό του εισοδήματος από αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα στα έσοδα από επιχειρηματικές συναλλαγές περιλαμβάνονται τα έσοδα από την παραγωγή γεωργικών, κτηνοτροφικών, δασοκομικών, υλοτομικών και αλιευτικών προϊόντων.

Το κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα προσδιορίζεται για κάθε φορολογικό έτος με βάση το λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσης, ο οποίος συντάσσεται σύμφωνα με το Ελληνικό Λογιστικό Σχέδιο και τον Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών (ΚΦΑΣ), όπως ισχύει. Σε περίπτωση που η επιχείρηση εφαρμόζει Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, το κέρδος προσδιορίζεται αποκλειστικά, σύμφωνα με τον πίνακα φορολογικών αποτελεσμάτων χρήσης».

Τα κέρδη από την επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνται σύμφωνα με την παρακάτω κλίμακα (αρ. 29, Ν.4172/2013):

**Πίνακας 2.3: Κλίμακα Φόρου Επιχειρηματικής Δραστηριότητας**

Φορολογητέο Εισόδημα (Ευρώ)	Συντελεστής (%)	Φόρος Κλιμακίου (Ευρώ)	Σύνολο	
			Εισόδημα (Ευρώ)	Φόρος (Ευρώ)
≤ 50.000	26%	13.000	50.000	13.000
≥ 50.001	33%			

Να σημειωθεί ότι για φυσικά πρόσωπα που έχουν πρώτη δήλωση επιτηδεύματος από 1/1/2013 και για τα πρώτα τρία χρόνια άσκησης της δραστηριότητας τους, ο φορολογικός συντελεστής της παραπάνω κλίμακας, μειώνεται κατά 50%, σε περίπτωση που το ετήσιο ακαθάριστο εισόδημα τους από επιχειρηματική δραστηριότητα δεν είναι πάνω από



10.000€. Ενώ τα κέρδη που προέρχονται από αγροτική επιχείρηση έχουν φορολογικό συντελεστή 13%.

Η φορολογία εισοδήματος εφαρμόζεται και στην περίπτωση του εισοδήματος από κεφάλαιο, το οποίο περιλαμβάνει το εισόδημα το οποίο αποκτά οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο και προκύπτει στο φορολογικό έτος σε μετρητά ή σε είδος, με την μορφή μερισμάτων, τόκων, δικαιωμάτων, καθώς και το εισόδημα από ακίνητη περιουσία.

Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 39 του Νόμου 4172/2013, το εισόδημα από ακίνητη περιουσία προκύπτει από:

α) «Εκμίσθωση ή υπεκμίσθωση ή παραχώρηση χρήσης γης ή ακινήτων συμπεριλαμβανομένων των κτιρίων, κατασκευών και κάθε είδους εγκαταστάσεων και εξοπλισμού τους.

β) Εκμίσθωση ή υπεκμίσθωση ή παραχώρηση χρήσης μεταλλείων, λατομείων, δασικών και αγροτικών εκτάσεων στις οποίες περιλαμβάνονται λιβάδια, καλλιεργήσιμες γαίες, βοσκήσιμες γαίες, καθώς και κάθε είδους κατασκευές ή εγκαταστάσεις που είναι στην επιφάνεια του εδάφους ή κάτω από αυτή, όπως τα ιχθυοτροφεία, οι λίμνες, οι δεξαμενές, οι πηγές και τα φρέατα.

γ) Εκμίσθωση ή υπεκμίσθωση ή παραχώρηση χρήσης από την παραχώρηση χώρου για την τοποθέτηση κάθε είδους διαφημιστικών επιγραφών.

δ) Εκμίσθωση ή υπεκμίσθωση ή παραχώρηση χρήσης κοινόχρηστων χώρων σε ακίνητα».

Ο φορολογικός συντελεστής για τα μερίσματα είναι 10%, για τους τόκους είναι 15%, ενώ τα δικαιώματα φορολογούνται με 20%. Το εισόδημα που προέρχεται από ακίνητη περιουσία φορολογείται σύμφωνα με την κλίμακα που ακολουθεί:

**Πίνακας 2.4: Κλίμακα Φόρου Ακίνητης Περιουσίας**

Ενοίκια (Ευρώ)	Συντελεστής	Φόρος Κλιμακίου (Ευρώ)	Σύνολο	
			Εισόδημα (Ευρώ)	Φόρος (Ευρώ)
≤ 12.000	11%	1.320	12.000	1.320
> 12.001	33%			

## 2.2 Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή Φυσικών Προσώπων

Στην προηγούμενη ενότητα υπήρξε ανάλυση της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, στην Ελλάδα φοροδιαφυγή φυσικών προσώπων παρατηρείται στο σύνολο των φόρων και όχι μεμονωμένα σε κάποια συγκεκριμένη ομάδα, όπως για παράδειγμα στην φορολογία εισοδήματος των μισθών και των συντάξεων.

Όσον αφορά την φοροδιαφυγή που διαπράττουν τα φυσικά πρόσωπα και αφορά την φορολογία εισοδήματος, σχετίζεται με τις εξής μορφές εισοδημάτων:

- Εισόδημα που προέρχεται από μισθωτές υπηρεσίες: σε αυτή την περίπτωση φοροδιαφυγή διαπράττεται όταν η πληρωμή γίνεται σε είδος και δεν δηλώνεται πουθενά, για τον λόγο αυτό ο εντοπισμός της είναι ιδιαίτερα δύσκολος. Ακόμα μια συνήθης μορφή φοροδιαφυγής είναι όταν το φυσικό πρόσωπο έχει και μια δεύτερη ή παράλληλη εργασία που το εισόδημα της δεν δηλώνεται. Σε περιπτώσεις που ένα φυσικό πρόσωπο λαμβάνει επίδομα ανεργίας, μπορεί να φοροδιαφεύγει με το να αποκρύπτει την εργασία του, μη θέλοντας να χάσει τα χρήματα του επιδόματος ανεργίας.
- Εισόδημα προερχόμενο από ενοίκια: φοροδιαφυγή πραγματοποιείται όταν υπάρχει απόκρυψη του εισοδήματος που προκύπτει από την ενοικίαση κάποιου ακινήτου ή όταν δηλώνεται μικρότερο ποσό ενοικίου από το πραγματικό. Πολλές φορές οι δευτερεύουσες εξοχικές κατοικίες ή και οι επαγγελματικοί χώροι δηλώνονται ως κενά ώστε να μην φορολογηθούν βάσει του τεκμαρτού εισοδήματος από ιδιόχρηση ή ιδιοκατοίκηση.
- Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις: όταν πραγματοποιείται πώληση αγροτικών προϊόντων χωρίς τα απαιτούμενα παραστατικά, ή διακίνηση με παραστατικά τα οποία αναγράφουν ποσότητες μικρότερες από τις πραγματικές, διακίνηση προϊόντων ως δήθεν κοινοτικά χωρίς καθόλου παραστατικά, τότε διαπράττεται φοροδιαφυγή. Επίσης ένας ακόμα τρόπος φοροδιαφυγής είναι με την λήψη εικονικών τιμολογίων δαπανών μέσω των οποίων ζητούν αυξημένη επιστροφή ΦΠΑ.
- Εισόδημα προερχόμενο από την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος: ο πιο συνηθισμένος τρόπος φοροδιαφυγής σε αυτή την περίπτωση είναι η μη έκδοση δελτίου παροχής υπηρεσιών ή η έκδοση του αλλά με ποσό υποπολλαπλάσιο του πραγματικού.

Όμως η ραγδαία ανάπτυξη της φοροδιαφυγής αλλά και της φοροαποφυγής στην Ελλάδα, κατά ένα μεγάλο ποσοστό οφείλεται στην αδυναμία των φοροτεχνικών αρχών στον εντοπισμό των μεθόδων φοροδιαφυγής. Ο φόρος εισοδήματος στον οποίο αντιστοιχούν και οι περισσότερες περιπτώσεις φοροδιαφυγής όπως προαναφέρθηκε, ανήκει στους άμεσους φόρους, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι μια αύξηση των άμεσων φόρων αυτόματα συνεπάγεται και μια μείωση των εισοδημάτων των φυσικών προσώπων, τα οποία με την σειρά τους στρέφονται στην φοροδιαφυγή με στόχο την εξοικονόμηση οικονομικών πόρων.

Χαρακτηριστικά όπως αναφέρει η εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» (ΤΑ ΝΕΑ, 4/4/2015), δεκάδες περιπτώσεις παραβάσεων της φορολογικής νομοθεσίας εκ μέρους φυσικών και νομικών προσώπων, εντόπισε στη διάρκεια του Μαρτίου του 2015 το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ). Στην συνέχεια αναφέρονται μερικά παραδείγματα φυσικών προσώπων τα οποία πιάστηκαν να φοροδιαφεύγουν κατά τον έλεγχο της ΣΔΟΕ:

- Φυσικό πρόσωπο που ασχολείται με την κατασκευή κοσμημάτων κατά τα έτη 2002-2011 προσαύξησε την περιουσία του κατά 4.405.481,05 ευρώ χωρίς να προκύπτει η αιτία ή η πηγή προέλευσης.
- Φυσικό πρόσωπο, μέλος ΔΣ, απέκρυψε εισόδημα 3.289.088,86 ευρώ υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση φορολογίας εισοδήματος.
- Φυσικό πρόσωπο, που δραστηριοποιείται στον τομέα μηχανικών και παροχής τεχνικών συμβουλών, δεν εξέδωσε φορολογικά στοιχεία και με αυτό τον τρόπο απέκρυψε εισοδήματα συνολικής αξίας 1.513.761,67 ευρώ.
- Φυσικό πρόσωπο, που δραστηριοποιείται στον τομέα κατασκευών και πώλησης ακινήτων, απέκρυψε εισοδήματα ύψους 984.089,91 ευρώ υποβάλλοντας ανακριβείς δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος.
- Φυσικό πρόσωπο, μέλος ΝΠ, απέκρυψε εισοδήματα ύψους 607.838,98 ευρώ υποβάλλοντας ανακριβείς δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος.
- Φυσικό πρόσωπο, ιδιώτης, απέκρυψε εισοδήματα 589.044,70 ευρώ υποβάλλοντας ανακριβείς δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος.
- Συνταξιούχος προσαύξησε την περιουσία του κατά 338.355,43 ευρώ, χωρίς να προκύπτει η αιτία ή η πηγή προέλευσης.
- Ιδιωτικός υπάλληλος προσαύξησε την περιουσία του κατά 111.711,59 ευρώ, χωρίς να προκύπτει η αιτία ή η πηγή προέλευσης.

- Στην Κρήτη εντοπίστηκε Ιατρός – γυναικολόγος ο οποίος απέκρυψε φορολογητέο εισόδημα ύψους 957.508,71 ευρώ.

Επίσης το 2014 η Περιφερειακή Διεύθυνση Κρήτης του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΤΑ ΝΕΑ, 6/11/2014):

- Καταλόγησε σε ιατρό φόρους και πρόστιμα ύψους 655.000 ευρώ για μη έκδοση αποδείξεων.
- Έμπορος στην Κρήτη απέκρυψε εισοδήματα ύψους 1.245.000 ευρώ, όπως προέκυψε από το άνοιγμα των Τραπεζικών του λογαριασμών.
- Τέσσερις επιχειρήσεις στην Κρήτη έλαβαν εικονικά φορολογικά στοιχεία ύψους 8.000.000 ευρώ.

Να σημειωθεί πως η αδικαιολόγητη προσαύξηση της περιουσίας θεωρείται εισόδημα και φορολογείται με τις γενικές διατάξεις, στον χρόνο που προέκυψε ενώ επιβάλλονται στον αναλογούντα φόρο και οι νόμιμες προσαυξήσεις λόγω ανακρίβειας της δήλωσης.

Σε έρευνα που διενεργήθηκε κατά την περίοδο από το 2003 έως και το 2010, σχετικά με τα εισοδήματα των ελευθέρων επαγγελματιών και για τις υποχρεώσεις τους, υπήρξε η εξής διαπίστωση ότι τα μηνιαία εισοδήματα που δηλώνουν στην εφορία είναι σχεδόν τα μισά από τις μηνιαίες υποχρεώσεις τους προς τις τράπεζες, τις οποίες όμως εξυπηρετούν.

Από αυτό διαπιστώνεται ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες δεν χρησιμοποιούν αποταμιεύσεις για την κάλυψη των υποχρεώσεών τους, αλλά για εισόδημα το οποίο δεν δηλώνεται πουθενά. Ανάμεσα στους επαγγελματίες που έχουν μεγαλύτερα μηνιαία χρέη από τα μηνιαία δηλωθέντα εισοδήματα συγκαταλέγονται οι γιατροί, οι λιανέμποροι, οι εστιάτορες και οι δικηγόροι.

Αντίστοιχες διαπιστώσεις έχει κάνει και το υπουργείο Οικονομικών, χωρίς όμως να καταφέρει να εντοπίσει και να περιορίσει τη μεγάλη φοροδιαφυγή που συντελείται από τις ανωτέρω κατηγορίες αυτοαπασχολουμένων. Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι πολλοί ελεύθεροι επαγγελματίες δηλώνουν ετήσια εισοδήματα στο ύψος του εκάστοτε αφορολογήτου ορίου, έχοντας ως απώτερο σκοπό την αποφυγή της φορολόγησής τους. Μάλιστα, στην έκθεση του ΟΟΣΑ αναφέρεται ότι η απώλεια φορολογικών εσόδων από τους ελεύθερους επαγγελματίες στην Ελλάδα σε ετήσια βάση ανέρχεται σε 3,23 δισ. ευρώ ή στο 1,75% του ΑΕΠ (Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 29/11/2013).

## 2.3 Νομοθεσία για την Φορολόγηση Νομικών Προσώπων

Νομικό πρόσωπο είναι μια ένωση φυσικών προσώπων ή ομάδα περιουσίας που έχει αυτοτελώς ικανότητα Δικαίου, είναι δηλαδή υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων (Wikipedia, 2015).

Στον Νόμο 4172/2013 ως νομικό πρόσωπο χαρακτηρίζεται κάθε επιχείρηση ή εταιρεία με νομική προσωπικότητα ή ένωση επιχειρήσεων ή εταιρειών με νομική προσωπικότητα.

Η φορολόγηση των νομικών προσώπων πραγματοποιείται βάσει των διατάξεων του Νόμου 2238/1994, όπως ορίζει η πρώτη παράγραφος του άρθρου 72 του νέου Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Νόμος 4172/2013), για τα εισοδήματα τα οποία αποκτήθηκαν και για δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν, κατά περίπτωση, από την έναρξη του φορολογικού έτους 2014 (από 1/1/2014) και μετά, με την επιφύλαξη των παραγράφων 2-17 του άρθρου 72 του ίδιου νόμου, ισχύει ο νέος Κ.Φ.Ε..

Όπως ορίζεται στο άρθρο 44 «φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων» είναι ο φόρος που επιβάλλεται ετησίως στα κέρδη που πραγματοποιούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες.

Συγκεκριμένα σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων, όπως ορίζεται στο άρθρο 45, υπόκεινται:

- ❖ οι κεφαλαιουχικές εταιρείες που συστήθηκαν στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή,
- ❖ οι προσωπικές εταιρείες που συστήθηκαν στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή,
- ❖ τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου που συστήθηκαν στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή και στα οποία περιλαμβάνονται και τα κάθε είδους σωματεία και ιδρύματα, με εξαίρεση μόνο τα κάθε είδους έσοδα που πραγματοποιούνται κατά την επιδίωξη της εκπλήρωσης του σκοπού τους, τα οποία δεν αποτελούν αντικείμενο φόρου,
- ❖ συνεταιρισμοί και ενώσεις αυτών,
- ❖ κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς εφόσον ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα,
- ❖ κοινοπραξίες,
- ❖ τέλος, οι νομικές οντότητες που ορίζονται στο άρθρο 2 του Κ.Φ.Ε. και δεν περιλαμβάνονται σε μια από τις προηγούμενες περιπτώσεις

Ορισμένα νομικά πρόσωπα εξαιρούνται του φόρου εισοδήματος, και αυτά είναι τα εξής:

- ❖ οι φορείς της γενικής κυβέρνησης με εξαίρεση το εισόδημα που αποκτούν από κεφάλαιο και υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου,
- ❖ η Τράπεζα της Ελλάδος,
- ❖ οι εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου και οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες (ΟΣΕΚΑ),
- ❖ οι διεθνείς οργανισμοί, υπό τον όρο ότι η απαλλαγή από το φόρο προβλέπεται βάσει διεθνούς συμβάσεως που έχει κυρωθεί στην ημεδαπή ή τελεί υπό τον όρο της αμοιβαιότητας,
- ❖ το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε. σύμφωνα με τη νομοθεσία που το διέπει.

Το φορολογητέο εισόδημα των νομικών προσώπων το οποίο υπόκειται σε φόρο εισοδήματος είναι, το κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα, καθώς και όλα τα έσοδα τα οποία αποκτούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες που προαναφέρθηκαν.

Τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες που τηρούν διπλογραφικά βιβλία φορολογούνται με συντελεστή 26%. Όταν οι υπόχρεοι των περιπτώσεων β', δ', ε' στ' και ζ' του άρθρου 45 του Νόμου 4172/2013, τηρούν απλογραφικά βιβλία τα κέρδη που αποκτούν από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνται σύμφωνα με την κλίμακα που παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.3. Τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι ομάδες παραγωγών φορολογούνται με συντελεστή 13%.

Σύμφωνα με το άρθρο 59 ορισμένα πρόσωπα υποχρεούνται να παρακρατούν φόρο σύμφωνα με το σύστημα φορολόγησης στην πηγή, συγκεκριμένα:

- κάθε φυσικό πρόσωπο που αποκτά κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα που διενεργεί πληρωμές ή δίνει παροχές σε είδος στους εργαζομένους τους,
- κάθε νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα που καταβάλλει συντάξεις σε φυσικά πρόσωπα,
- ταμεία κοινωνικής ασφάλισης ή παρόμοιες οντότητες που διενεργούν πληρωμές στους ασφαλισμένους τους.

Όμως όπως ορίζεται στο άρθρο 62 υπάρχουν συγκεκριμένες πληρωμές οι οποίες υπόκεινται σε παρακράτηση φόρου, αυτές είναι οι εξής:

- τα μερίσματα,
- οι τόκοι,
- τα δικαιώματα (royalties),
- οι αμοιβές για τεχνικές υπηρεσίες, οι αμοιβές διοίκησης, οι αμοιβές για συμβουλευτικές υπηρεσίες και άλλες αμοιβές για παρόμοιες υπηρεσίες, ανεξαρτήτως εάν έχουν παρασχεθεί στην Ελλάδα, όταν ο λήπτης της αμοιβής είναι φυσικό πρόσωπο,
- το ασφάλισμα που καταβάλλεται εφάπαξ ή με τη μορφή περιοδικά καταβαλλόμενης παροχής στο πλαίσιο ομαδικών ασφαλιστηρίων συνταξιοδοτικών συμβολαίων.
- η υπεραξία που αποκτά φυσικό πρόσωπο από μεταβίβαση ακίνητης περιουσίας σύμφωνα με το άρθρο 41 του Κ.Φ.Ε..

Οι συντελεστές παρακράτησης φόρου που επιβάλλονται για τις παραπάνω πληρωμές είναι οι εξής:

- για μερίσματα 10%,
- για τόκους 15%,
- για δικαιώματα (royalties) και λοιπές πληρωμές 20%,
- για αμοιβές για τεχνικές υπηρεσίες, αμοιβές διοίκησης, αμοιβές για συμβουλευτικές υπηρεσίες και άλλες αμοιβές για παρόμοιες υπηρεσίες 20%. Κατ' εξαίρεση, για τις αμοιβές που εισπράττονται από εργολήπτες κατασκευής κάθε είδους τεχνικών έργων και ενοικιαστών δημοσίων, δημοτικών και κοινοτικών ή λιμενικών προσόδων ο συντελεστής είναι 3% επί της αξίας του υπό κατασκευή έργου ή του μισθώματος,
- για το ασφάλισμα που καταβάλλεται με τη μορφή περιοδικά καταβαλλόμενης παροχής 15%. Για το ασφάλισμα που καταβάλλεται εφάπαξ μέχρι του ποσού των σαράντα χιλιάδων (40.000) ευρώ 10% και για τα ποσά που υπερβαίνουν τις σαράντα χιλιάδες (40.000) ευρώ 20%. Οι συντελεστές των προηγούμενων εδαφίων της περίπτωσης αυτής αυξάνονται κατά 50% σε περίπτωση είσπραξης από τον δικαιούχο ποσού πρόωρης εξαγοράς. Δεν θεωρείται πρόωρη εξαγορά κάθε καταβολή που πραγματοποιείται σε εργαζόμενο ο οποίος έχει θεμελιώσει συνταξιοδοτικό δικαίωμα ή έχει υπερβεί το 60ό έτος της ηλικίας του, καθώς και κάθε καταβολή που γίνεται χωρίς τη βούληση του εργαζομένου, όπως σε περίπτωση απόλυσης του εργαζομένου ή πτώχευσης του εργοδότη,

- για την υπεραξία από μεταβίβαση ακίνητης περιουσίας που αποκτά φυσικό πρόσωπο 15%.

## 2.4 Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή Νομικών Προσώπων

Όπως συμβαίνει με τα φυσικά πρόσωπα, έτσι και με τα νομικά πρόσωπα, χρησιμοποιούν πολλούς και διάφορους τρόπους για να φοροδιαφεύγουν, οι οποίοι ανάλογα με τις αλλαγές που γίνονται κατά καιρούς στην φορολογική νομοθεσία θα μπορούσε κανείς να πει ότι εξελίσσονται. Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι φοροδιαφυγής των νομικών προσώπων είναι η έκδοση πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, καθώς επίσης και τρόποι που σχετίζονται με τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας.

Η φοροδιαφυγή που σχετίζεται με τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας είναι μια από της συνηθέστερες και ευρέως διαδεδομένη, και εφαρμόζεται από πληθώρα νομικών προσώπων. Οι τρόποι φοροδιαφυγής σε σχέση με τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας σύμφωνα με τον Φαρλέκα (Φαρλέκας, 2014) είναι:

- Μέσω της δημιουργίας μιας ομάδας επιχειρήσεων οι οποίες ανταλλάσσουν μεταξύ τους φορολογικά στοιχεία που αφορούν εικονικές ως προς το περιεχόμενο συναλλαγές.
- Με την διακίνηση εμπορευμάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε) χρησιμοποιώντας πλαστά παραστατικά ή εμφάνιση των συναλλαγών από τρίτες χώρες ως ενδοκοινοτικές.
- Μετά την ελεύθερη από διατυπώσεις μετακίνηση των πολιτών της Ε.Ε. πολλά αγαθά μικρού όγκου και μεγάλης αξίας μεταφέρονται μέσα σε προσωπικές αποσκευές και με αυτό τον τρόπο διατίθενται στην αγορά χωρίς καμία επιβάρυνση.
- Εμφάνιση παραστατικών που έχουν εκδοθεί από ανύπαρκτες εταιρείες χωρών μελών της Ε.Ε. με σκοπό να καλυφθεί φοροδιαφυγή στην εσωτερική αγορά.
- Σε περίπτωση όπου οι πελάτες των επιχειρήσεων έχουν καταστήματα σε νησιά όπου ισχύει μειωμένος συντελεστής εμφανίζονται ότι οι πωλήσεις έχουν γίνει προς τα νησιά ενώ στην πραγματικότητα έχουν πραγματοποιηθεί αλλού.
- Καταχώριση στα βιβλία των επιχειρήσεων πλαστών ή εικονικών τιμολογίων προμηθευτών.



- Εγγραφές στα βιβλία των επιχειρήσεων εγγραφών χωρίς την ύπαρξη παραστατικών.
- Εμφάνιση παραστατικών με εκδότες άτομα τα οποία έχουν αποβιώσει ή από επιχειρήσεις που έχουν τεθεί σε αδράνεια ή έχουν προβεί σε παύση του επιτηδεύματός τους.
- Ηθελημένη λανθασμένη καταχώρηση στα λογιστικά βιβλία των επιχειρήσεων.
- Αναγραφή ΦΠΑ σε τιμολόγια αγοράς αγαθών τα οποία απαλλάσσονται του ΦΠΑ.
- Έκπτωση του ΦΠΑ δαπανών που δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση.
- Συμψηφισμός του ΦΠΑ πράξεων που δεν υπόκεινται σε συμψηφισμό.
- Συμψηφισμός ΦΠΑ για τον οποίο έχει ζητηθεί η επιστροφή του.
- Πραγματοποίηση αγορών και πωλήσεων χωρίς την έκδοση παραστατικών
- Αλλοίωση των αριθμητικών δεδομένων των δελτίων αποστολής.
- Έκδοση παραστατικών με χαμηλότερο ποσό από το εισπραττόμενο.

Μεγάλη είναι και η φοροδιαφυγή στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης υγρών καυσίμων, οινοπνεύματος, καπνοβιομηχανικών προϊόντων, η οποία οφείλεται στους υψηλούς φορολογικούς συντελεστές των συγκεκριμένων προϊόντων, που κατά τα τελευταία χρόνια έχουν παρουσιάσει μεγάλη αύξηση. Η φοροδιαφυγή διαπράττεται είτε μέσω της νόθευσης των εν λόγω προϊόντων, είτε μέσω λαθρεμπορίας.

Μεγάλη φοροδιαφυγή υπάρχει και στον τομέα των καυσίμων και ιδιαίτερα στο πετρέλαιο, πολλές είναι οι περιπτώσεις στις οποίες χρησιμοποιείται πετρέλαιο θέρμανσης για κίνηση, το οποίο ενώ προορίζεται για καράβια, καταλήγει να διατίθεται στην αγορά. Από την φοροδιαφυγή των αλκοολούχων ποτών, μέσω της λαθρεμπορίας και των παράνομων εισαγωγών, δεν καταβάλλεται ούτε ο ειδικός φόρος, αλλά ούτε και ο φόρος πολυτελείας.

Επίσης σύμφωνα με έγγραφο του υπουργείου Οικονομικών σχετικά με τους τρόπους φοροδιαφυγής αναφέρονται τα εξής (Defencenet, 25/9/2013):

1. «Διαδοχικές αγοραπωλησίες ακινήτων σε ασυνήθιστα υψηλό τίμημα. Στις περιπτώσεις αυτές χρησιμοποιούνται από τον τελικό αγοραστή ενός ακινήτου ενδιάμεσοι αγοραστές με σκοπό τη μεγιστοποίηση της αξίας του τιμήματος αγοραπωλησίας του ακινήτου και τη δημιουργία μαύρου χρήματος.
2. Εικονικές τριγωνικές συναλλαγές με την χρήση θυγατρικών και υπεράκτιων εταιριών για την διασφάλιση ρευστότητας μέσω τραπεζικού δανεισμού με σκοπό

την εξαγωγή των αντληθέντων δανειακών κεφαλαίων σε offshore του εξωτερικού και την αγορά ακινήτων σε αυξημένα τιμήματα μέσω διπλών μεταβιβάσεων.

3. Αγορά υπερπολυτελών σκαφών αναψυχής ως επαγγελματικών. Η αγορά υπερπολυτελών σκαφών αναψυχής, τα οποία εμφανίζονται ως επαγγελματικά, σε συνδυασμό με την έκδοση αποδείξεων ενοικίασής τους μεγάλης αξίας προς ιδιώτες για ταξίδια και κρουαζιέρες, μπορεί να δικαιολογήσει τεράστια ποσά που προέρχονται από μη εμφανείς πηγές, δεδομένου ότι τα επαγγελματικά σκάφη φορολογούνται με ειδικό τρόπο.
4. Αιτήσεις προβληματικών εταιριών για πτώχευση αφού προηγουμένως έχουν προβεί σε εξαγωγή των εταιρικών τους κεφαλαίων σε λογαριασμούς θυγατρικών ή εξωχώριων εταιριών του εξωτερικού.
5. Εταιρίες πίεσης (stress companies). Εταιρίες υψηλής φοροδιαφυγής προκειμένου να αποφύγουν τις νομικές συνέπειες που προκύπτουν από την παραβατική τους συμπεριφορά προβαίνουν στην «εικονική» τους μεταβίβαση σε νέες εταιρίες με μετοχικό κεφάλαιο πολύ μικρότερο από το σύνολο των υποχρεώσεων των παλαιών εταιριών. Εναλλακτικά, προβαίνουν σε αλλαγή της επωνυμίας τους αλλά και των νομίμων εκπροσώπων τους (συνήθως με άτομα χωρίς προσωπική περιουσία). Με αυτό τον τρόπο, οι πιστωτές αυτών των εταιριών εξαναγκάζονται να αποδεχτούν σημαντικές μειώσεις ή ακόμα και ακυρώσεις των οικονομικών τους απαιτήσεων από τις εν λόγω εταιρίες.
6. Απάτη στον ενδοκοινοτικό ΦΠΑ.
7. Αγορά κερδισμένων τυχερών παιχνιδιών ΟΠΑΠ και λαχείων. Είναι αρκετά συνήθεις οι περιπτώσεις φορολογουμένων φυσικών προσώπων που προμηθεύονται μέσω υπαλλήλων του ΟΠΑΠ, ιδιοκτητών πρακτορείων ΠΡΟΠΟ και με την βοήθεια διαφόρων μεσαζόντων, κερδισμένα λαχεία ή δελτία από διάφορα παιχνίδια του ΟΠΑΠ ( Στοίχημα, ΚΙΝΟ, Τζόκερ, Λόττο) από πραγματικούς τυχερούς με σκοπό την χρησιμοποίησή τους για δικαιολόγηση των τεκμηρίων στις φορολογικές τους δηλώσεις, αλλά και εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες».

Στην Κρήτη σε 150 ελέγχους τους οποίους διενήργησαν τέσσερα κλιμάκια του ΣΔΟΕ στις 22/7/2015, διαπιστώθηκε ότι η παραβατικότητα είναι κόκκινο, δεδομένου ότι φτάνει στο 60%. Σε ότι αφορά την μη έκδοση αποδείξεων, οι περιπτώσεις είναι εκατοντάδες σε όλο το νησί, με τα πρόστιμα να χτυπούν «κόκκινο», αφού για παράδειγμα

για κάθε απόδειξη που δεν εκδίδεται το πρόστιμο είναι 250 ευρώ (ΡΕΘΕΜΝΟΣ, 31/7/2015).

Συνολικά σε ολόκληρη την χώρα διενεργήθηκαν 1.600 έλεγχοι, στους οποίους καταγράφηκαν 372 περιπτώσεις παραβατικότητας, με τους σαρωτικούς ελέγχους που γίνονται από το υπουργείο Οικονομικών για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής σε επιχειρήσεις εστίασης και τουρισμού να εστιάζονται και στις ταμειακές μηχανές-«μαϊμού», τα πρόστιμα που αναμένονται να δοθούν για τις συγκεκριμένες παραβάσεις πρόκειται να είναι αυξημένα, ενώ οι παραβάτες έχουν ήδη συμπεριληφθεί στη μαύρη λίστα της φοροδιαφυγής. Όπως καταγράφεται, ένας στους τρεις επαγγελματίες φοροδιαφεύγει.

Σύμφωνα με την εφημερίδα Ρέθεμος (Ρέθεμος, 31/7/2015), «ο αναπληρωτής υπουργός Οικονομικών Τρύφων Αλεξιάδης στα μηνύματά του προς τους φοροφυγάδες αναφέρεται στο σαφάρι ελέγχων του ΣΔΟΕ σε τουριστικές περιοχές σε όλη τη χώρα, επιβεβαιώνοντας πως τα πρώτα αποτελέσματα καταδεικνύουν όργιο φοροδιαφυγής.

«Ήμουν όσο πιο σαφής μπορούσα, ώστε να πάει το μήνυμα στους φοροφυγάδες. Το κινήγι θα είναι διαρκείας τώρα στις τουριστικές περιοχές και το επόμενο διάστημα οπουδήποτε αλλού, ώστε να κάνουμε ότι είναι δυνατόν καλύτερο για την πάταξη της φοροδιαφυγής», είπε ο κ. Αλεξιάδης. Ωστόσο, οι πολίτες και οι καταναλωτές λένε με νόημα πως «χτυπώντας τον καφέ και την πορτοκαλάδα, δε σώζεται η Ελλάδα, παρά μόνο πολεμώντας τα μεγάλα κλεψίματα»».



## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3**

### **Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ**

#### **3.1 Μέτρα για την καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής και της Φοροαποφυγής**

Κατά καιρούς λαμβάνονται ολόενα και αυξανόμενα μέτρα για την καταπολέμηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Σύμφωνα με το τρίτο άρθρο του Νόμου 3943/2011, όποιος δεν καταβάλλει τα βεβαιωμένα στις δημόσιες οικονομικές υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.) και τα τελωνεία χρέη προς το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τεσσάρων μηνών, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης:

- έως ένα έτος, εφόσον το συνολικό χρέος από κάθε αιτία, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων μέχρι την ημερομηνία σύνταξης του πίνακα χρεών, που αναφέρεται στην παράγραφο 5, υπερβαίνει το ποσό των πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ,
- έξι τουλάχιστον μηνών, εφόσον το συνολικό χρέος, υπερβαίνει το ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ,
- ενός τουλάχιστον έτους, εφόσον το συνολικό χρέος, υπερβαίνει το ποσό των πενήντα χιλιάδων (50.000) ευρώ,
- τριών τουλάχιστον ετών, εφόσον το συνολικό χρέος, υπερβαίνει το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ.

Με ποινή κάθειρξης τιμωρούνται επίσης και όσοι προκειμένου να αποφύγουν την πληρωμή φόρου εισοδήματος, αποκρύπτουν καθαρά εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή, παραλείποντας να υποβάλουν δήλωση ή υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση.

#### **3.2 Καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής και της Φοροαποφυγής σε εθνικό επίπεδο**

Στο άρθρο 55 του Νόμου 4174/2013 προβλέπονται τα εξής σχετικά με την φοροδιαφυγή:

*«α) Όταν η παράβαση αναφέρεται σε μη έκδοση ή σε ανακριβή έκδοση παραστατικού στοιχείου και έχει ως αποτέλεσμα την απόκρυψη της συναλλαγής ή μέρους αυτής, η δε αποκρυβείσα αξία είναι μεγαλύτερη των πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ, επιβάλλεται πρόστιμο*

για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό σαράντα τοις εκατό (40%) της αξίας της συναλλαγής ή του μέρους αυτής που αποκρύφτηκε με ελάχιστο ύψος προστίμου στην περίπτωση αυτή το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ.

β) Σε περίπτωση έκδοσης πλαστών φορολογικών στοιχείων επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό εκατό τοις εκατό (100%) της αξίας του στοιχείου.

γ) Σε περίπτωση έκδοσης εικονικών φορολογικών στοιχείων ή λήψης εικονικών στοιχείων ή νόθευσης αυτών, καθώς και καταχώρησης στα βιβλία, αγορών ή εξόδων που δεν έχουν πραγματοποιηθεί και δεν έχει εκδοθεί φορολογικό στοιχείο επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας του στοιχείου. Αν η αξία του στοιχείου είναι μερικώς εικονική, το ως άνω πρόστιμο επιβάλλεται για το μέρος της εικονικής αξίας.

Εξαιρετικά στις κατωτέρω περιπτώσεις το πρόστιμο της περίπτωσης γ' μειώνεται ως εξής:

αα) Όταν δεν είναι δυνατός ο προσδιορισμός της μερικώς εικονικής αξίας επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) της αξίας του στοιχείου.

ββ) Όταν η εικονικότητα ανάγεται αποκλειστικά στο πρόσωπο του εκδότη, στο λήπτη του εικονικού στοιχείου επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) της αξίας του στοιχείου.

γγ) Στον λήπτη εικονικού στοιχείου επιβάλλεται πρόστιμο για κάθε παράβαση ίσο με ποσοστό δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της αξίας του στοιχείου, εφόσον η λήψη του στοιχείου δεν είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του φόρου εισοδήματος του οικείου φορολογικού έτους.

δδ) Όταν η εικονικότητα του στοιχείου αφορά το χαρακτηρισμό της αναγραφείσας συναλλαγής, η οποία αποδεικνύεται ότι αφορά άλλη υποκρυπτόμενη πραγματική συναλλαγή και κατά συνέπεια η έκδοση του εικονικού στοιχείου δεν επιφέρει καμία απώλεια εσόδων σχετικά με φόρους, επιβάλλεται πρόστιμο για την έκδοση μη προσήκοντος στοιχείου, ύψους πεντακοσίων ευρώ ανά στοιχείο και με ανώτατο ύψος προστίμου πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ ανά ελεγχόμενο φορολογικό έτος.

δ) Στο Φ.Π.Α., όταν μετά από έλεγχο αποδειχθεί ότι ο υποκείμενος στο φόρο, ως λήπτης εικονικού φορολογικού στοιχείου ή στοιχείου το οποίο νόθευσε αυτός ή άλλοι για λογαριασμό του, διενήργησε έκπτωση φόρου εισροών ή έλαβε επιστροφή φόρου, σύμφωνα με τις διατάξεις περί Φ.Π.Α., ή ως εκδότης δεν απέδωσε φόρο, με βάση πλαστά, εικονικά ή

νοθευμένα φορολογικά στοιχεία, επιβάλλεται πρόστιμο ισόποσο με το πενήντα τοις εκατό (50) του φόρου που εξέπεσε ή που επιστράφηκε ή δεν απέδωσε, ανεξάρτητα αν δεν προκύπτει τελικά ποσό φόρου για καταβολή.

*Το πρόστιμο αυτό επιβάλλεται και στα πρόσωπα που έλαβαν επιστροφή φόρου με βάση πλαστά, εικονικά ή νοθευμένα φορολογικά στοιχεία που εξέδωσαν οι ίδιοι.»*

Πέρα όμως των προβλεπόμενων του Νόμου 3943/2011 σχετικά με την φοροδιαφυγή από μη ανακριβή ή μη υποβολή δηλώσεως, στο άρθρο 58 του Νόμου 4174/2013 αναφέρονται και επιπλέον πρόστιμα και συγκεκριμένα:

- Σε περίπτωση που το ποσό του φόρου που προκύπτει με βάση τη φορολογική δήλωση υπολείπεται του ποσού του φόρου που προκύπτει με βάση το διορθωτικό προσδιορισμό φόρου που πραγματοποιήθηκε από τη Φορολογική Διοίκηση, ο φορολογούμενος υπόκειται σε πρόστιμο επί της διαφοράς ως εξής:
  - α) δέκα τοις εκατό (10%) του ποσού της διαφοράς, εάν το εν λόγω ποσό ανέρχεται σε ποσοστό από πέντε (5%) έως είκοσι (20%) τοις εκατό του φόρου που προκύπτει με βάση τη φορολογική δήλωση,
  - β) τριάντα τοις εκατό (30%) του ποσού της διαφοράς, αν το εν λόγω ποσό υπερβαίνει σε ποσοστό το είκοσι τοις εκατό (20%) του φόρου που προκύπτει βάσει της φορολογικής δήλωσης,
  - γ) εκατό τοις εκατό (100%) του ποσού της διαφοράς, αν το εν λόγω ποσό υπερβαίνει σε ποσοστό το πενήντα τοις εκατό (50%) του φόρου που προκύπτει με βάση τη φορολογική δήλωση και αποδεικνύεται ότι η ανακρίβεια οφείλεται σε πρόθεση του φορολογουμένου.
- Αν όμως ο φορολογούμενος δεν έχει υποβάλει καθόλου δήλωση τότε επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με το ποσό του φόρου που αναλογεί στην μη υποβληθείσα δήλωση. *Επί εκτιμώμενου προσδιορισμού φόρου το πρόστιμο του προηγούμενου εδαφίου ανέρχεται σε ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%) του φόρου.*

Όταν ο εκάστοτε υπόχρεος απόδοσης παρακρατηθέντος φόρου, δεν προβεί ως οφείλει στην απόδοση του εντός της νόμιμης προθεσμίας προς πληρωμή τότε υπόκειται σε πρόστιμο ίσο με το ποσό του φόρου που δεν αποδόθηκε.

### 3.3 Μέτρα για την Καταπολέμηση της Φοροδιαφυγής και της Φοροαποφυγής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε Εθνικό Επίπεδο

Πέρα όμως από τις αλλαγές στην νομοθεσία το κράτος έχει προβεί και σε μια σειρά ενεργειών οι οποίες συμβάλλουν στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, συγκεκριμένα:

- Στην άρση αδικιών και αδικαιολόγητων εξαιρέσεων.
- Στην βελτίωση των ελεγκτικών δυνατοτήτων.
- Στην επιβολή ποινών και αναγκαστικής είσπραξης των οφειλομένων φόρων.
- Σε οργανωτικές και λειτουργικές μεταρρυθμίσεις.
- Σε μεταρρυθμίσεις στην οργανωτική δομή.
- Σε μεταρρυθμίσεις σε συστήματα και λειτουργίες.
- Σε στοχευμένες επιχειρησιακές δράσεις.
- Σε αναγκαστική είσπραξη οφειλών.
- Σε προσωρινούς ελέγχους του ΦΠΑ.



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

### Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗΣ ΙΕΡΑΡΧΗΣΗΣ

#### (THE ANALYTIC HIERARCHY PROCESS)

Η «Διαδικασία της Αναλυτικής Ιεράρχησης» (The Analytical Hierarchy Process - AHP) αναπτύχθηκε το 1971-1975 από τον Thomas Saaty του Wharton School of Business. Η AHP αποτελεί μια γενική θεωρία μέτρησης. Χρησιμοποιείται για να παράγει κλίμακες αναλογίας μεταξύ διακριτών και συνεχών ταξινομημένων ζευγών συγκρίσεων. Τα ζεύγη των συγκρίσεων μπορούν να λαμβάνονται είτε από πραγματικές μετρήσεις, είτε από μια θεμελιώδη κλίμακα, η οποία αντικατοπτρίζει την σχετική δύναμη των πεποιθήσεων και των συναισθημάτων. Στην AHP εξαρχής υπάρχει μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ της συνοχής των μετρήσεων της διαδικασίας, σε εξάρτηση με τις ομάδες (σύγκρισης) των στοιχείων της.

Η συγκεκριμένη διαδικασία –μέθοδος εφαρμόζεται ιδιαίτερα σε περιπτώσεις λήψης αποφάσεων με πολλαπλά κριτήρια, στον σχεδιασμό και στην κατανομή πόρων, καθώς και στην επίλυση συγκρούσεων.

Στην γενική της μορφή η μέθοδος AHP , είναι ένα μη γραμμικό πλαίσιο για την εξαγωγή αμφότερων συμπερασματικών και επαγωγικών σκέψεων, χωρίς την χρήση του συλλογισμού, άλλα μέσω της ταυτόχρονης εκτίμησης διαφόρων παραγόντων, επιτρέποντας την εξάρτηση και την ανατροφοδότηση, εξάγεται μια πληθώρα διλλημάτων, τα οποία οδηγούν σε μια σύνθεση ή σ' ένα συμπέρασμα.

Για πολύ καιρό οι άνθρωποι ασχολούνταν με την μέτρηση τόσο των σωματικών (φυσικών), όσο και των ψυχολογικών εκδηλώσεων. Υπό την έννοια των φυσικών εκδηλώσεων νοείται ότι είναι ευρέως γνωστό ως αισθητό, καθώς σχετίζεται με κάποιο είδος αντικειμενικής πραγματικότητας έξω από το άτομο στο οποίο διεξάγεται η εκάστοτε μέτρηση. Σε αντίθεση ως ψυχολογικές εκδηλώσεις νοούνται όλα τα άυλα στοιχεία ενός ατόμου, και συγκεκριμένα αυτά τα στοιχεία περιλαμβάνουν τις υποκειμενικές ιδέες, τις πεποιθήσεις του ατόμου οι οποίες σχετίζονται με τον εαυτό του, αλλά και τις εμπειρίες του με τον έξω κόσμο.

Το ερώτημα που τίθεται είναι, αν μπορεί να υπάρξει μια θεωρία η οποία ουσιαστικά να μπορεί να συνδέσει τα δεδομένα και τα στοιχεία αυτών των δύο κόσμων, χωρίς όμως



να απαιτούνται συμβιβασμοί. Και σε αυτό το σημείο την απάντηση έρχεται να δώσει η θεωρία της AHP, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την δημιουργία μέτρων που σχετίζονται τόσο με τον φυσικό όσο και με τον ψυχολογικό τομέα (Saaty, 1987).

Ουσιαστικά η AHP αποτελεί ένα αποτελεσματικό εργαλείο σε περιπτώσεις κατά τις οποίες απαιτείται η λήψη πολύπλοκων αποφάσεων, καθώς μπορεί να βοηθήσει το άτομο το οποίο πρέπει να λάβει την απόφαση, να θέσει προτεραιότητες και να πάρει την καλύτερη απόφαση. Ανάγοντας τις πολύπλοκες αποφάσεις σε μια σειρά συγκρίσεων κατά ζεύγη και στην συνέχεια συνθέτοντας τα αποτελέσματα, η AHP βοηθάει στο να συγκεντρωθούν όλες οι αντικειμενικές και οι υποκειμενικές πτυχές μιας απόφασης.

Επιπλέον η AHP ενσωματώνει μια χρήσιμη τεχνική για να μπορεί να ελέγχεται η συνέπεια της εκτίμησης του ατόμου που πρέπει να λάβει την απόφαση, μειώνοντας έτσι την προκατάληψη στην λήψη των αποφάσεων.

Τώρα όσον αφορά την λειτουργία της μεθόδου, η AHP εξετάζει μια σειρά από κριτήρια αξιολόγησης και μια σειρά εναλλακτικών λύσεων βάσει των οποίων θα ληφθεί η απόφαση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, δεδομένου ότι μερικά από τα κριτήρια ενδέχεται να βρίσκονται σε αντίθεση, σε γενικές γραμμές δεν αληθεύει ότι η καλύτερη επιλογή είναι εκείνη η οποία βελτιστοποιεί κάθε επιμέρους κριτήριο, προτιμότερη επιλογή είναι εκείνη που επιτυγχάνει την πλέον κατάλληλη εξισορρόπηση μεταξύ των διαφόρων κριτηρίων.

Με την AHP προσδίδεται μια βαρύτητα για κάθε ένα από τα κριτήρια αξιολόγησης, κατά ζεύγη συγκρίσεως των κριτηρίων, σύμφωνα με το άτομο που καλείται να λάβει την απόφαση. Όσο υψηλότερο είναι το βάρος τόσο πιο σημαντικό είναι και το αντίστοιχο κριτήριο. Εν συνεχεία για ένα σταθερό κριτήριο, η AHP αναθέτει μια βαθμολογία σε κάθε μια από τις επιλογές, βάσει των επιλογών που έχουν οριστεί στα κατά ζεύγη κριτήρια και αφορούν το συγκεκριμένο κριτήριο.

Όσο μεγαλύτερη είναι η βαθμολογία, τόσο καλύτερη είναι η απόδοση της επιλογής σε σχέση με το υπό εξέταση κριτήριο. Τέλος, η AHP συνδυάζει την βαρύτητα των κριτηρίων και την βαθμολογία των επιλογών, καθορίζοντας έτσι μια συνολική βαθμολογία για κάθε επιλογή και μια επακόλουθη κατάταξη. Η συνολική βαθμολογία που συγκεντρώνει μια δεδομένη επιλογή, είναι το σταθμισμένο άθροισμα των βαθμολογιών που ελήφθησαν σε σχέση με όλα τα κριτήρια.

Η ΑΗΡ όπως προαναφέρθηκε είναι ένα πολύ ευέλικτο και ισχυρό εργαλείο λόγω των βαθμολογιών, και ως εκ τούτου η τελική κατάταξη εξασφαλίζεται με βάση τα ζεύγη των σχετικών αξιολογήσεων τόσο των κριτηρίων όσο και των επιλογών που παρέχονται από τον χρήστη. Οι υπολογισμοί που πραγματοποιούνται από την ΑΗΡ καθοδηγούνται πάντα βάσει της εμπειρίας του χρήστη και επομένως η ΑΗΡ μπορεί να θεωρηθεί ως ένα εργαλείο το οποίο έχει την δυνατότητα να μεταφράσει τις αξιολογήσεις (ποιοτικές και ποσοτικές) που έχουν γίνει από τον χρήστη, σε μια κατάταξη πολλαπλών κριτηρίων. Επιπρόσθετα η ΑΗΡ είναι αρκετά απλή δεδομένου ότι δεν απαιτείται η κατασκευή ενός πολύπλοκου ειδικού συστήματος με την ενσωματωμένη γνώση του ατόμου που λαμβάνει την απόφαση.

Από την άλλη πλευρά η ΑΗΡ ενδέχεται να απαιτεί ένα μεγάλο αριθμό αξιολογήσεων από τον χρήστη, ιδίως για προβλήματα με πολλά κριτήρια και πολλές επιλογές. Όμως κάθε μεμονωμένη αξιολόγηση είναι πολύ απλή, δεδομένου ότι το μόνο που απαιτείται είναι να εκφράσει το άτομο που καλείται να πάρει την απόφαση, το πώς δύο κριτήρια ή δύο επιλογές συγκρίνονται μεταξύ τους, ο φόρτος του έργου της αξιολόγησης μπορεί να γίνει παράλογος, από την άποψη των συνδυασμών σχετικά με την σύγκριση των κριτηρίων ή των επιλογών. Στην πραγματικότητα ο αριθμός των κατά ζεύγη συγκρίσεων μεγαλώνει ως η τετραγωνική του αριθμού των κριτηρίων και των επιλογών.

Για παράδειγμα όταν γίνεται σύγκριση 10 εναλλακτικών λύσεων με 4 κριτήρια,  $4 \times 3/2 = 6$ , οπότε απαιτούνται 6 συγκρίσεις για να δομηθεί το διάγραμμα που θα δίνει βαρύτητα για κάθε επιλογή. Επιπλέον  $4 \times (10 \times 2/9) = 180$ , οπότε απαιτούνται 180 ζεύγη συγκρίσεων για να δομηθεί ο πίνακας της βαθμολογίας.

Ωστόσο, προκειμένου να μειωθεί ο φόρτος εργασίας για το άτομο που πρέπει να λάβει την απόφαση, η ΑΗΡ μπορεί να αυτοματοποιηθεί πλήρως ή εν μέρει, με το να υπάρξει καθορισμός των κατάλληλων ορίων, έτσι ώστε αυτόματα να καθορίζονται ορισμένα ζεύγη συγκρίσεων.

Η εφαρμογή της ΑΗΡ μπορεί να γίνει μέσω τριών απλών διαδοχικών σταδίων, τα οποία είναι τα εξής:

1. Υπολογισμός του διανύσματος της βαρύτητας των κριτηρίων.
2. Υπολογισμός της δομής (του καλουπιού) της βαθμολογία των επιλογών.
3. Κατάταξη των επιλογών.

Τέλος, θα πρέπει να εισαχθεί μια τεχνική με τη οποία να ελέγχεται η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

Για να γίνουν οι συγκρίσεις θα πρέπει να υπάρχει μια κλίμακα αριθμών, η οποία θα δείχνει πόσες φορές περισσότερο σημαντικό ή κυρίαρχο είναι ένα στοιχείο έναντι κάποιου άλλου, σε σχέση με το κριτήριο ή την ιδιότητα με την οποία συγκρίνονται. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η κλίμακα των αριθμών, καθώς και η επεξήγηση της βαρύτητας που έχει ο κάθε αριθμός.

**Πίνακας 4.1: Κλίμακα Αριθμών ΑΗΡ**

<b>Ένταση Βαρύτητας (Σπουδαιότητας)</b>	<b>Ορισμός</b>
1	Ίση Βαρύτητα
2	Ασθενής ή ελαφριά βαρύτητα
3	Μέτρια Βαρύτητα
4	Μέτρια συν
5	Ισχυρή Βαρύτητα
6	Ισχυρή συν
7	Πολύ ισχυρή ή αποδεδειγμένη βαρύτητα
8	Πάρα πολύ ισχυρή βαρύτητα
9	Εξαιρετική βαρύτητα

## **ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ**

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

### ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ

#### ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

##### **5.1 Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή στο Ρέθυμνο Αναφορά στα Ερωτηματολόγια**

Σκοπός εκπόνησης της παρούσας μελέτης περίπτωσης, είναι η διερεύνηση των αιτιών φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Κρήτη και ειδικότερα στο Ρέθυμνο. Εντός αυτού του πλαισίου και με απώτερο στόχο την καλύτερη προσέγγιση του θέματος διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια τόσο σε εφοριακούς όσο και σε λογιστές. Το μέγεθος του δείγματος είναι 30 για τους εφοριακούς και 30 για τους λογιστές. Τα σχετικά ερωτηματολόγια επισυνάπτονται στο Παράρτημα της παρούσας εργασίας. Να σημειωθεί ότι τα ερωτηματολόγια δόθηκαν έτοιμα από τον επιβλέποντα της πτυχιακής εργασίας, αναπληρωτή καθηγητή του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής κύριο Μιχαήλ Διακομιχάλη.

Τα ερωτηματολόγια βασίζονται στην Διαδικασία Αναλυτικής Ιεράρχησης, για την οποία υπήρξε αναφορά στο Κεφάλαιο 4. Ο λόγος που επιλέχθηκε η συγκεκριμένη μέθοδος για την εκπόνηση των ερωτηματολογίων, είναι γιατί επιτρέπει την ύπαρξη συγκρίσεων οι οποίες βασίζονται στην κρίση του ερωτώμενου. Συγκεκριμένα, η Διαδικασία Αναλυτικής Ιεράρχησης βασίζεται σε δυαδικές συγκρίσεις μεταξύ των κριτηρίων ή των υπο-κριτηρίων, και τα βάρη που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες στην συνέχεια μέσα από την κλίμακα Saaty δίνουν και το μετρήσιμο αποτέλεσμα.

Τόσο τα ερωτηματολόγια των εφοριακών, όσο και των λογιστών αποτελούνται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την αξιολόγηση των κριτηρίων μέσω της κατά ζεύγη σύγκρισης τους, και το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την αξιολόγηση των υπο-κριτηρίων, επίσης μέσω της κατά ζεύγη σύγκρισης τους. Η αξιολόγηση είναι σύμφωνα με την κλίμακα Saaty, από την οποία προκύπτει η σχετική σημαντικότητα για το κάθε κριτήριο. Συγκεκριμένα η Κλίμακα σχετικής σημαντικότητας σύμφωνα με τα ερωτηματολόγια είναι η εξής:

**Πίνακας 5.1: Κλίμακα Σχετικής Σημαντικότητας Ερωτηματολογίων**

Ορισμός	Ένταση της σχετικής σημαντικότητας
Ίση σημαντικότητα	1
Λίγο σημαντικό	3
Αρκετά σημαντικό	5
Πολύ σημαντικό	7
Πάρα πολύ σημαντικό	9

Ενώ οι αριθμοί 2,4,6 και 8 αποτελούν ενδιάμεσες τιμές ανάμεσα σε δύο παρακείμενες κρίσεις. Όσον αφορά τον τρόπο συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, έστω ότι ο ερωτούμενος θεωρούσε πως το κριτήριο A είναι 5 φορές πιο σημαντικό από το κριτήριο B, για την επίδραση στη Φοροδιαφυγή, τότε έπρεπε να επιλέξει τον αριθμό 5 που είναι από την πλευρά του A, όπως στον επόμενο πίνακα.

**Πίνακας 5.2: Παράδειγμα Συμπλήρωσης Ερωτηματολογίου**

Κριτήριο	Ένταση της σχετικής σημαντικότητας																Κριτήριο	
A	9	8	7	6	<del>5</del>	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	B

Κατά την περίπτωση που ο ερωτούμενος θεωρούσε ότι τα κριτήρια είχαν την ίδια βαρύτητα, τότε επέλεγε τον αριθμό 1.

## 5.2 Το Λογισμικό Expert Choice

Το λογισμικό Expert Choice δημιουργήθηκε από τον Thomas Saaty και τον Ernest Forman, για την υποστήριξη της μεθόδου της AHP. Το Expert Choice αποτελεί ένα από τα ευρέως διαδεδομένα λογισμικά που χρησιμοποιούνται για την λήψη αποφάσεων, τόσο από επιχειρήσεις, όσο και από δημόσιους οργανισμούς και από εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Μέσω του εν λόγω λογισμικού παρέχεται η δυνατότητα στον χρήστη να δημιουργήσει ένα μοντέλο χρησιμοποιώντας της μέθοδο της Διαδικασίας Αναλυτικής Ιεράρχησης, έχοντας ως απώτερο σκοπό την λήψη της καλύτερης δυνατής απόφασης.

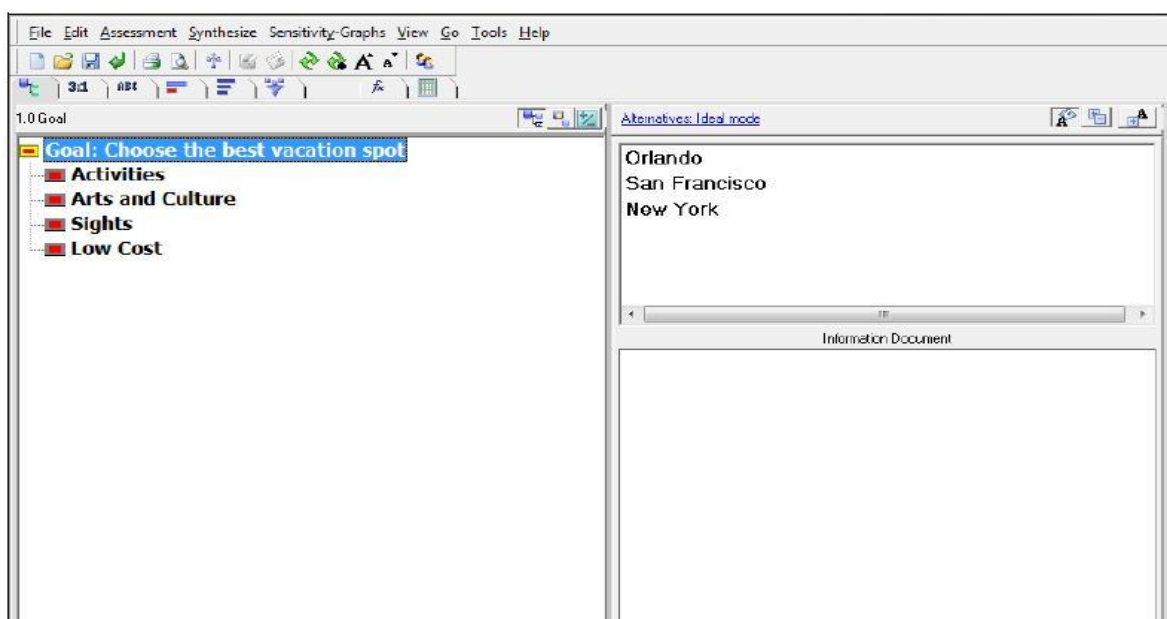
Πρωτίστως, κατά την ανάλυση του προβλήματος πραγματοποιείται ο καθορισμός του γενικού στόχου, των κριτηρίων και των υπο-κριτηρίων, των εναλλακτικών επιλογών, καθώς επίσης και η δημιουργία της ιεραρχίας. Οπότε στο πρώτο επίπεδο βρίσκεται ο στόχος, στο δεύτερο επίπεδο βρίσκονται τα κριτήρια, στο τρίτο επίπεδο τα υπο-κριτήρια, ενώ η ιεράρχηση μπορεί να συνεχιστεί ανάλογα με τον επιθυμητό βαθμό εξειδίκευσης που θέλει ο χρήστης. Στο τελευταίο επίπεδο της ιεραρχίας τοποθετούνται οι εναλλακτικές λύσεις (Αμπατζόγλου, 2011).

Για την καλύτερη κατανόηση του λογισμικού παρατίθεται ένα παράδειγμα, το οποίο περιλαμβάνεται στο Expert Choice Quick Start Guide (Αμπατζόγλου, 2011). Στο εν λόγω παράδειγμα ως στόχος του προβλήματος για την λήψη μιας απόφασης είναι η «Επιλογή τόπου διακοπών για μια τετραμελή οικογένεια με δύο παιδιά». Οι προορισμοί που εξετάζει η οικογένεια είναι το Ορλάντο, το Σαν Φραντσίσκο και η Νέα Υόρκη. Για την επιλογή του καταλληλότερου τόπου διακοπών, οι οικογένεια θέτει τα εξής κριτήρια:

- τις δραστηριότητες αναψυχής,
- τα σημεία τέχνης πολιτισμού,
- τα αξιοθέατα, και
- το χαμηλό κόστος.

Εισάγοντας τα παραπάνω δεδομένα στο Expert Choice, προκύπτει η ιεραρχική δομή του μοντέλου, όπως φαίνεται στην επόμενη εικόνα.

**Εικόνα 5.1 Ιεραρχική Δομή Μοντέλου Επιλογής Τόπου Διακοπών**



Η αριστερή στήλη παρουσιάζει στην κορυφή τον γενικό στόχο, και από κάτω, ως κόμβοι ακολουθούν τα κριτήρια επιλογής. Ενώ στην δεξιά πλευρά παρουσιάζονται οι τρεις διαφορετικές εναλλακτικές επιλογές (προορισμοί). Το Expert Choice παρέχει επίσης την δυνατότητα εισαγωγής αβεβαιότητας στο μοντέλο, που μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας σενάρια τα οποία αναφέρονται σε διαφορετικές συνθήκες, που είναι δύσκολο να προβλεφθούν και οι οποίες ενδεχομένως μπορούν να οδηγήσουν σε διαφοροποιήσεις στα κριτήρια ή στις εναλλακτικές επιλογές. Επίσης, το Expert Choice δίνει την δυνατότητα στον χρήστη αν το επιθυμεί να περιλάβει στο μοντέλο ένα επίπεδο παικτών ή πολλών χρηστών, λόγω του ότι σε πολλές περιπτώσεις οι αποφάσεις λαμβάνονται από ομάδες ατόμων (Αμπατζόγλου, 2011).

Μετά την ιεραρχική δομή, έπεται ο καθορισμός των προτεραιοτήτων ανάμεσα στα στοιχεία που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο. Σε αυτή την περίπτωση βάσει της μεθοδολογίας AHP, ακολουθείται η κατά ζεύγη σύγκριση, η οποία υλοποιείται μέσω του Expert Choice. Η σύγκριση των κριτηρίων γίνεται σε όρους σημαντικότητας, η σύγκριση μεταξύ εναλλακτικών επιλογών γίνεται σε όρους προτίμησης, ενώ η σύγκριση μεταξύ σεναρίων ή αβέβαιων γεγονότων γίνεται σε όρους πιθανότητας.

Οι προτεραιότητες τίθενται μετά από την εξέταση κάθε στοιχείου του προβλήματος, δηλαδή των κριτηρίων και των επιλογών, ξεχωριστά με τα αντίστοιχα της κατηγορίας του. Με το Expert Choice υπάρχουν τρεις τρόποι σύγκρισης μέσα από διαφορετικές καρτέλες της αρχικής οθόνης. Η κατάλληλη μέθοδος σύγκρισης επιλέγεται βάσει των ιδιαιτεροτήτων του κάθε προβλήματος, υπάρχει η λεκτική, η αριθμητική και η γραφική μέθοδος σύγκρισης, οι διαφορές της μιας από την άλλη έχει να κάνει με τον τρόπο έκφρασης της σύγκρισης, το κοινό τους στοιχείο είναι ότι και οι τρεις ακολουθούν την κλίμακα 1-9 του Saaty.

Συγκεκριμένα, η αριθμητική μέθοδος σύγκρισης βασίζεται στην αριθμητική διαβάθμιση της κλίμακας Saaty, και χρησιμοποιείται όταν τα στοιχεία εκφράζονται ποσοτικά. Σε αυτή την περίπτωση το 1 σημαίνει ότι τα στοιχεία είναι ίσης σημαντικότητας, το 2 ότι το ένα στοιχείο είναι δύο φορές σημαντικότερο σε σύγκριση με το άλλο κ.τ.λ..

Η λεκτική μέθοδος σύγκρισης πραγματοποιείται σε αντιστοιχία προς την περιγραφή της κλίμακας Saaty, το κάθε ξεχωριστό στοιχείο δύναται να χαρακτηριστεί ως όμοιας,



μέτριας, ισχυρής, πολύ ισχυρής ή εξαιρετικής σημαντικότητας σε σύγκριση με το άλλο στοιχείο.

Η γραφική μέθοδος εμφανίζει την σύγκριση ανάμεσα σε δύο στοιχεία ως αναλογία μεταξύ του μήκους δύο ράβδων, ο χρήστης μπορεί να τις σύρει έτσι ώστε να επιτύχει την αναλογία που επιθυμεί, η κάθε μια ράβδος αντικατοπτρίζει και κάθε ένα από τα δύο στοιχεία που τίθενται προς σύγκριση. Τέλος η αναλογία της σημαντικότητας μεταξύ των δύο συγκρινόμενων στοιχείων, παρουσιάζεται σ' ένα διάγραμμα πίτας το οποίο μεταβάλλεται ταυτόχρονα με την μεταβολή των ράβδων.

Συνιστάται να προηγείται η σύγκριση των εναλλακτικών επιλογών ως προς την απόδοση τους στην ικανοποίηση των κριτηρίων και μετά να ακολουθεί η σύγκριση των κριτηρίων ως προς την σημαντικότητα τους για την επίλυση του προβλήματος (Αμπατζόγλου, 2011).

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, για την λήψη της απόφασης αρμόδια είναι η οικογένεια, επομένως θα πρέπει να εισάγει τις προτιμήσεις της συγκρίνοντας κατά ζεύγη τις εναλλακτικές επιλογές για κάθε κριτήριο και μετά θα προχωρήσει στην σύγκριση του βαθμού σημαντικότητας κάθε κριτηρίου σε σχέση με τον απώτερο στόχο που είναι η επιλογή τύπου διακοπών. Επιλέγοντας το κριτήριο Activities και μετά από το μενού Assessment → Pairwise, παρουσιάζεται το παράθυρο της λεκτικής σύγκρισης, στο οποίο θα εισαχθούν οι συγκρίσεις, επιλέγοντας το βαθμό προτίμησης της μίας εναλλακτικής έναντι της άλλης. Στην εικόνα που ακολουθεί φαίνεται η προτίμηση του Orlando έναντι του San Francisco σε ισχυρό έως πολύ ισχυρό βαθμό, το οποίο στην αριθμητική κλίμακα μεταφράζεται σε 6.

**Εικόνα 5.2: Λεκτική Σύγκριση**

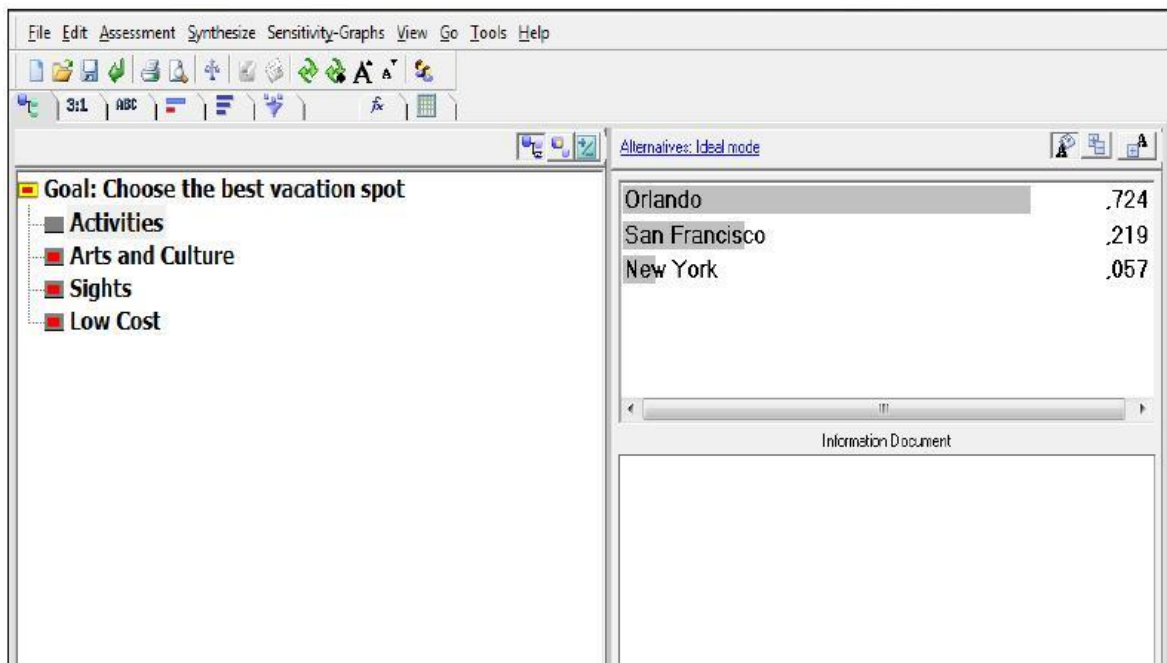


Όταν εισάγονται τα ζεύγη συγκρίσεων, τόσο των εναλλακτικών όσο και των κριτηρίων, το πρόγραμμα υπολογίζει τον δείκτη ασυνέπειας, τον οποίο και εμφανίζει στην οθόνη. Όταν ο δείκτης ασυνέπειας είναι μηδέν, τότε το μοντέλο είναι απόλυτα συνεπές. Αποδεκτό θεωρείται το επίπεδο ασυνέπειας που είναι μικρότερο από 0,10. Ενώ ένας μεγάλος δείκτης ασυνέπειας θα πρέπει να ελέγχεται.

Στην συνέχεια ακολουθεί η σύνθεση του συνόλου των πληροφοριών οι οποίες έχουν εισαχθεί στο μοντέλο, έτσι ώστε να εξαχθεί το τελικό αποτέλεσμα. Το Expert Choice υπολογίζει την συνολική προτεραιότητα του κάθε κόμβου, συνδυάζοντας την τοπική του προτεραιότητα με την συνολική προτεραιότητα του κόμβου του ανώτερου επιπέδου και στο τέλος συνθέτει την τελική ιεραρχική δομή των εναλλακτικών λύσεων ως προς τον γενικό στόχο του προβλήματος (Αμπατζόγλου, 2011).

Στην επόμενη εικόνα παρουσιάζονται οι τοπικές προτεραιότητες των εναλλακτικών επιλογών του παραδείγματος, ως προς το κριτήριο Δραστηριότητες (Activities) το οποίο έχει επιλεγεί από την αριστερή πλευρά της οθόνης.

**Εικόνα 5.3: Τοπικές Προτεραιότητες**

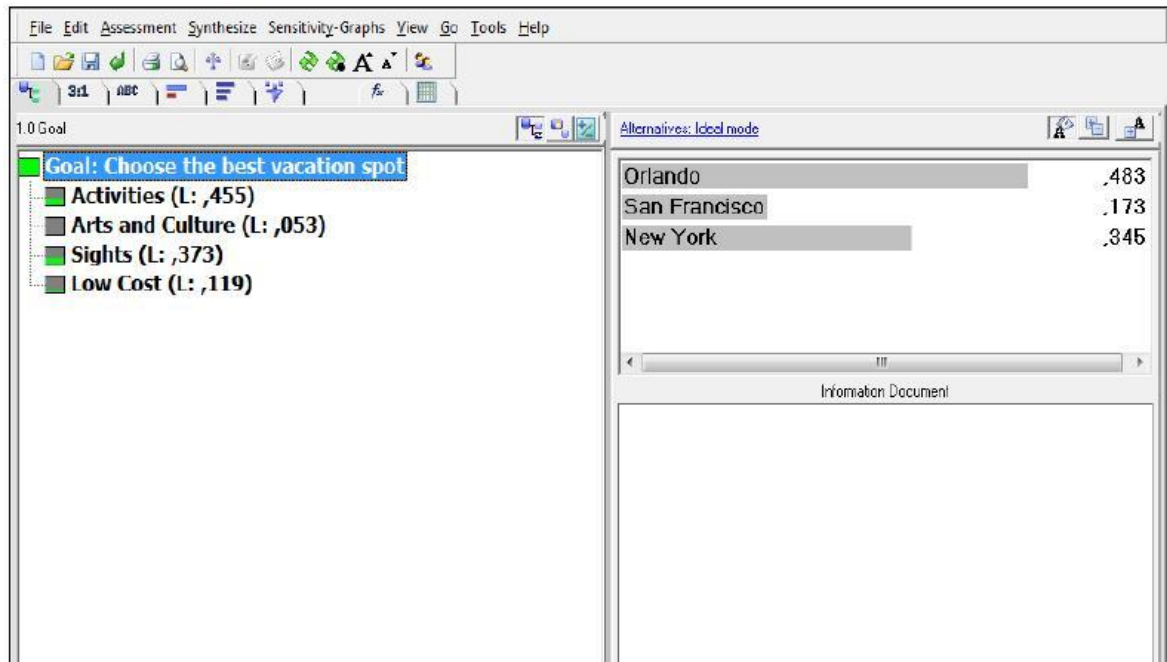


The screenshot shows the Expert Choice software interface. The main window title is "Alternatives: Ideal mode". On the left, there is a tree view under the goal "Choose the best vacation spot" with sub-items: "Activities", "Arts and Culture", "Sights", and "Low Cost". The "Activities" item is selected. On the right, a table displays the local priorities for three alternatives: Orlando (.724), San Francisco (.219), and New York (.057). Below the table is a scroll bar and the text "Information Document".

Alternative	Priority
Orlando	.724
San Francisco	.219
New York	.057

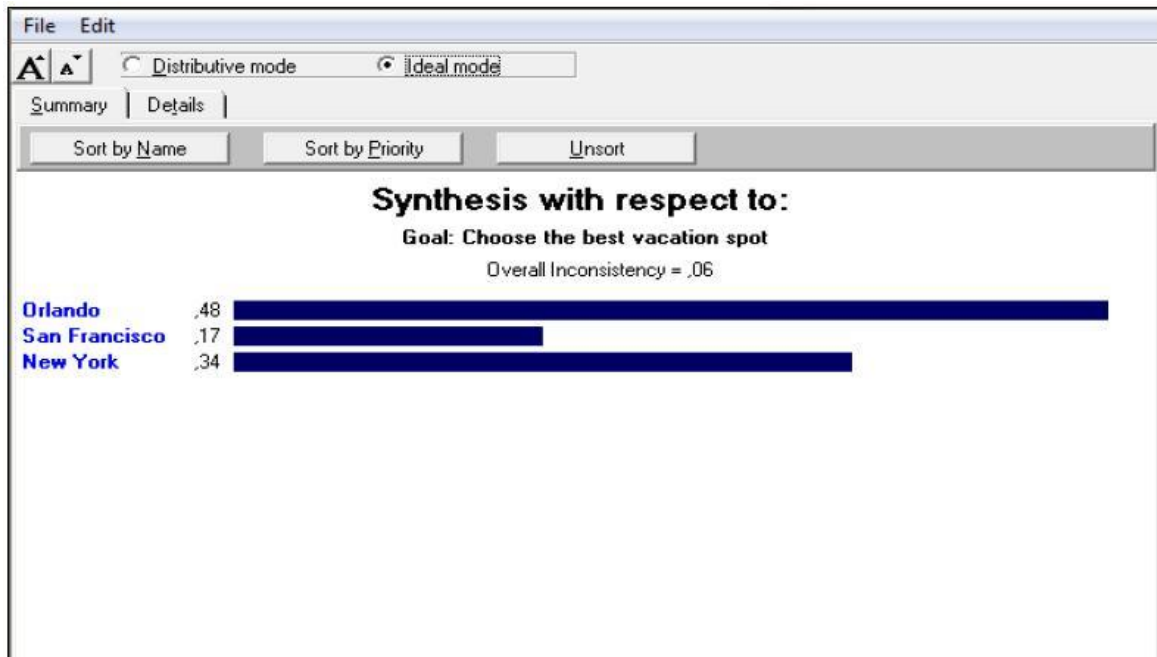
Ενώ στην επόμενη εικόνα παρουσιάζονται οι συνολικές προτεραιότητες των εναλλακτικών επιλογών, καθώς επίσης και οι προτεραιότητες των κριτηρίων σε σχέση με τον γενικό στόχο.

**Εικόνα 5.4: Συνολικές Προτεραιότητες**



Επιλέγοντας από το μενού Synthesize → With Respect to Goal ανοίγει το παράθυρο της σύνθεσης, στο οποίο εμφανίζεται το τελικό αποτέλεσμα, είτε με τη μορφή ραβδογράμματος ή με μία πιο αναλυτική αναφορά, στην οποία παρουσιάζονται με λεπτομέρειες οι τοπικές και συνολικές προτεραιότητες ταξινομημένες κατά κριτήριο ή κατά εναλλακτική. Στην επόμενη εικόνα παρουσιάζεται η τελική ιεράρχηση των εναλλακτικών υπό την μορφή ραβδογράμματος, στο οποίο φαίνεται ξεκάθαρα ότι το Ορλάντο υπερिशύει έναντι των άλλων δύο επιλογών, ως ο καλύτερος προορισμός για τις διακοπές της οικογένειας.

Εικόνα 5.5: Τελική Ιεράρχηση



### 5.3 Δόμηση Ιεράρχησης

Στην παρούσα έρευνα ο γενικός στόχος είναι η εύρεση των αιτιών φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Κρήτη, και ειδικότερα στο Ρέθυμνο. Ενώ στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα κριτήρια και τα υπο-κριτήρια.

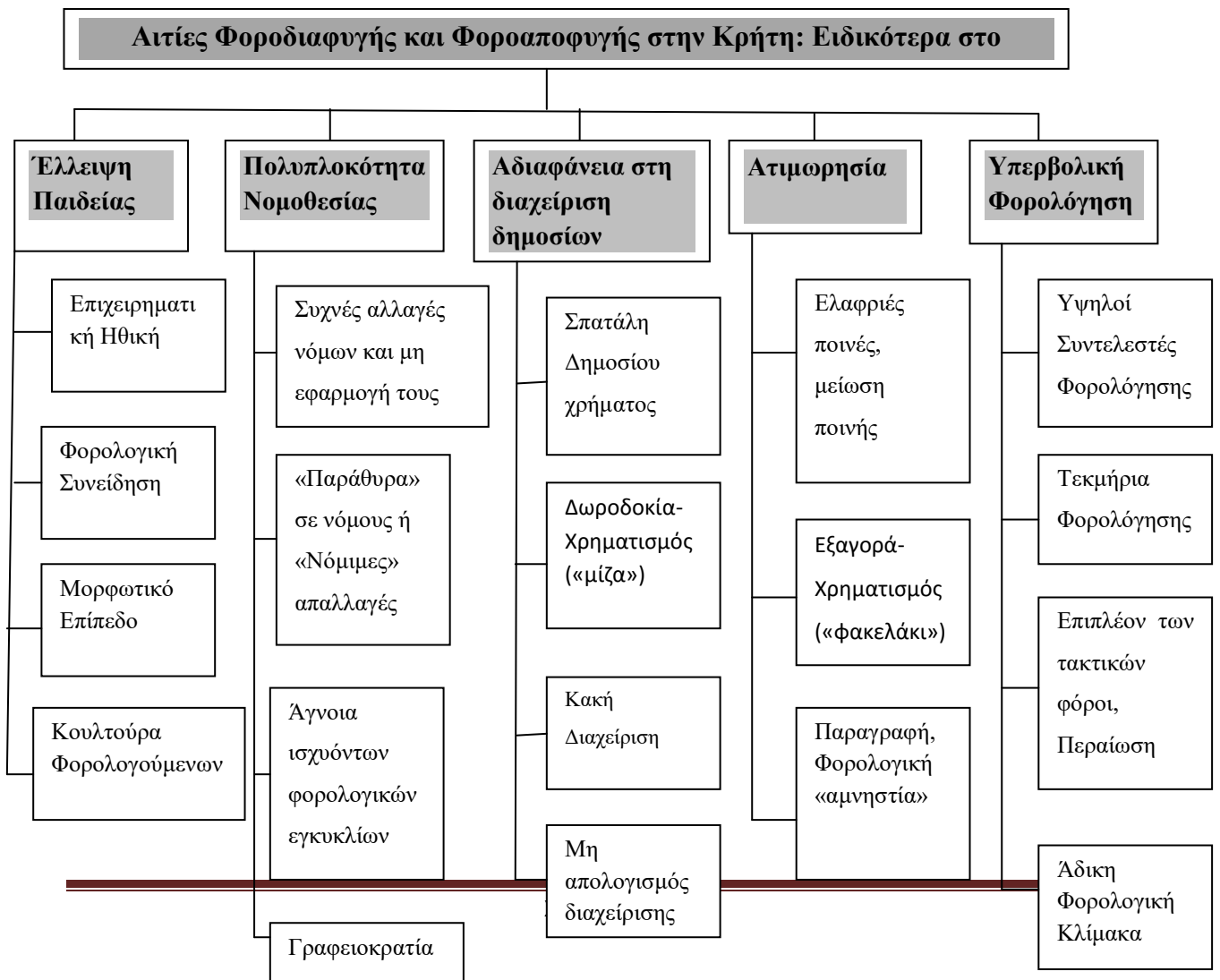
**Πίνακας 5.3: Κριτήρια και Υπό-Κριτήρια Έρευνας**

<b>ΚΡΙΤΗΡΙΑ</b>	<b>ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ</b>
1. Έλλειψη Παιδείας	1.1 Επιχειρηματική ηθική 1.2 Φορολογική Συνείδηση 1.3 Μορφωτικό Επίπεδο 1.4 Κουλτούρα Φορολογούμενων
2. Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	2.1 Συχνές αλλαγές νόμων και μη εφαρμογή τους 2.2 «Παράθυρα» σε νόμους ή «Νόμιμες» απαλλαγές 2.3 Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων 2.4 Γραφειοκρατία

3. Αδιαφάνεια στην διαχείριση δημοσίων εσόδων	3.1 Σπατάλη Δημοσίου χρήματος 3.2 Δωροδοκία- Χρηματισμός («μίζα») 3.2 Κακή Διαχείριση 3.3 Μη απολογισμός διαχείρισης
4. Ατιμωρησία	4.1 Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής 4.2 Εξαγορά- Χρηματισμός («φακελάκι») 4.3 Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»
5. Υπερβολική Φορολόγηση	5.1 Υψηλοί Συντελεστές Φορολόγησης 5.2 Τεκμήρια Φορολόγησης 5.3 Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση 5.4 Άδικη Φορολογική Κλίμακα

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται η δόμηση της ιεράρχησης της παρούσας έρευνας.

**Διάγραμμα 5.1: Δόμηση Ιεράρχησης**



Όπως φαίνεται και στο παραπάνω διάγραμμα στην κορυφή της ιεραρχίας βρίσκεται η φράση, η οποία και αποτελεί το σκοπό διεξαγωγής της έρευνας, στην συνέχεια στο δεύτερο επίπεδο παρουσιάζονται τα κριτήρια που μπορεί να επηρεάζουν τα αίτια φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, ενώ στο τρίτο επίπεδο βρίσκονται τα υπό-κριτήρια τα οποία σχετίζονται με κάθε ένα από τα επιμέρους κριτήρια.

Η εύρεση των αιτιών φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Κρήτη και ειδικότερα στο Ρέθυμνο, στην παρούσα έρευνα, γίνεται μέσω μιας σειράς σημαντικών κριτηρίων, και υποκριτηρίων. Τα κριτήρια αυτά καλούνται να συγκρίνουν κατά ζεύγη οι λογιστές και οι εφοριακοί έτσι ώστε να προκύψει το αποτέλεσμα της έρευνας.



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

### ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Στο Διάγραμμα 5.1 παρουσιάστηκε η ιεραρχική δομή των κριτηρίων και των υποκριτηρίων, τα οποία σχετίζονται τόσο με τα ερωτηματολόγια των εφοριακών, όσο και με τα ερωτηματολόγια των λογιστών. Στον πίνακα 6.1 παρουσιάζονται οι δυαδικές συγκρίσεις μεταξύ των κριτηρίων και των υποκριτηρίων, όπως αυτές προέκυψαν από το πρόγραμμα Expert Choice, όσον αφορά τα ερωτηματολόγια των λογιστών, ενώ στον πίνακα 6.2 παρουσιάζονται τα σχετικά αποτελέσματα που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια των εφοριακών.

**Πίνακας 6.1: Δυαδικές Συγκρίσεις Ερωτηματολογίων Λογιστών**

	<i><b>Local</b></i>	<i><b>Global</b></i>
<b><i>Έλλειψη παιδείας</i></b>	<b>0,104</b>	<b>0,104</b>
Επιχειρηματική ηθική	0,217	0,023
Φορολογική συνείδηση	0,243	0,025
Μορφωτικό επίπεδο	0,223	0,023
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,317	0,033
<b><i>Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας</i></b>	<b>0,159</b>	<b>0,159</b>
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους «Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,203	0,032
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,290	0,046
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,211	0,034
Γραφειοκρατία	0,296	0,047
<b><i>Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων</i></b>	<b>0,246</b>	<b>0,246</b>
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,188	0,046
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,307	0,076
Κακή διαχείριση	0,226	0,056
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,279	0,069
<b><i>Ατιμωρησία</i></b>	<b>0,260</b>	<b>0,260</b>
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,259	0,067
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,399	0,104
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,342	0,089
<b><i>Υπερβολική φορολόγηση</i></b>	<b>0,231</b>	<b>0,231</b>
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,267	0,062
Τεκμήρια φορολόγησης	0,172	0,040
Επιπλέον των τακτικών φόροι,	0,282	0,065

Περαίωση		
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,279	0,064

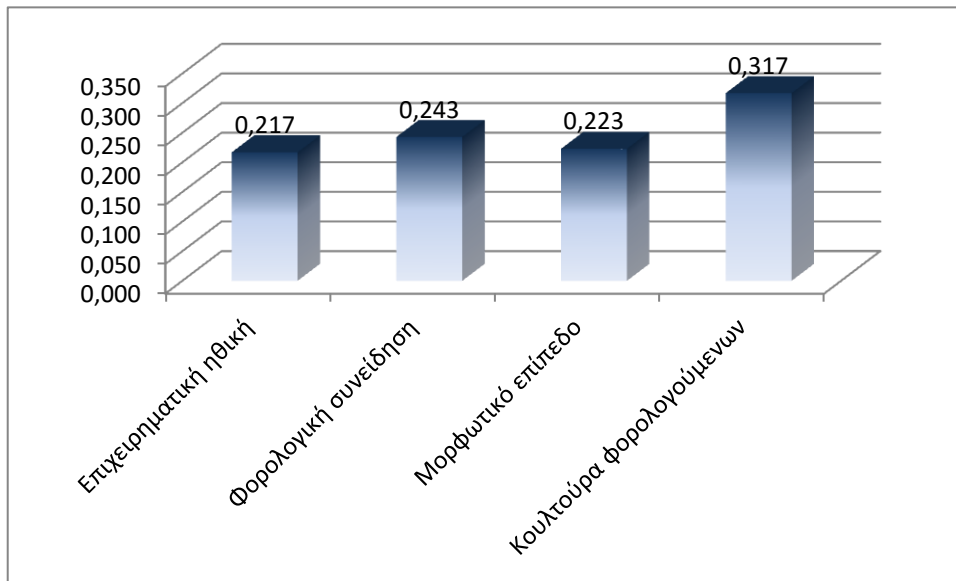
**Πίνακας 6.2: Δυναμικές Συγκρίσεις Ερωτηματολογίων Εφοριακών**

	<i><b>Local</b></i>	<i><b>Global</b></i>
<b><i>Έλλειψη παιδείας</i></b>	<b>0,145</b>	<b>0,145</b>
Επιχειρηματική ηθική	0,162	0,023
Φορολογική συνείδηση	0,273	0,040
Μορφωτικό επίπεδο	0,201	0,029
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,364	0,053
<b><i>Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας</i></b>	<b>0,187</b>	<b>0,187</b>
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,338	0,063
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,307	0,057
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,201	0,038
Γραφειοκρατία	0,155	0,029
<b><i>Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων</i></b>	<b>0,173</b>	<b>0,173</b>
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,229	0,040
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,225	0,039
Κακή διαχείριση	0,251	0,043
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,295	0,051
<b><i>Ατιμωρησία</i></b>	<b>0,210</b>	<b>0,210</b>
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,292	0,061
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,139	0,029
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,569	0,119
<b><i>Υπερβολική φορολόγηση</i></b>	<b>0,285</b>	<b>0,285</b>
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,305	0,087
Τεκμήρια φορολόγησης	0,231	0,066
Επιπλέον των τακτικών φόροι,		
Περαίωση	0,203	0,058
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,260	0,074

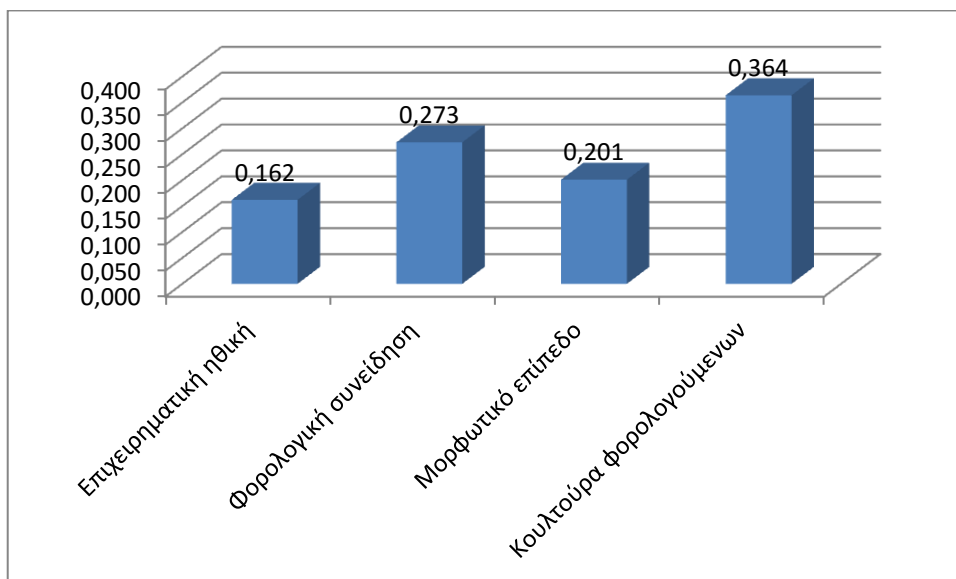
Στην συνέχεια ακολουθούν τα σχετικά διαγράμματα για το κάθε κριτήριο ξεχωριστά, βάσει των απαντήσεων που δόθηκαν από τους λογιστές και από τους εφοριακούς.



**Διάγραμμα 6.1: Έλλειψη Παιδείας Η Άποψη των Λογιστών**

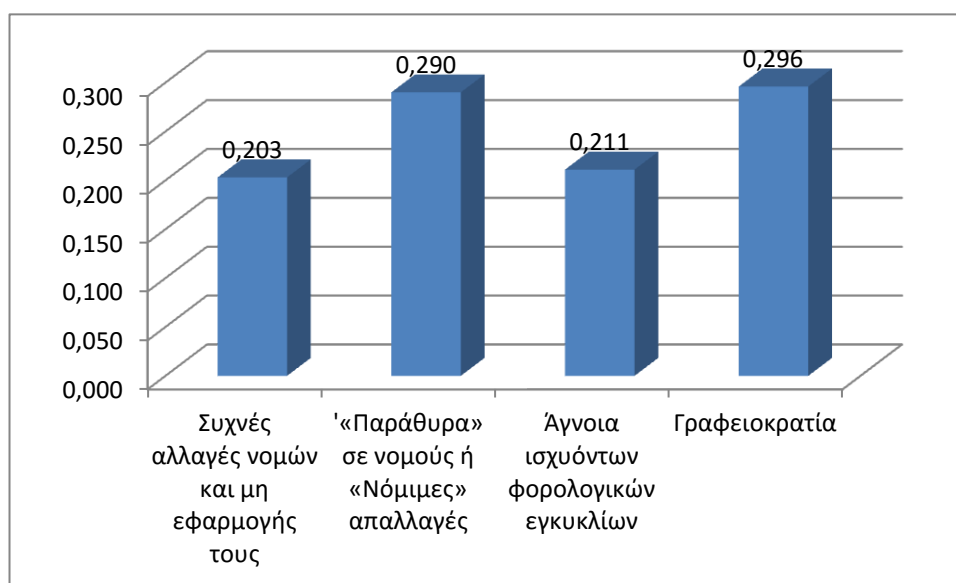


**Διάγραμμα 6.2: Έλλειψη Παιδείας Η Άποψη των Εφοριακών**

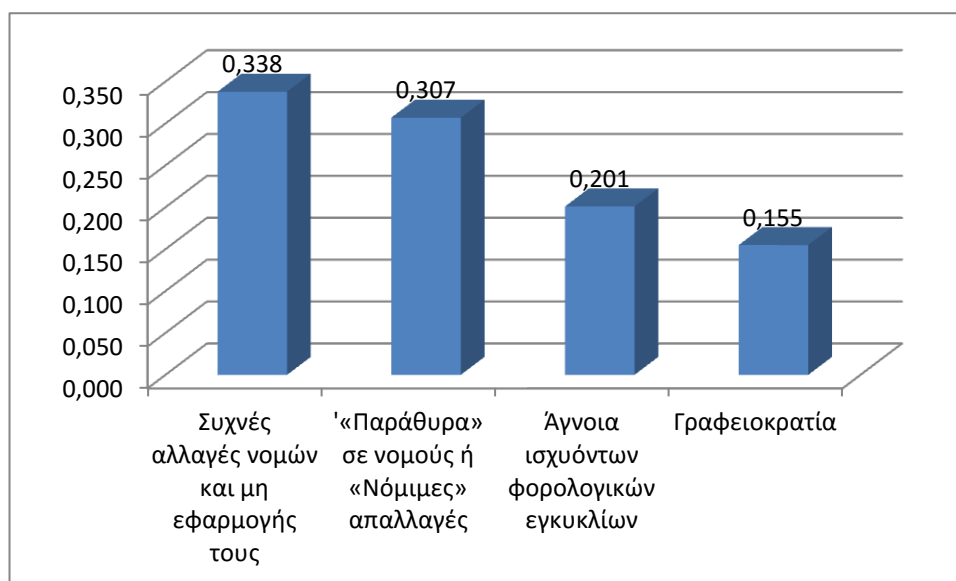


Στο κριτήριο έλλειψη παιδείας όπως φαίνεται και από τα ως άνω διαγράμματα, η άποψη των λογιστών και των εφοριακών συμπίπτει, στο ότι για την έλλειψη παιδείας οφείλεται πρωτίστως στην κουλτούρα των φορολογούμενων, ενώ αμέσως επόμενο υποκριτήριο είναι η φορολογική συνείδηση.

**Διάγραμμα 6.3: Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας Η Άποψη των Λογιστών**



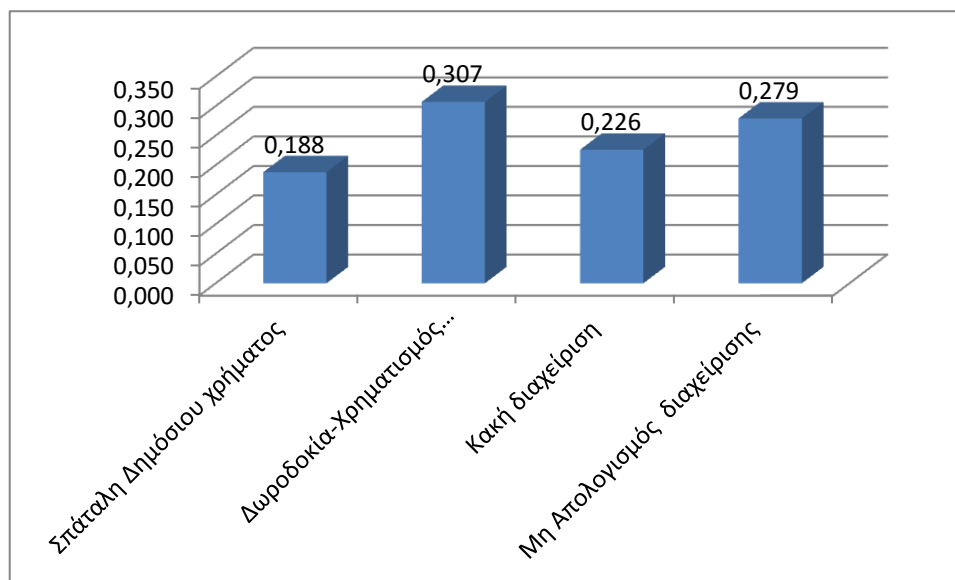
**Διάγραμμα 6.4: Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας Η Άποψη των Εφοριακών**



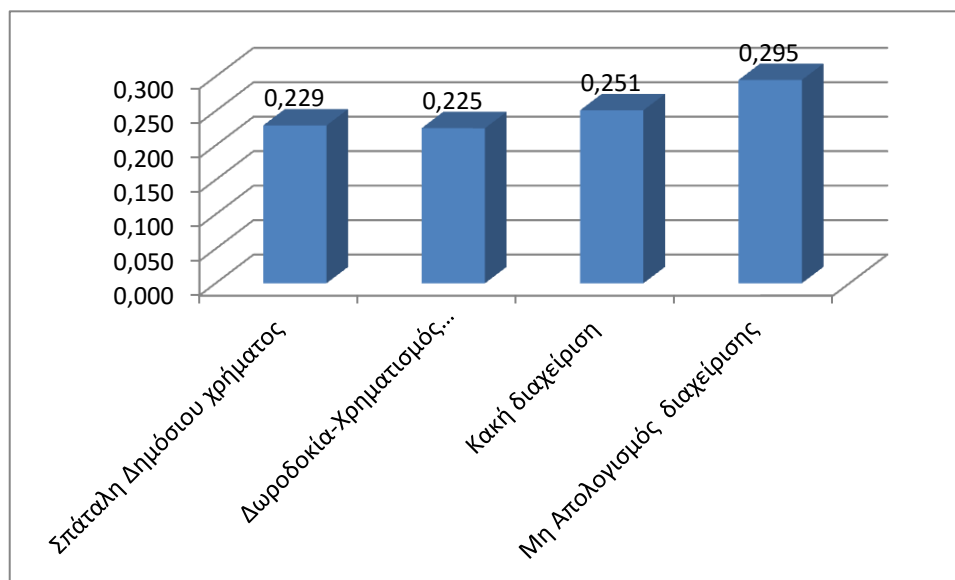
Για την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας ως αιτία της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, οι λογιστές πιστεύουν ότι φταίει η γραφειοκρατία, αλλά και τα «παράθυρα» σε νόμους ή οι «νόμιμες» απαλλαγές. Οι εφοριακοί σε αυτή την περίπτωση δεν ασπάζονται τις ίδιες απόψεις με τους λογιστές, όπως είναι φανερό και από το παραπάνω διάγραμμα, αντιθέτως ως κύριο παράγοντα για την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας ως αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, πιστεύουν ότι είναι οι συχνές αλλαγές των νόμων και η μη εφαρμογή τους, γεγονός το οποίο όντως ισχύει όπως αναφέρθηκε και στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας κατά τα τελευταία χρόνια,

και συγκεκριμένα μετά την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου, έχουν υπάρξει αρκετές αλλαγές και τροποποιήσεις της φορολογικής νομοθεσίας.

**Διάγραμμα 6.5: Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημοσίων Εσόδων η άποψη των Λογιστών**

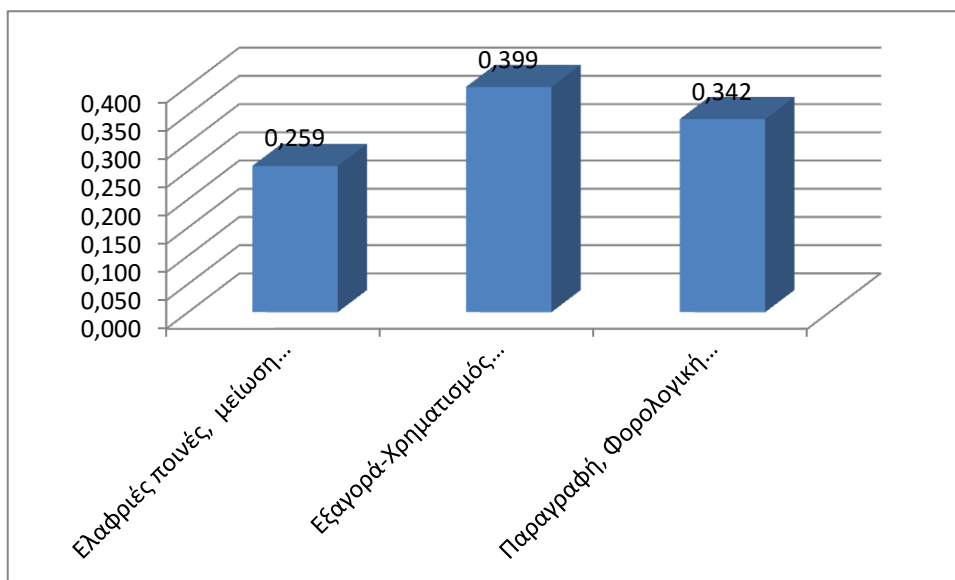


**Διάγραμμα 6.6: Αδιαφάνεια στη Διαχείριση Δημοσίων Εσόδων η άποψη των Εφοριακών**

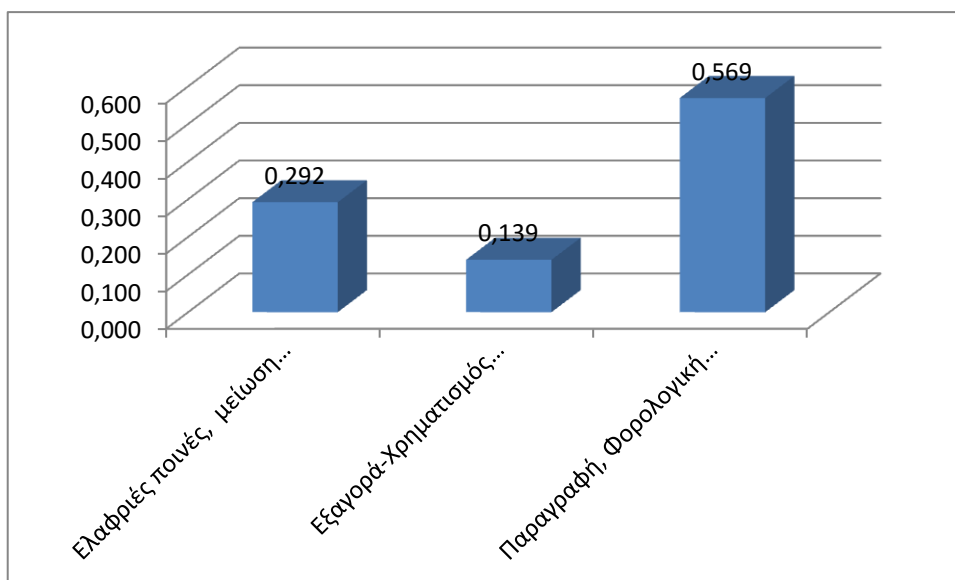


Σχετικά με την αδιαφάνεια στην διαχείριση δημοσίων εσόδων οι λογιστές πιστεύουν ότι οφείλεται στην δωροδοκία και στον χρηματισμό γνωστό και ως «μίζα», ενώ οι εφοριακοί θεωρούν ότι οφείλεται στον μη απολογισμό διαχείρισης.

**Διάγραμμα 6.7: Ατιμωρησία η Άποψη των Λογιστών**



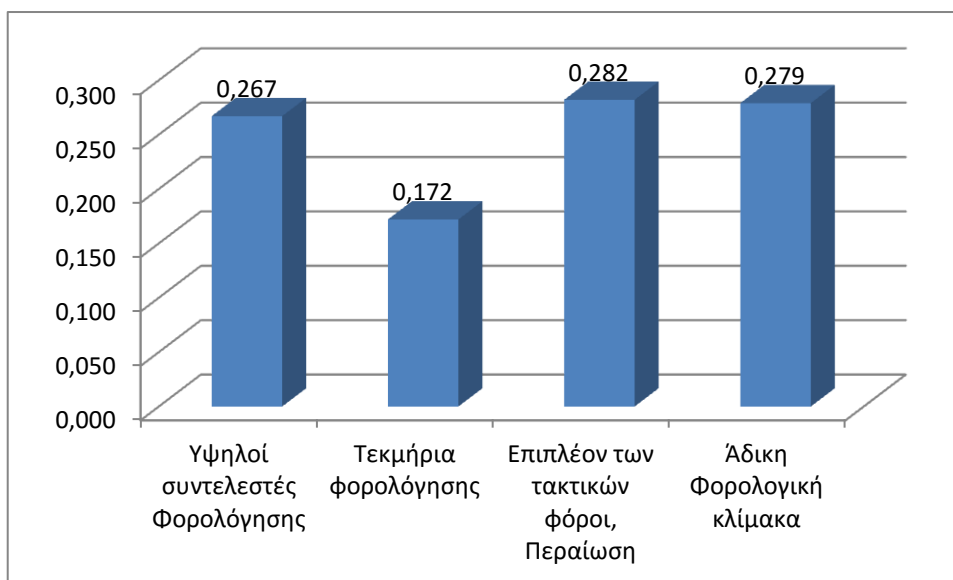
**Διάγραμμα 6.8: Ατιμωρησία η Άποψη των Εφοριακών**



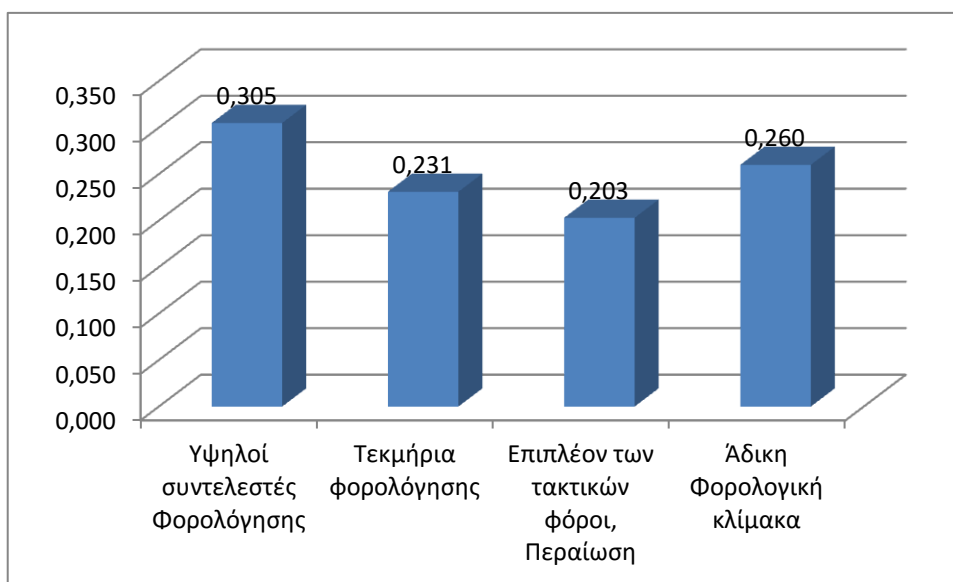
Στην περίπτωση του κριτηρίου που σχετίζεται με την ατιμωρησία ως αιτία της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, στις απαντήσεις των λογιστών υπάρχει μια διασπορά, με την πλειοψηφία να θεωρεί ότι οφείλεται στον χρηματισμό και στην εξαγορά.

Ενώ στην περίπτωση των εφοριακών πάνω από του μισούς απάντησαν ότι η ατιμωρησία οφείλεται στην παραγραφή και στην φορολογική «αμνηστία».

**Διάγραμμα 6.9: Υπερβολική Φορολόγηση η Άποψη των Λογιστών**



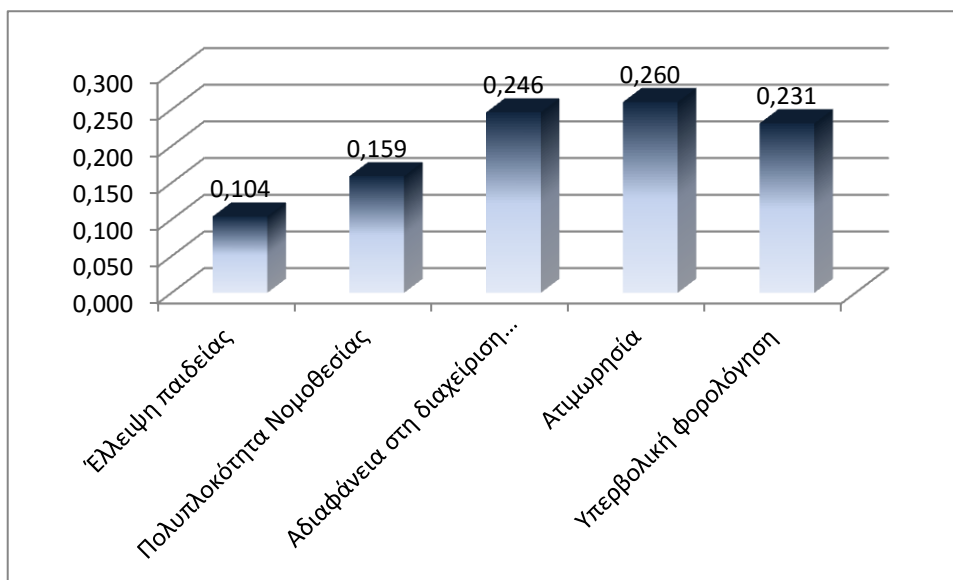
**Διάγραμμα 6.10: Υπερβολική Φορολόγηση η Άποψη των Εφοριακών**



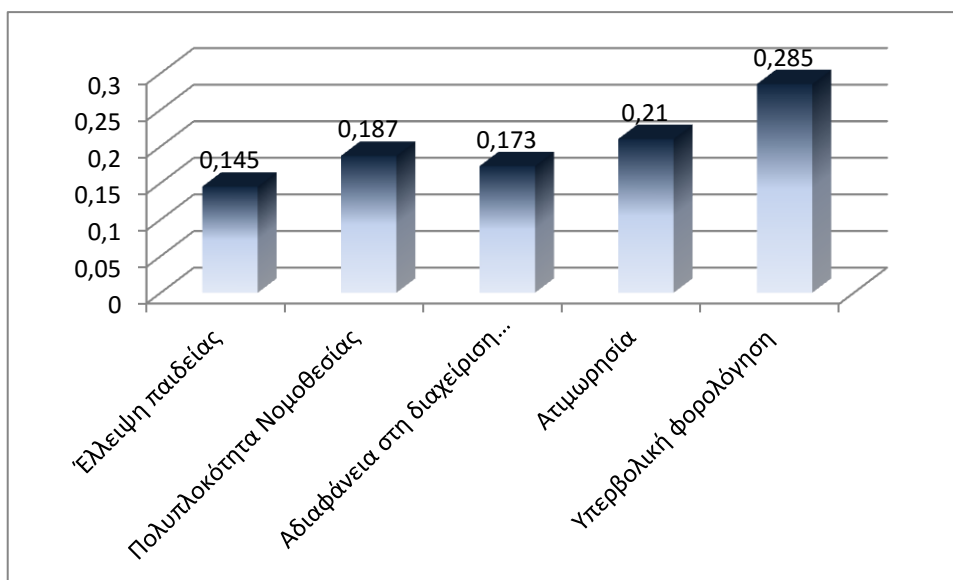
Το θέμα της υπερβολικής φορολόγησης κατά την άποψη των λογιστών στους επιπλέον των τακτικών φόρων, στην άδικη φορολογική κλίμακα, αλλά και στους υψηλούς συντελεστές φορολόγησης, και για τα τρία αυτά υπο-κριτήρια οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους λογιστές όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 6.9 ήταν πολύ κοντά. Οι εφοριακοί βάσει των απαντήσεων τους, θεωρούν ότι πρωταρχική αιτία για την υπερβολική

φορολόγηση είναι οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές και έπειτα η άδικη φορολογική κλίμακα. Στα διαγράμματα που ακολουθούν παρουσιάζεται η βαρύτητα των κριτηρίων, σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι λογιστές και οι εφοριακοί.

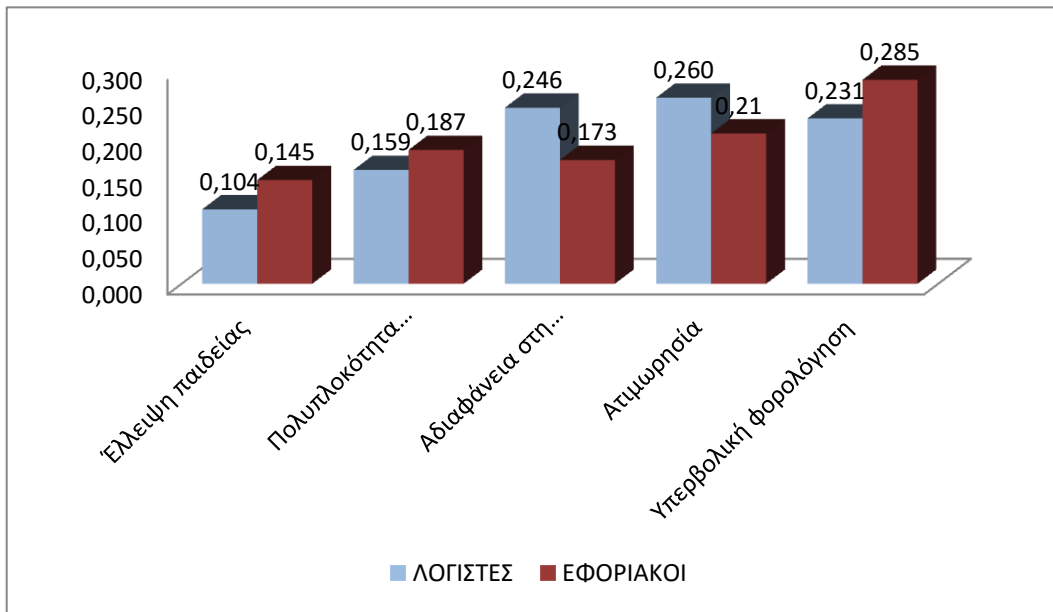
**Διάγραμμα 6.11: Βαρύτητα Κριτηρίων, Λογιστές**



**Διάγραμμα 6.12: Βαρύτητα Κριτηρίων, Εφοριακοί**

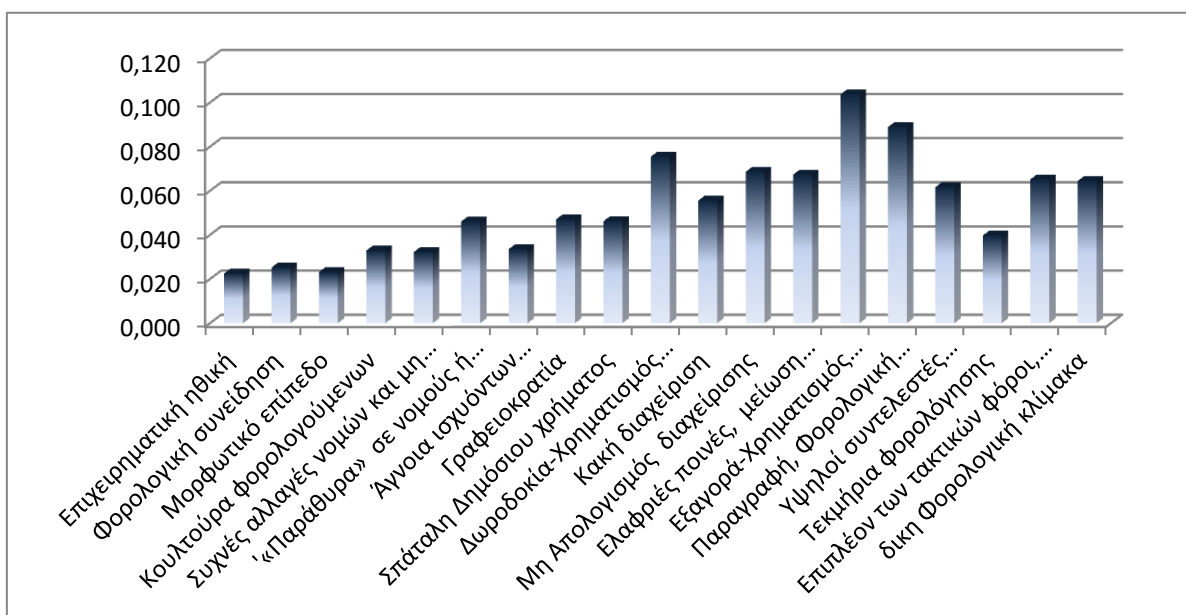


**Διάγραμμα 6.13: Σύγκριση Βαρύτητας Κριτηρίων Μεταξύ Λογιστών- Εφοριακών**

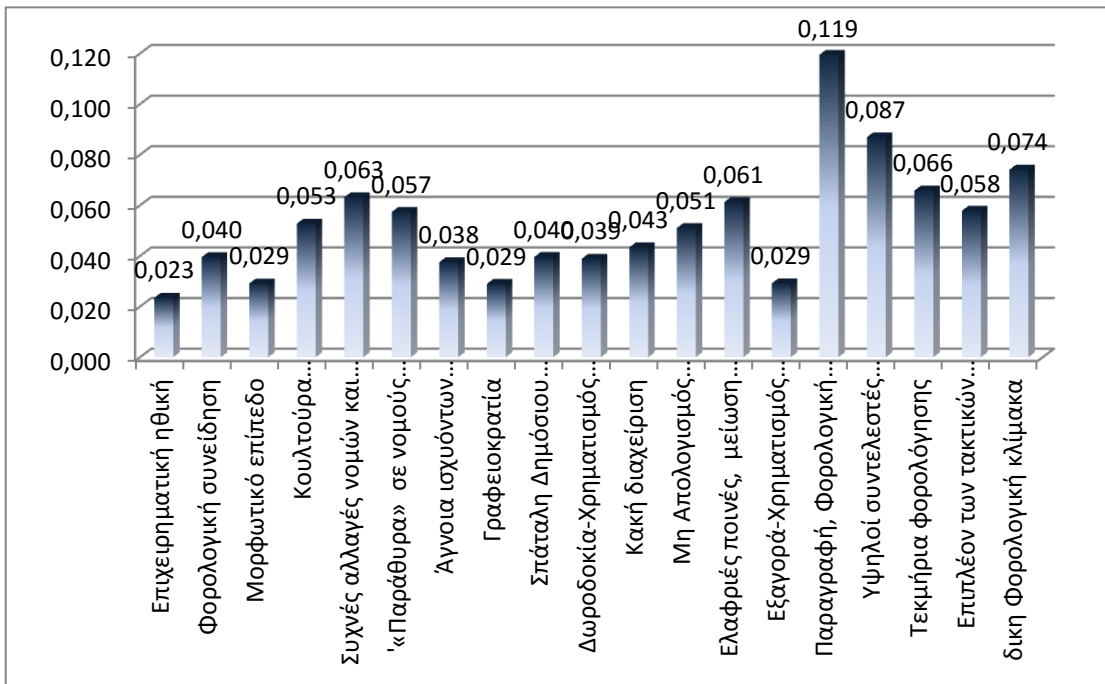


Σημαντικά είναι τα παραπάνω διαγράμματα, όπως φαίνεται για ακόμα μια φορά οι απόψεις των λογιστών και των εφοριακών δεν συμπίπτουν. Συγκεκριμένα από το σύνολο των κριτηρίων οι λογιστές επέλεξαν την ατιμωρησία ως το κυριότερο αίτιο για την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή, ενώ ακολουθεί η αδιαφάνεια στην διαχείριση των δημοσίων εσόδων. Από την πλευρά τους οι εφοριακοί κατά πλειοψηφία θεωρούν ως κύριο αίτιο της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής την υπερβολική φορολόγηση και ακολουθεί η ατιμωρησία.

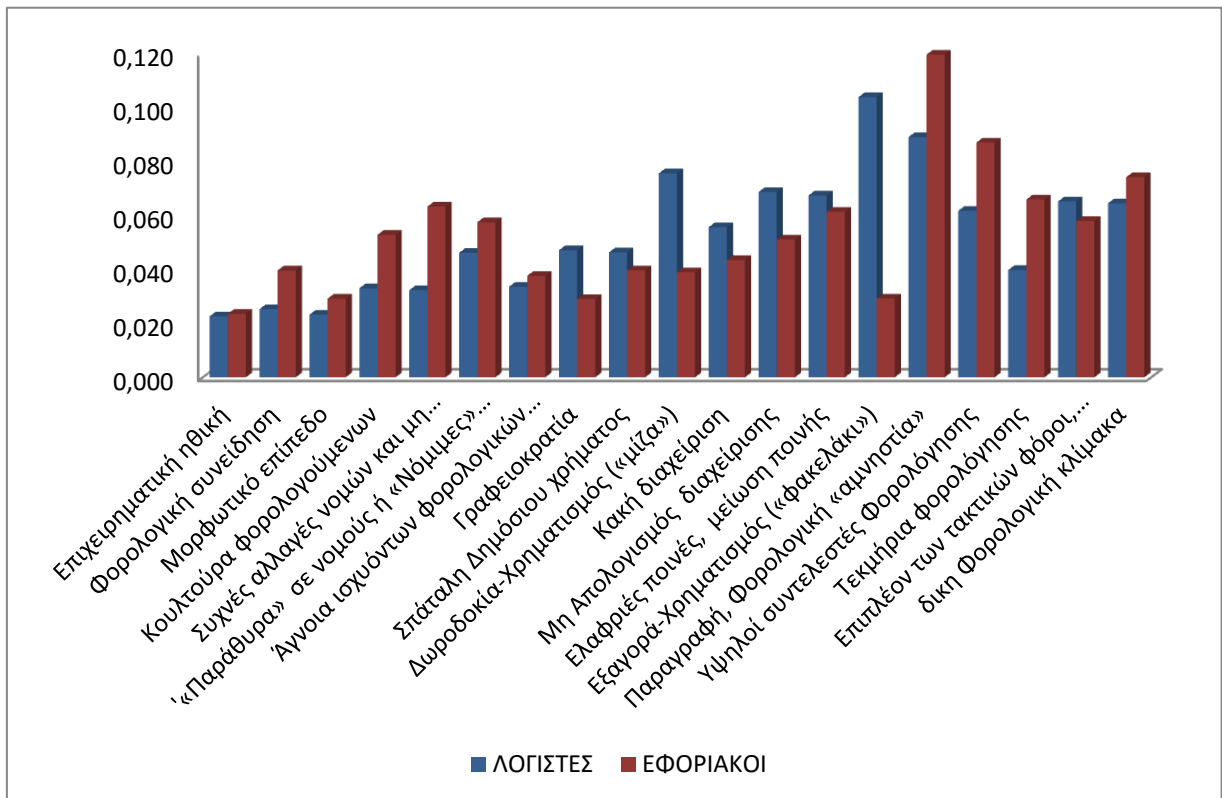
**Διάγραμμα 6.14: Βαρύτητα Υπό-Κριτηρίων, Λογιστές**



**Διάγραμμα 6.15: Βαρύτητα Υπό-Κριτηρίων, Εφοριακοί**



**Διάγραμμα 6.16: Σύγκριση Βαρύτητας Υπό-Κριτηρίων Μεταξύ Λογιστών-Εφοριακών**





Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 6.16, κατά την άποψη των λογιστών το σημαντικότερο από τα υπό-κριτήρια είναι η εξαγορά- χρηματισμός γνωστός και ως «φακελάκι». Ενώ κατά την άποψη των εφοριακών το σημαντικότερο υπό-κριτήριο είναι η παραγραφή και η φορολογική «αμνηστία».



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

### ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο θεωρητικό μέρος υπήρξε πλήρης προσέγγιση του θέματος της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής των φυσικών και των νομικών προσώπων. Η φοροδιαφυγή με την φοροαποφυγή είναι δύο διαφορετικές έννοιες. Όπως διαπιστώθηκε η φοροαποφυγή είναι προνόμιο φυσικών και νομικών προσώπων που κατέχουν μεγάλα εισοδήματα, δεδομένου ότι εξοικονομούν περισσότερους οικονομικούς πόρους και επιπλέον διαθέτουν οικονομολόγους και δικηγόρους που είναι γνώστες των σχετικών με φοροελαφρύνσεις διατάξεων ή των νομοθετικών «κενών» τα οποία επιτρέπουν την αποφυγή καταβολής των φόρων.

Αλλά τα περισσότερα φυσικά και νομικά πρόσωπα, στην προσπάθεια τους να μην καταβάλλουν τους φόρους, καταφεύγουν στην φοροδιαφυγή μέσω της απόκρυψης εισοδήματος (που είναι και ο πιο συνήθης τρόπος), χρησιμοποιώντας πλαστά ή εικονικά φορολογικά στοιχεία (αποδείξεις και τιμολόγια), δεν καταβάλλουν τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας, δεν εκδίδουν τις απαιτούμενες αποδείξεις κ.τ.λ.

Την έξαρση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής προκαλούν η υψηλή φορολογία, οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, η άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών, η διαφθορά, η έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών προς τους κρατικούς θεσμούς, το αίσθημα έλλειψης δικαιοσύνης που αισθάνονται οι φορολογούμενοι, η αύξηση της παραοικονομίας κ.τ.λ.

Από την μελέτη περίπτωσης για την διερεύνηση των αιτιών που συμβάλουν στην φοροδιαφυγή και στην φοροαποφυγή στην Κρήτη και ειδικά στο Ρέθυμνο, αρχικά προέκυψε ότι οι απόψεις μεταξύ λογιστών και εφοριακών δεν συμπίπτουν απόλυτα, αντιθέτως δίστανται. Δεδομένου ότι άλλα κριτήρια βαθμολόγησαν με μεγαλύτερη βαρύτητα οι λογιστές και άλλα οι εφοριακοί. Κατά την έναρξη της εργασίας υπήρχε το αίσθημα ότι ενδεχομένως οι απόψεις μεταξύ των λογιστών και των εφοριακών γύρω από το θέμα της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, θα συνέπιπταν, όμως τα αποτελέσματα διέψευσαν αυτό το ενδεχόμενο.

Ως γενική εικόνα αναφέρεται ότι, οι λογιστές θεωρούν ότι η ατιμωρησία (0,260) είναι το σημαντικότερο αίτιο για την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή, ενώ οι εφοριακοί θεωρούν ότι ευθύνεται η υπερβολική φορολόγηση (0,285). Όσον αφορά τα υπό-κριτήρια οι λογιστές πιστεύουν ότι την μεγαλύτερη βαρύτητα έχει η εξαγορά και ο χρηματισμός γνωστός και ως φακελάκι (0,104), από την άλλη πλευρά οι εφοριακοί απάντησαν ότι θεωρούν σημαντικότερο υπό-κριτήριο την φορολογική «αμνηστία» (0,119).

Οι λογιστές και οι εφοριακοί καλούνταν να συγκρίνουν μια σειρά από επί μέρους υπό-κριτήρια, σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι λογιστές ως σημαντικότερο παράγοντα για την έλλειψη παιδείας ανέδειξαν την κουλτούρα των φορολογούμενων, το ίδιο και οι εφοριακοί, να σημειωθεί ότι ήταν η μόνη απάντηση που συμφώνησαν απόλυτα, συγκεκριμένα .

Για την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας οι εφοριακοί πιστεύουν ότι φταίνε οι συχνές αλλαγές των νόμων και η μη εφαρμογή τους, ενώ οι λογιστές πιστεύουν ότι κύριος παράγοντας για την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας είναι η γραφειοκρατία. Κατά τους λογιστές η αδιαφάνεια στην διαχείριση δημόσιων εσόδων οφείλεται στην δωροδοκία- χρηματισμό, ενώ οι εφοριακοί πιστεύουν ότι οφείλεται στο μη απολογισμό διαχείρισης.

Η ατιμωρησία κατά τους εφοριακούς κατά συντριπτική πλειοψηφία οφείλεται στην παραγραφή και στην φορολογική «αμνηστία», ενώ οι λογιστές πιστεύουν ότι οφείλεται στον χρηματισμό («φακελάκι»). Η υπερβολική φορολόγηση σύμφωνα με τους λογιστές σχετίζεται με την επιβολή επιπλέον των τακτικών φόρων και την περαίωση, ενώ οι εφοριακοί απάντησαν ότι για την υπερβολική φορολόγηση κυρίαρχο ρόλο έχουν οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης.

Για να υπάρχει μια ολοκληρωμένη εικόνα στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζεται η σειρά κατάταξης των κριτηρίων και των υπό-κριτηρίων, σύμφωνα με την βαρύτητα που έδωσαν οι λογιστές και οι εφοριακοί.

**Πίνακας 7.1: Ταξινόμηση Βαρύτητας Κριτηρίων Λογιστών**

A/A	ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ	ΛΟΓΙΣΤΕΣ
1	Ατιμωρησία	0,260
2	Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,246
3	Υπερβολική φορολόγηση	0,231
4	Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,159
5	Έλλειψη παιδείας	0,104

**Πίνακας 7.2: Ταξινόμηση Βαρύτητας Κριτηρίων Εφοριακών**

A/A	ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ	ΕΦΟΡΙΑΚΟΙ
1	Υπερβολική φορολόγηση	0,285
2	Ατιμωρησία	0,21
3	Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,187
4	Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,173
5	Έλλειψη παιδείας	0,145

Σύμφωνα με τους παραπάνω πίνακες οι λογιστές ως πρώτο αίτιο για την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή κατατάσσουν την ατιμωρησία, ενώ οι εφοριακοί την κατατάσσουν στην δεύτερη θέση. Για τους εφοριακούς η μεγαλύτερη βαρύτητα δίνεται στην υπερβολική φορολόγηση, η οποία όμως βρίσκεται στην Τρίτη θέση βάση των απαντήσεων που δόθηκαν από τους λογιστές. Η αδιαφάνεια στην διαχείριση των δημοσίων εσόδων είναι το δεύτερο κατά σειρά σημαντικότερο αίτιο για τους λογιστές ενώ οι εφοριακοί το κατέταξαν στην τέταρτη σειρά.

Αίσθηση προκαλεί το γεγονός ότι στην Τρίτη θέση των απαντήσεων που δόθηκαν από τους λογιστές βρίσκεται η υπερβολική φορολόγηση, όμως όπως έχει προαναφερθεί αποτελεί το πρώτο αίτιο φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής για τους εφοριακούς. Για τους λογιστές η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας βρίσκεται στην τέταρτη θέση, ενώ για

τους εφοριακούς στην τρίτη θέση. Όμως κοινό σημείο στις απαντήσεις μεταξύ λογιστών και εφοριακών, αποτελεί το κριτήριο της έλλειψης παιδείας το οποίο και οι δύο ομάδες το θεωρούν ως το λιγότερο σημαντικό κριτήριο, και το κατατάσσουν στην πέμπτη και τελευταία θέση.

**Πίνακας 7.3: Ταξινόμηση Βαρύτητας Υπό-Κριτηρίων Λογιστών**

A/A	ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟ-ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ	ΛΟΓΙΣΤΕΣ
1	Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,10374
2	Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,08892
3	Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,075522
4	Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,068634
5	Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,06734
6	Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση	0,065142
7	Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,064449
8	Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,061677
9	Κακή διαχείριση	0,055596
10	Γραφειοκρατία	0,047064
11	Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,046248
12	«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,04611
13	Τεκμήρια φορολόγησης	0,039732
14	Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,033549
15	Κουλτούρα φορολογούμενων	0,032968
16	Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,032277
17	Φορολογική συνείδηση	0,025272
18	Μορφωτικό επίπεδο	0,023192
19	Επιχειρηματική ηθική	0,022568

**Πίνακας 7.4: Ταξινόμηση Βαρύτητας Υπό-Κριτηρίων Εφοριακών**

<b>A/A</b>	<b>ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟ-ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ</b>	<b>ΛΟΓΙΣΤΕΣ</b>
1	Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,11949
2	Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,086925
3	Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,0741
4	Τεκμήρια φορολόγησης	0,065835
5	Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,063206
6	Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,06132
7	Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση	0,057855
8	«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,057409
9	Κουλτούρα φορολογούμενων	0,05278
10	Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,051035
11	Κακή διαχείριση	0,043423
12	Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,039617
13	Φορολογική συνείδηση	0,039585
14	Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,038925
15	Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,037587
16	Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,02919
17	Μορφωτικό επίπεδο	0,029145
18	Γραφειοκρατία	0,028985
19	Επιχειρηματική ηθική	0,02349

Από την σύγκριση των επιμέρους υπό-κριτηρίων, μεταξύ των λογιστών και των εφοριακών, προέκυψε ότι οι λογιστές αμέσως μετά τον χρηματισμό που ουσιαστικά για αυτούς είναι το σημαντικότερο των υπό-κριτηρίων, ακολουθεί κατά σειρά βαρύτητας η

φορολογική «αμνηστία», ενώ στην αντίστοιχη θέση των απαντήσεων των εφοριακών βρίσκονται οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης, στην τρίτη θέση οι λογιστές κατατάσσουν την δωροδοκία «μίζα» το οποίο αποτελεί συχνό φαινόμενο σε περιπτώσεις φοροδιαφυγής, ενώ αντίστοιχα στην τρίτη θέση για τους εφοριακούς βρίσκεται η άδικη φορολογική κλίμακα που εφαρμόζεται.

Επομένως, υπάρχουν πολλοί παράγοντες ο καθένας με ξεχωριστή βαρύτητα, οι οποίοι συμβάλουν στην φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή στην Κρήτη, για να μπορέσουν και τα δυο αυτά φαινόμενα να περιοριστούν, γιατί το να εξαλειφθούν είναι ουτοπικό, θα πρέπει να εξεταστεί το σύνολο των παραγόντων και να βρεθεί για τον κάθε ένα ξεχωριστά η κατάλληλη λύση. Οι συνεχόμενοι φορολογικοί έλεγχοι και η εφαρμογή των κανόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, δεν αρκούν, αν η λύση του προβλήματος δεν περιλαμβάνει την καταπολέμηση των αιτίων που προκαλούν και τα δύο αυτά φαινόμενα, ή έστω των περιορισμό τους.

## **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

### **Έντυπη Βιβλιογραφία**

1. Φλώρος Α., 2010, "Φορολογική Λογιστική", Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα

### **Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία**

1. Αγαπητός Γ., 20/2/2010, "Η Παραοικονομία είναι Παιδί της Φοροδιαφυγής"  
<http://neaoikonomia.gr/files/articles/20.02.2010.pdf>
2. Αμπατζόγλου Α., 2011, "Σύστημα Υποστήριξης Λήψης Απόφασης για την Επιλογή Παρόχου Συνδέσεων Κινητής Τηλεφωνίας με την Χρήση του Εργαλείου Expert Choice", Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης  
<http://ikee.lib.auth.gr/record/128300/files/GRI-2012-7826.pdf>
3. Defencenet, 25/9/2013, "Οι 7 τρόποι φοροδιαφυγής σύμφωνα με το ΥΠ.ΟΙΚ."  
<http://www.defencenet.gr/defence/item/%CE%BF%CE%B9-7-%CF%84%CF%81%CF%8C%CF%80%CE%BF%CE%B9-%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE%CF%82-%CF%83%CF%8D%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%B1-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BA>
4. Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015, "Φοροαποφυγή"  
<http://www.euretirio.com/foroapofygi/>
5. Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015, "Παραοικονομία (Black economy / Underground economy)"  
<http://www.euretirio.com/paraoikonomia/>
6. Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015, "Φοροδιαφυγή"  
<http://www.euretirio.com/forodiatfygi/>
7. Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015, "Φόρος"  
<http://www.euretirio.com/foros/>
8. Εφημερίδα ΡΕΘΕΜΝΟΣ, 31/7/2015, "ΣΔΟΕ: Στο 60% η φοροδιαφυγή στην Κρήτη"  
<http://rethemnosnews.gr/2015/07/%CF%83%CE%B4%CE%BF%CE%B5-%CF%83%CF%84%CE%BF-60-%CE%B7-%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CE%AE%CF%84%CE%B7/>
9. Eurostat, 22/10/2014, "Στατιστικές δημόσιων οικονομικών"  
[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government\\_finance\\_statistics/el](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_finance_statistics/el)
10. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 29/11/2013, "Φοροδιαφυγή 3,2 δισ. ετησίως στους ελεύθερους επαγγελματίες"



- <http://www.kathimerini.gr/61119/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/forodiatygh-32-dis-ethsiws-stoys-eley8eroys-epaggelmaties>
11. Ιστοσελίδα Taxheaven, 9/5/2014, "Ο φορολογικός έλεγχος σύμφωνα με το νέο Κ.Φ.Δ."  
<http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/18663>
  12. Ιστοσελίδα Taxheaven, 13/5/2014, "Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών"  
<http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/18762>
  13. Ιστοσελίδα Capital, 8/10/2014, "Ένας άλλος τρόπος καταπολέμησης της φοροδιαφυγής"  
<http://www.capital.gr/story/2125801>
  14. Ιστοσελίδα Euro2day, 5/9/2012, "Ο χάρτης της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα"  
<http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/723273/Article.aspx>
  15. Ιστοσελίδα Rechstat, 2012, "European Union Underground Economy"  
<http://www.kychar.fr/~jalac/ANG/ECONOIR11.html>
  16. Ιστοσελίδα Bruegel, 26/2/1015, "Welcome to the dark side: GDP revision and the non-observed economy"  
<http://www.bruegel.org/nc/blog/detail/article/1581-welcome-to-the-dark-side-gdp-revision-and-the-non-observed-economy/>
  17. Κορομηλάς Γ. – Γιαννόπουλος Χ., 2015, "Σημειώσεις Σεμιναρίου, Φορολογικός Έλεγχος Επιχειρήσεων"  
[http://www.epimetol.gr/aitniaimages/Forologikoselenchos\\_1\\_F9987.pdf](http://www.epimetol.gr/aitniaimages/Forologikoselenchos_1_F9987.pdf)
  18. Νάστας Ε., 2007, "ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ"  
[http://e-jst.teiath.gr/issue\\_4\\_2007/nastas\\_4.pdf](http://e-jst.teiath.gr/issue_4_2007/nastas_4.pdf)
  19. Νόμος 4174/2013, "Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις."  
<http://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/529>
  20. Νόμος 4174/2013, "Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις."  
<http://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/529>
  21. Νόμος 3943/2011, "Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών."  
<http://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/307>
  22. Νόμος 4110/2013, "Ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών και λοιπές διατάξεις."  
<http://www.nee.gr/downloads/268N4110-2013.pdf>
  23. Νόμος 4172/2013, "Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις."

[http://www.ggka.gr/latest/epaggelmatiki/nomothesia/Nomos%204172\\_2013.pdf](http://www.ggka.gr/latest/epaggelmatiki/nomothesia/Nomos%204172_2013.pdf)

24. Νόμος 4330/2015, "Τροποποίηση διατάξεων Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος και άλλες διατάξεις."

<http://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/689>

25. Νόμος 2238/1994, "Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος."

<http://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/7>

26. Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, 2011, "Παραοικονομία Έννοια και Επιπτώσεις"

[http://www.grhotels.gr/GR/xee/ITEP/DocLib2/%CE%97%20%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.%20%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CE%BE%CE%AD%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7/15\\_%CE%9A%CE%95%CE%A6%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%99%CE%9F\\_02.pdf](http://www.grhotels.gr/GR/xee/ITEP/DocLib2/%CE%97%20%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.%20%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CE%BE%CE%AD%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7/15_%CE%9A%CE%95%CE%A6%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%99%CE%9F_02.pdf)

27. Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2015, "Σημειώσεις μαθήματος "Έλεγχος Φορολογίας και Κυρώσεις""

<http://publicadministrationpanteion.blogspot.gr/2014/05/blog-post.html>

28. Παλαιτσάκης Γ. – Χατζηκωνσταντίνου Μ., 21/4/2015, "Πάνω από 41 δισ. ευρώ η παραοικονομία στην Ελλάδα"

<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/942823/pano-apo-41-dis-euro-i-paraoikonomia-stin-ellada>

29. Ρόζος Ε., 2015, "Φορολογικός Έλεγχος Συναλλαγών"

[www.poedoy.gr/fe/forologies/AR\\_ME/APΘPO\\_POZOΣ.doc](http://www.poedoy.gr/fe/forologies/AR_ME/APΘPO_POZOΣ.doc)

30. ΤΑ ΝΕΑ, 4/4/2015, "Πάρτι φοροδιαφυγής σε όλη την Ελλάδα διαπιστώνει το ΣΔΟΕ"

<http://www.tanea.gr/news/economy/article/5225927/parti-forodiatyghs-se-olh-thn-ellada-diapistwnei-to-sdoe/>

31. ΤΑ ΝΕΑ, 6/11/2014, "Μεγάλες απάτες φοροδιαφυγής αποκάλυψε το ΣΔΟΕ"

<http://www.tanea.gr/news/economy/article/5177251/megales-apates-forodiatyghs-apokalypse-to-sdoe/>

32. Φαρλέκας Π., 2014, Φοροδιαφυγή", Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

<http://195.251.38.253:8080/xmlui/handle/123456789/1903?show=full>

33. Wikipedia, 2015, "Φοροαποφυγή"

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE>

34. Wikipedia, 2015, "Φυσικό Πρόσωπο"

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CF%8C\\_%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF)

35. Wikipedia, 2015, "Νομικό Πρόσωπο"

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C\\_%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF)

36. Wiktionary, 2015, "Φοροκλοπή"

<https://el.wiktionary.org/wiki/%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%AE>

### **Ξενόγλωσση Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία**

1. Fernandez A. A., 1996, "Expert Choice"  
<http://www.orms-today.org/orms-8-96/software.html>
2. Ishizaka A. – Labib A., 2009, "Analytic Hierarchy Process and Expert Choice: Benefits and limitations"  
<http://www.palgrave-journals.com/ori/journal/v22/n4/pdf/ori200910a.pdf>
3. Mocenni C., 2015, "Note AHP", Siena University, Department of Information Engineering and Mathematics  
[http://www.dii.unisi.it/~mocenni/Note\\_AHP.pdf](http://www.dii.unisi.it/~mocenni/Note_AHP.pdf)
4. Saaty W. R., 1987, "The Analytic Hierarchy Process- What it is and How it is Used"  
[http://ac.els-cdn.com/0270025587904738/1-s2.0-0270025587904738-main.pdf?\\_tid=6c20ba70-4585-11e5-acf5-00000aab0f01&acdnat=1439887685\\_8f3f8e9a562368a2e5b5dd787cad4c4e](http://ac.els-cdn.com/0270025587904738/1-s2.0-0270025587904738-main.pdf?_tid=6c20ba70-4585-11e5-acf5-00000aab0f01&acdnat=1439887685_8f3f8e9a562368a2e5b5dd787cad4c4e)
5. Saaty T., 1990, "How to make a decision: The Analytic Hierarchy Process"  
<https://www.ida.liu.se/~TDDD06/literature/saaty.pdf>
6. Saaty T., 2008, "Decision making with the analytic hierarchy process"  
[http://www.colorado.edu/geography/levk/geog\\_5113/readings/saaty\\_2008.pdf](http://www.colorado.edu/geography/levk/geog_5113/readings/saaty_2008.pdf)